

Pētījums par cietušo apmierinātību par pastāvošo atbalsta sistēmu un tās pieejamību Latvijā

Februāris 2026

Saturs

Izmantoto saīsinājumu un terminoloģijas skaidrojumi	2
Pētījumā iekļauto attēlu saraksts	3
Kopsavilkums.....	4
Summary	11
1. Ievads	18
2. Pētījuma metodoloģija	20
3. Cietušo pieredze kriminālprocesa ietvaros	24
3.1. Sadarbība ar policiju	26
3.2. Sadarbība ar prokuratūru.....	45
3.3. Sadarbība ar tiesu	49
3.4. Kompensāciju saņemšanas process cietušajiem	55
3.5. Respondentu vērtējums par kopējo informētību kriminālprocesa ietvaros	61
4. Cietušo pieredze, saņemot atbalsta pakalpojumus	67
4.1. Informatīvais atbalsts	67
4.2. Sociālās rehabilitācijas pakalpojums	70
4.3. Pašvaldību sociālo dienestu atbalsta pakalpojumi	78
4.5. Pagaidu aizsardzības pret vardarbību saņemšanas pieredze cietušajiem civilprocesa ietvaros	84
4.6. Sadarbība ar Valsts probācijas dienestu.....	86
5. Secinājumi par cietušo atbalsta sistēmu.....	90
6. Rekomendācijas kopējās atbalsta sistēmas uzlabošanai cietušajiem.....	92

Izmantoto saīsinājumu un terminoloģijas skaidrojumi

Cietušais vai cietusī persona	Persona, kura atzīta par cietušo kriminālprocesa ietvaros atbilstoši Kriminālprocesa likuma 95.panta definējumam “fiziskā vai juridiskā persona, kurai ar noziedzīgu nodarījumu radīts kaitējums, proti, morāls aizskārums, fiziskas ciešanas vai mantisks zaudējums”
ES	Eiropas Savienība
KL	Krimināllikums
KPL	Kriminālprocesa likums
Pētījums	Pētījums par cietušo apmierinātību par pastāvošo atbalsta sistēmu un tās pieejamību Latvijā
Valsts kompensācija	Valsts kompensāciju par noziedzīga nodarījuma rezultātā radīto morālo aizskārums, fiziskajām ciešanām vai mantisko zaudējumu
VPD	Valsts probācijas dienests

Pētījumā iekļauto attēlu saraksts

Attēls nr. 1. Respondentu vērtējumi piecu ballu skalā par sadarbību ar policiju pirmās sadarbības laikā .26	26
Attēls nr. 2. Respondentu sniegtās atbildes par policijas sniegto informāciju pirmās komunikācijas laikā 29	29
Attēls nr. 3. Respondentu vērtējumi piecu ballu skalā par sadarbību ar policiju pirmās sadarbības laikā .32	32
Attēls nr. 4. Respondentu vērtējums par sadarbību ar procesa virzītāju policijā 33	33
Attēls nr. 5. Respondentu vērtējums par policijas darbinieku attieksmi turpmākās sadarbības laikā 34	34
Attēls nr. 6. Veids, kādā respondentiem sniegta informācija par cietušā tiesībām 37	37
Attēls nr. 7. Respondentu sadarbība ar prokuratūru 45	45
Attēls nr. 8. Respondentu vērtējums par sadarbību ar prokuratūru 46	46
Attēls nr. 9. Respondentu sadarbība ar tiesu 49	49
Attēls nr. 10. Respondentu pieredze valsts kompensācijas saņemšanā 55	55
Attēls nr. 11. Respondentu pieredze kompensācijas par radīto kaitējumu saņemšanā 58	58
Attēls nr. 12. Respondentu informētība par atbalsta un informatīvo tālruni 68	68
Attēls nr. 13. Respondentu informētība par mājas lapu cietusajiem.lv 69	69
Attēls nr. 14. Informētība par sociālās rehabilitācijas pakalpojumu 71	71
Attēls nr. 15. Respondentu sadarbība ar sociālo dienestu 78	78
Attēls nr. 16. Respondentu informācija par valsts apmaksātu juridisko palīdzību 82	82

Kopsavilkums

Pētījuma ietvaros analizēta 22 vardarbīgos noziedzīgos nodarījumos cietušo personu pieredze kriminālprocesā, pievēršot uzmanību dažādiem procesa posmiem – saskarsmei ar policiju, prokuratūru, tiesu, kā arī kompensācijas saņemšanas procesam, kā arī saņemot atbalsta pakalpojumus. Analīze balstīta uz respondentu subjektīvajiem pieredzes stāstiem.

Pieredze saskarsmē ar policiju

Policija ir pirmā iestāde, ar kuru vairums cietušo personas saskaras pēc noziedzīgā nodarījuma, un šī saskarsme ietekmē kopējo vērtējumu par kriminālprocesu. Pirmā komunikācija ar policiju notikusi dažādos veidos – respondenti izsauca policiju uz notikuma vietu, citi patstāvīgi vērsās policijas iecirknī ar iesniegumu, bet atsevišķos gadījumos policijai ziņoja medicīnas iestādes. No 11 respondentiem, kas sniedza skaitlisku novērtējumu par pirmo komunikāciju piecu ballu skalā, vidējais vērtējums ir 3,5 balles, bet turpmākajā sadarbībā – 3,8 balles. Tas liecina par vidēji labu sadarbības kvalitāti, taču atklāj būtisku vērtējumu izkliedi – no ļoti negatīviem līdz izciliem.

Respondenti, kas sniedz augstu novērtējumu par sadarbību ar policiju, īpaši atzinīgi vērtē operatīvu reaģēšanu, policijas darbinieku atsaucību un izpratni par situāciju. Respondenti arī īpaši izceļ konkrēta izmeklētāja kā procesa virzītāja lomu, kas sniedza informāciju par tālākajiem soļiem un virzīja lietas izmeklēšanu. Sajūta, ka viņiem ir palīdzēts un sniegts atbalsts situācijas risināšanai, ir sekmējusi pozitīvo novērtējumu.

Savukārt zemāki vērtējumi saistīti ar sajūtu, ka respondenti nav tikuši uzklausi, ka policija nevēlas ierosināt vai virzīt lietu, kā arī ar uztveri, ka vardarbības veicējam tiek ticēts vairāk nekā cietušajai personai. Trīs respondenti norāda uz sākotnēji noraidītiem iesniegumiem un negatīvu attieksmi, kas veidojusi kopējo neapmierinātību ar procesu. Šajos gadījumos cietušās personas jutušās, ka viņām nav sniegts nepieciešamais atbalsts un ka viņu vajadzības nav tikušas uzklaustas.

Respondentu pieredze atklāj nepilnības arī to respondentu gadījumos, kas kopumā pozitīvi vērtē sadarbību ar policiju. Lai gan lielākā daļa respondentu atzīst, ka saņēma informāciju un tā bija saprotama, tomēr sniegtās atbildes atklāj trūkumus nodrošinātajā informācijā par pieejamajiem atbalsta pakalpojumiem. Jāņem vērā, ka respondentiem lielākoties trūkst pilnvērtīgas izpratnes par kriminālprocesa specifiku, tādēļ viņiem ir grūti objektīvi novērtēt informācijas kvalitāti un to, vai ir saņemta visa uz viņiem attiecināmā informācija. Pētījuma analīze atklāj, ka informācija par cietušo tiesībām bieži sniegta formāli (piemēram, tikai rakstiski), bez individualizētas pieejas, savukārt informācija par papildu atbalsta pakalpojumiem tiek nodrošināta fragmentāri. Vienlaikus cietušajiem trūkst atkārtotas informācijas sniegšanas vēlākos procesa posmos.

Puse no intervētajām cietušajām personām norāda arī uz neskaidrību par kriminālprocesa norisi – informācija tiek sniegta tikai kā vienvirziena komunikācija, un cietušajiem pašiem jāzvana un jāinteresējas par lietas statusu. Viņiem trūkst gan vispārīgas izpratnes par kriminālprocesa posmiem un to loģisko secību, gan skaidrības par to, viņiem sagaidāmajām darbībām katrā posmā, gan informācijas par to, kurā posmā konkrētajā brīdī atrodas lieta.

Pieredze saskarsmē ar prokuratūru

Pieredze saistībā ar prokuratūras bija astoņiem respondentiem, citos gadījumos sadarbība nav bijusi – piecos gadījumos respondenti ir saņēmuši informāciju no policijas vai prokuratūras par to, ka lieta nodota prokuratūrā, savukārt trīs gadījumos par to respondenti ir uzzinājuši vēlākā posmā, piemēram, no VPD.

Respondenti, kuri bija sadarbojušies ar prokuratūru, pozitīvāk vērtēja tās situācijas kurās prokurors skaidroja lēmumus saprotamā valodā un sniedza informāciju par iespējamajiem procesa iznākumiem. Vienlaikus cietušie bieži uztvēra prokuratūru kā institūciju, ar kuru saziņa notiek galvenokārt netieši vai formālā veidā. Trīs respondenti norādīja uz nepilnībām sadarbībā ar prokuratūru – tās attiecās uz informācijas apjomu par pieņemtajiem lēmumiem un procesa virzību, tas respondentiem šķita ierobežots, un radīja sajūtu, ka ietekme uz procesu ir minimāla.

Pieredze tiesas procesā

Sadarbība ar tiesu bija septiņiem respondentiem, vēl četros gadījumos tiesas process bija noritējis bez cietušo iesaistes vai sadarbība vēl nav uzsākta.

Tiesas process kopumā tiek vērtēts apmierinoši. Respondenti norāda, ka saņemtā informācija par tiesas norisi ir saņemta laicīgi un sniegtā informācija ir bijusi skaidra. Vienlaikus pašu tiesas procesa norisi respondenti raksturo kā sarežģītu, laikietilpīgu un emocionāli smagu, uzsverot spriedzi, kas saistīta ar nepieciešamību atkārtoti atgriezties pie vardarbības pieredzes, sniedzot liecības vai piedaloties tiesas sēdēs. Procesā formalitāte un juridiskā valoda ir apgrūtinājusi izpratni par notiekošo, īpaši tas attiecas uz sagaidāmajām darbībām tiesas sēdē no cietušā puses. Respondenti norāda uz nepieciešamību pēc lielākas sagatavotības un skaidrojumiem par tiesas procesa norisi, kā arī atsevišķos gadījumos izcelt juridiskā atbalsta nozīmi tiesas procesā.

Pieredze kompensācijas saņemšanā

Pētījuma ietvaros septiņi respondenti bija saņēmuši valsts kompensāciju. Respondentu pieredze valsts kompensācijas pieejamībā un saņemšanas procesā pārsvarā ir bijusi pozitīva, norādot, ka pieteikšanas process ir bijis drīzāk vienkāršs un tā ir saņemta laicīgi. Vienlaikus ir atšķiries veids, kā cietušie ir tikuši informēti par iespēju saņemt kompensāciju. Pozitīvāk vērtēta tā pieredze, kad informācija par valsts kompensācijas iespēju un pieteikšanās kārtību tika sniegta mutiski, papildu detalizēti skaidrojot pieteikšanās procesu. Trīs gadījumos respondenti norādīja, ka sniegtās informācijas apjoms nebija pietiekams, sniegtā informācija bija drīzāk formāla vai tika sniegta tikai rakstveidā, nenodrošinot pietiekamu izpratni par valsts kompensācijas būtību un pieteikšanās procesu.

Divpadsmit respondenti norādīja, ka ir saņēmuši informāciju par kompensācijas par radīto kaitējumu pieprasīšanas iespējām, visbiežāk no policijas. Informācijas apjoms un detalizācijas pakāpe atšķīrās. Gadījumos, kuros respondenti ir izmantojuši kompensāciju par radīto kaitējumu, biežāk norāda, ka informācija ir tikusi arī izskaidrota, ne tikai sniegta rakstiskā veidā. Vienlaikus Pētījumā ir identificēti četri gadījumi, kuros respondenti nebija saņēmuši informāciju par iespēju saņemt kompensāciju par radīto kaitējumu un trīs gadījumi, kur informāciju sniedza Valsts probācijas dienests vai respondentam netika sniegta informācija par kompensācijas būtību, kas ierobežoja cietušās personas iespējas pilnvērtīgi izvērtēt savas tiesības to saņemt. Šie gadījumi kopumā norāda uz to, ka, lai arī normatīvais regulējums paredz cietušajam tiesības saņemt informāciju par kompensācijas iespējām, praksē šo tiesību īstenošana ne vienmēr ir pilnvērtīga.

Procesa koordinēšana

Viena no nozīmīgākajām problēmām ir kopējo atbalstu koordinējošas personas vai iestādes trūkums. Deviņi respondenti spēja identificēt konkrētu personu, kas palīdzējusi koordinēt atbalstu, taču šīs personas ir dažādas – izmeklētāji, sociālo dienestu darbinieki, nevalstisko organizāciju pārstāvji vai piesaistītie juristi. Būtiski, ka šī atbalsta klātbūtne ir saistīta ar individuālo speciālistu motivāciju sniegt papildu atbalstu, nevis ar sistemātiski organizētu atbalsta sistēmu. Pārējie respondenti norāda, ka šādu personu vai iestādi

kriminālprocesa virzības nodrošināšanā nav jutuši – viņi paši interesējušies par lietas virzību, meklējuši nepieciešamo informāciju un mēģinājuši orientēties procesos.

Desmit respondenti skaidri norāda, ka viņiem būtu nepieciešama persona vai iestāde, kas pārraudzītu visu procesu un sniegtu rekomendācijas par tālākajiem soļiem. Tas ļautu cietušajiem justies drošāk, zinot, ka ir kāds, kas uzrauga procesu kopumā un var sniegt padomus par veicamajām darbībām. Daži respondenti gan atzīmē, ka viņi bija apmierināti ar to, ka dokumentācija bija pieejama vienotā portālā, kur saņēma detalizētu informāciju no policijas, prokuratūras un tiesas, taču šādi gadījumi ir drīzāk izņēmums.

Attiecībā uz informācijas sniegšanu par pieejamo atbalstu, 13 respondenti skaidri norāda, ka par pieejamajiem atbalsta pasākumiem būtu jāinformē policijai, jo tā ir pirmā iestāde, ar kuru cietušajiem rodas saskarsme, un ar to ir ciešāka sadarbība salīdzinājumā ar citām iestādēm. Respondentu ieskatā informācija būtu jāsniedz pēc iespējas īsākā termiņā — pirmās komunikācijas laikā, tomēr nepieciešama kombinēta pieeja (gan mutiska, gan rakstiska) un atkārtota informācijas sniegšana, jo sākotnējā emocionālā stāvokļa dēļ informācija var netikt pilnībā uztverta. Būtiska ir individualizēta pieeja — ne tikai formāla iepazīstināšana ar tiesībām, bet padziļināti skaidrojumi par tiem pakalpojumiem, kas būtu noderīgi konkrētajā situācijā.

Atbalsta pakalpojumi

Cietušajām personām, atkarībā no noziedzīgā nodarījuma veida un būtības ir pieejami vairāki atbalsta pasākumi. Pētījuma ietvaros respondenti dalījās pieredzē saistībā ar informatīvo atbalstu (informatīvo un atbalsta tālruni, mājas lapu www.cietusajiem.lv), sociālās rehabilitācijas pakalpojumu vardarbībā cietušajām personām, sadarbību ar pašvaldību sociālajiem dienestiem, pārstāvības un juridiskā palīdzības pakalpojumu un pagaidu aizsardzības pret vardarbību saņemšanā, kā arī sadarbība ar VPD.

- Informatīvais atbalsts

Informatīvo atbalstu cietušajiem nodrošina galvenokārt divi instrumenti – bezmaksas atbalsta un informatīvais tālrunis noziegumos cietušajiem un interneta vietne cietusajiem.lv.

Lielākā daļa respondentu – 16 no aptaujātajiem – bija informēti par atbalsta un informatīvo tālruni, taču tikai viens respondents to ir faktiski izmantojis. Informācija par tālruni visbiežāk saņemta no policijas pirmās komunikācijas laikā kopā ar citu informāciju. Vienīgajā gadījumā, kur respondents izmantoja šo pakalpojumu, tas tika darīts vēl pirms kriminālprocesa uzsākšanas, un pieredze tika vērtēta pozitīvi – respondents saņēma ne tikai emocionālu atbalstu, bet arī informāciju par citiem pieejamajiem pakalpojumiem, piemēram, sociālās rehabilitācijas iespējām.

Galvenais iemesls, kāpēc atbalsta tālrunis netiek izmantots, ir tas, ka respondenti uzskata, ka šāda veida atbalsts viņiem nav bijis nepieciešams. Vienlaikus divi respondenti norāda, ka atbalsta pakalpojuma formāts (telefonsarunas) neatbilst viņu vajadzībām konkrētajā situācijā.

Informētība par mājaslapu ir bijusi retāka – lielākā daļa respondentu (14 respondenti) norādīja, ka nav bijuši informēti par šo resursu. Tikai četri respondenti atzina, ka ir saņēmuši informāciju par mājas lapu, un arī šajos gadījumos informācija tika sniegta policijā kopā ar citu informāciju. Tas norāda uz informācijas trūkumu – vai nu informācija par mājas lapu patiešām netiek sniegta, vai arī tā tiek norādīta tikai rakstiskā veidā (piemēram, kā saite informācijas lapā), un respondenti to nepamana vai neapzinās tās nozīmi. Kopumā tas liecina, ka cietušajām personām informācija par atbalsta pasākumiem būtu jāsniedz mērķētākā un individualizētākā veidā, detalizētāk skaidrojot, kādus konkrētus atbalsta veidus ir iespējams saņemt un kā tie varētu būt noderīgi viņu situācijā.

- Sociālās rehabilitācijas pakalpojums

Par sociālās rehabilitācijas pakalpojumu bija informēti 12 respondenti, no kuriem astoņi to bija izmantojuši. Lielākajā daļā gadījumu tieši šis pakalpojums tiek vērtēts kā viens no visnozīmīgākajiem atbalsta veidiem. Respondenti īpaši pozitīvi novērtē individuālo pieeju, profesionālo atbalstu un iespēju saņemt dažādu veidu konsultācijas – visbiežāk tikušas izmantotas psihologa konsultācijas, retāk jurista un sociālā darbinieka konsultācijas. Respondenti pozitīvi raksturo psihologa konsultāciju pieejamību, elastīgo formātu, savlaicīgu nodrošināšanu un apjomu. Savukārt jurista konsultācijas, ko izmantojuši četri no respondentiem, ir īpaši nozīmīgas procesa sākumposmā. Krīzes dzīvokļa pakalpojums, ko izmantoja trīs respondenti, tiek augstu novērtēts drošības aspektā, tomēr atsevišķs gadījums norāda nepilnībām krīzes dzīvokļu atrašanās vietā, kas saistīts ar anonimitātes nodrošināšanu.

Informācijas avoti par sociālās rehabilitācijas pakalpojumu bija dažādi – policija vai sociālais dienests, taču bija arī gadījumi, kad informācija netika saņemta vispār, vai no citiem avotiem. Tas liecina, ka ne vienmēr no tiesībsargājošo iestāžu puses tie sniegta pilnvērtīga informācija par pieejamo atbalstu, kas ir īpaši nozīmīgs vardarbīgu noziedzīgu nodarījumu gadījumos.

Arī attiecībā uz sociālās rehabilitācijas pakalpojumu var secināt, ka nepietiek tikai ar vienkāršu informēšanu, ka tāda veida atbalsts pastāv. Divos gadījumos respondenti bija saņēmuši informāciju par pakalpojumu, taču to neizmantoja, vēlākā posmā vērtējot, ka tomēr tas būtu bijis nepieciešams. Tas norāda, ka ir nepieciešams cilvēcis kontakts ar cietušo personu un individuālā pieeja, lai paskaidrotu par pakalpojumu, tā galvenajiem ieguvumiem un, iespējams, pārliecinātu cietušo, ka šāda veida atbalsts viņam ir nepieciešams.

- Sociālais dienests

Pētījumā 12 respondenti bija informēti par sociālā dienesta nodrošināto atbalstu, no kuriem astoņi norādīja, ka ir sadarbojušies ar pašvaldības sociālo dienestu. Visos astoņos gadījumos ģimenēs bija nepilngadīgi bērni. Respondenti īpaši atzinīgi vērtēja sociālo darbinieku atsaucību, individuālo pieeju un praktisko palīdzību konkrētu problēmu risināšanā. Viens respondents uzsvēra, ka sociālais dienests ir sniedzis visnozīmīgāko atbalstu kopumā, palīdzot ne tikai ar emocionālo atbalstu, bet arī ar praktiskiem risinājumiem mājokļa un finansiālo jautājumu risināšanā. Vienlaikus var secināt, ka ar informēšanu par pakalpojumu pieejamību vien nepietiek – ir nepieciešams aktīvāk motivēt cietušās personas izmantot piedāvātos atbalsta pasākumus. Uz to norāda tie gadījumi, kad vēlākā posmā cietušās personas atzīst, ka tomēr būtu bijis nepieciešams saņemt atbalstu. Tāpat var identificēt divus gadījumos, kuros cietušās personas ir atturējušās no vērsšanās sociālajā dienestā aizspriedumu un stereotipu dēļ. Tādēļ īpaši būtiski ir ne tikai sniegt informāciju, bet arī skaidrot pakalpojumu būtību, mērķi un nozīmi cietušo atlabšanas un drošības nodrošināšanas procesā.

- Valsts apmaksāta juridiskā palīdzība

Pētījuma ietvaros seši respondenti norādīja, ka ir saņēmuši informāciju par valsts apmaksātu juridisko palīdzību, no kuriem trīs respondenti to bija izmantojuši – divos gadījumos, kad tika saņemta valsts apmaksāta juridiskā palīdzība, cietušās personas bija nepilngadīgi bērni, un atbalsts tiks saņemts policijas posmā, un vienā gadījumā respondents norādīja, ka atbalsts ir ticis nodrošināts pēc izmeklēšanas noslēgšanas.

Valsts apmaksātās juridiskās palīdzības pieejamība respondentu gadījumā ir bijusi atšķirīga. Kā pozitīva pieredze tiek izcelta ar advokāta iesaiste un nepieciešamā atbalsta sniegšana. Vienlaikus divi respondenti norādīja uz nepietiekamu sniegtās informācijas apjomu, piemēram, par advokāta kontaktinformāciju, kā arī par šāda atbalsta pasākuma pieejamību kopumā. Pētījuma ietvaros tika identificēts viens gadījums, kur

respondents būtu vēlējies saņemt šādu pakalpojumu, ņemot vērā finansiālās grūtības, taču par tādu iespēju netika informēts.

Kopumā juridiskā palīdzība cietušajiem ir ļoti nozīmīga, ne tikai gadījumos, kad tā ir bijusi valsts apmaksāta, bet arī gadījumos, kad ir saņemtas jurista konsultācijas sociālās rehabilitācijas pakalpojuma ietvaros, juridisko palīdzību sniedza personīgi pazīstami juristi, vai par pakalpojumu respondenti maksāja paši. Tas akcentē, ka cietušajiem kopumā ir nepieciešams nodrošināt mērķētāku informāciju par pieejamo atbalstu. Informāciju par juridiskās palīdzības saņemšanas iespējām ir svarīgi saņemt jau kriminālprocesa sākumposmā.

- Pagaidu aizsardzība pret vardarbību

Pētījuma ietvaros seši respondenti bija saņēmuši pagaidu aizsardzību pret vardarbību, vienā gadījumā respondenta pieprasījums netika apstiprināts.

Pagaidu aizsardzība pret vardarbību ir nozīmīgs drošības mehānisms cietušajām personām, kas vairumā gadījumu tiek piemērots operatīvi un sniedz praktisku atbalstu. Vienlaikus atklājas, ka šī mehānisma pieejamību un efektivitāti būtiski ietekmē formālu juridisko kritēriju izpilde un iesnieguma sagatavošanas kvalitāte, kas nereti prasa papildu juridisko atbalstu. Pētījumā ir identificējami trīs gadījumi, kuros tika saņemts daļējs vai pilnīgs atteikums piemērot aizsardzību, respondenti nesaņēma pietiekamu skaidrojumu un lēmuma pamatojumu, mazinot cietušo personu drošības sajūtu un uzticību institucionālajam atbalstam. Arī atteikumu gadījumā būtu nepieciešams cietušajiem nodrošināt iespējas konsultēties vai iegūt papildu informāciju, piemēram, par trūkstošo informāciju, lai saņemtu pagaidu aizsardzību un veicinātu cietušo drošības sajūtu.

- Sadarbība ar Valsts probācijas dienestu

14 respondenti interviju ietvaros izcēla sadarbību ar VPD kā nozīmīgu kopējas pieredzes aspektu. Sadarbība ar Valsts probācijas dienestu pārsvarā tiek vērtēta pozitīvi, īpaši izceļot cilvēcīgo attieksmi, sapratni un profesionālo komunikāciju. Nozīmīgākā loma cietušo atbalstā ir bijusi informācijas nodrošināšana par atbalsta iespējām, kā arī izlīguma procesa koordinēšana. Respondenti augstu novērtē darbinieku ieinteresētību, iniciatīvu un praktisku atbalstu, kas vairākos gadījumos kompensē citu tiesībsargājošo iestāžu sniegto nepilnīgo informāciju. Četros gadījumos respondenti norāda uz aspektiem, ko būtu nepieciešams uzlabot – probācijas uzraudzības efektivitāti attiecībā uz vardarbības veicējiem, kā arī ir identificēti trūkumi informācijas sniegšanas veidā, kas nav bijuši pietiekami saprotami cietušajai personai.

Secinājumi

- **Informācija par tiesībām un atbalsta pasākumiem tiek sniegta formāli, tās kvalitāte, individualizācija un koordinācija ir nepietiekama.** Pašreizējā sistēma lielā mērā paļaujas uz individuālu speciālistu iniciatīvu un motivāciju, nevis uz strukturētu pieeju, kas nodrošinātu visiem cietušajiem vienlīdzīgu piekļuvi informācijai un atbalstam.
- **Trūkst koordinējošas personas vai iestādes.** Tikai deviņi no 21 respondenta spēja identificēt konkrētu personu vai iestādi, kas viņuprāt ir palīdzējusi koordinēt kopējo procesu. Koordinējošā funkcija bija atkarīga no individuāla speciālista personiskās motivācijas un cilvēciskās iesaistes, nevis no sistemātiski organizētas atbalsta sistēmas. Desmit respondenti skaidri norāda, ka viņiem būtu nepieciešama konkrēta persona vai iestāde, kas pārraudzītu visu procesu, palīdzētu tajā orientēties, sniegtu rekomendācijas par tālākajiem soļiem un koordinētu dažādu atbalsta pasākumu saņemšanu.

- **Trūkums tiesību realizācijā un atbalsta pakalpojumu izmantošanā ir informācijas sniegšanas formālā pieeja, kas nav vērsta uz cietušo personu individuālo situāciju.** Gandrīz pusei respondentu jeb 10 gadījumos informācija par cietušā tiesībām tika sniegta tikai rakstveidā, bez papildu skaidrojumiem un individualizētas pieejas. Respondentiem trūkst pilnvērtīgas izpratnes par kriminālprocesa specifiku un to, kādi atbalsta veidi būtu attiecināmi uz konkrēto situāciju. Vairākos gadījumos respondentu sniegtā informācija apliecina, ka, lai gan saņēma rakstveida informāciju, viņi nesaprata, ka konkrētais atbalsts attiecas uz viņu situāciju, vai nebija skaidrs praktiskais process tā saņemšanai.
- **Vienkārša informēšana par atbalsta pakalpojumu pieejamību ir nepietiekama – nepieciešama aktīva motivēšana un individualizēta pieeja.** Divos gadījumos respondenti bija saņēmuši informāciju par pieejamo atbalstu, piemēram, sociālās rehabilitācijas pakalpojumu vai psiholoģisko palīdzību, taču to neizmantoja, vēlākā posmā atzīstot, ka tas būtu bijis nepieciešams. Ir nepieciešams ne tikai informēt, bet arī skaidrot pakalpojuma būtību, galvenos ieguvumus un nozīmi cietušā atlabšanas procesā. Informācija par atbalsta pasākumiem būtu jāsniedz atkārtoti, ņemot vērā, ka tūlīt pēc notikušā persona var nebūt emocionāli gatava vērsties pēc palīdzības, taču atbalsts var kļūt nepieciešams vēlākā procesa posmā.
- **Attiecībā uz informēšanu par atbalsta pakalpojumiem, 13 respondenti skaidri norāda, ka par pieejamajiem atbalsta pasākumiem būtu jāinformē policijai,** jo tā ir pirmā iestāde, ar kuru cietušajiem rodas saskarsme, un ar to ir ciešāka sadarbība salīdzinājumā ar citām iestādēm. Tomēr Pētījuma dati atklāj, ka informācija par papildu atbalsta pakalpojumiem tiek sniegta nepietiekoši – piemēram, šāda informācija policijā tika sniegta tikai septiņos gadījumos. Respondentu ieskatā informācija būtu jāsniedz pēc iespējas drīz – pirmās komunikācijas laikā, izmantojot kombinētu pieeju (gan mutisku, gan rakstisku), un atkārtoti, jo sākotnējā emocionālā stāvokļa dēļ informācija var netikt pilnībā uztverta.
- **Vienvirziena komunikācija un informācijas trūkums par kriminālprocesa norisi.** Lai gan respondentiem gandrīz visos gadījumos bija zināms procesa virzītājs, pie kura vērsties jautājumu gadījumā, regulāra un abpusēja komunikācija par procesa virzību trūka. Trūkst arī visaptverošas informācijas par kriminālprocesa kopējo gaitu – respondentiem nebija skaidrs kopējais process un sagaidāmās darbības visos posmos (policijā, prokuratūrā, tiesā).
- **Pozitīvā pieredze ir saistīta ar individuālu, cilvēcīgu un uz cietušo vērstu attieksmi.** Gadījumos, kad izveidojusies produktīva sadarbība ar konkrētu izmeklētāju policijā, respondenti pozitīvi vērtē ne tikai profesionalitāti, bet arī emocionālo atbalstu un empātiju. Līdzīgi pozitīvi tiek vērtēta sadarbība ar VPD, sociālo dienestu un prokuratūru gadījumos, kad cietušie saņēma savlaicīgu, skaidru un pietiekami detalizētu informāciju, izjuta ieinteresētu attieksmi un saņēma praktisku atbalstu.
- **Negatīvākie vērtējumi par pieredzi kriminālprocesā saistīti ar situācijām, kad personas vairākkārt vērsušās tiesībsargājošajās iestādēs bez tālākas procesa virzības.** Tas radījis sajūtu par policijas nevērēšanos nodrošināt lietas virzību un netaisnības un bezspēcības izjūtu, jo nav ticis saņemts nepieciešamais atbalsts situācijas risināšanai. Šajos gadījumos trūkst skaidru pamatojumu par to, kādēļ tālāka virzība nav nodrošināta. Atsevišķi respondenti kā nevēlamu aspektu izceļ arī izmeklētāju mainību, kas liek atkārtoti stāstīt par pieredzēto un atkārtoti pārdzīvot traumatisko situāciju.
- **Lai gan pieejamie atbalsta mehānismi tiek vērtēti pozitīvi, to pieejamību un efektivitāti būtiski ietekmē informācijas sniegšanas kvalitāte un koordinācija starp iesaistītajām institūcijām.** Nepieciešama ne tikai formāla iepazīstināšana ar tiesībām, bet padziļināti, individualizēti skaidrojumi par tiem pakalpojumiem un tiesībām, kas būtu noderīgi konkrētajā situācijā. Būtiska ir arī atkārtota informācijas sniegšana procesa gaitā, regulāra komunikācija par lietas virzību un

mehānisms, kas nodrošinātu vienotu koordināciju starp dažādām iestādēm un atbalsta pakalpojumiem. Pašreizējā sistēma nespēj vienlīdzīgi nodrošināt visiem cietušajiem piekļuvi informācijai un atbalstam, kas ir atkarīga no individuālu speciālistu padziļinātas iesaistes, nevis no strukturētas un standartizētas pieejas

Rekomendācijas

Pamatojoties uz Pētījuma analīzi un iegūtajiem secinājumiem ir izstrādātas konkrētas rekomendācijas cietušo atbalsta sistēmas pilnveidošanai. Tās ietver trīs galvenos virzienus un sešus apakšvirzienus, definējot konkrētus veicamos pasākumus katrā no tiem:

1. Cietušo atbalsta sistēmas koordinācijas, informācijas sniegšanas un komunikācijas pilnveidošana:

- 1.1. Informācijas sniegšanas sistēmas pilnveidošana (Informatīvo materiālu izstrāde un esošo resursu popularizēšana, individualizētas pieejas īstenošana informācijas sniegšanā, nodrošinot gan rakstisku informāciju, gan papildu detalizētus skaidrojumus);
- 1.2. Proaktīvas un regulāras komunikācijas nodrošināšana (Regulāras komunikācijas nodrošināšana par procesa virzību, ar to saistītajiem aspektiem un pieejamo atbalstu, kā arī savlaicīgas informācijas nodrošināšana par sagaidāmajām darbībām);
- 1.3. Koordinējošās funkcijas izveide atbalsta sistēmā (Mehānisma izveide skaidras koordinējošas kontaktpersonas vai iestādes pieejamības nodrošināšanai cietušajiem).

2. Sadarbības uzlabošana ar tiesībsargājošām iestādēm:

- 2.1. Sadarbības ar policiju uzlabošana (Skaidrojošā darba uzlabošana, pieejamas kontaktpersonas nodrošināšana jautājumu gadījumā);
- 2.2. Sadarbības ar prokuratūru uzlabošana (Informētības veicināšana par lietas nonākšanu prokuratūrā un procesa norisi prokuratūras posmā);
- 2.3. Sadarbības ar tiesu uzlabošana (Pilnveidot informētību par tiesas procesa norisi, skaidrojumu par lēmumu pieņemšanas procesu).

3. Atbalsta pakalpojumu pilnveidošana:

- 3.1. Juridiskā atbalsta pieejamības uzlabošana (Stiprināt informētību par pieejamā juridiskā atbalsta iespējām);
- 3.2. Psiholoģiskā atbalsta lomas nostiprināšana (Nodrošināt papildu skaidrojošo informāciju par pakalpojuma nozīmi un pieejamību un laika posmu, kurā var vērsties pēc atbalsta);
- 3.3. Stiprināt informētību par pakalpojumu pieejamību neatkarīgi no dzīvesvietas (Nodrošināt informāciju par iespēju saņemt pakalpojumu citā pašvaldībā vai attālināti).
- 3.4. Piedāvāt konsultācijas tiesas atteikuma gadījumā pagaidu aizsardzībai pret vardarbību, skaidrojot, kādi pierādījumi vai dati trūka un ko persona var darīt, lai atkārtoti iesniegtu pieteikumu, un kur vērsties pēc palīdzības dokumentu sagatavošanā.

Summary

Within the framework of the study, the experiences of 22 victims of violent criminal offences in criminal proceedings were analysed, with particular attention paid to different stages of the process—interaction with the police, the prosecution office, and the courts, as well as the process of receiving compensation and accessing support services. The analysis is based on respondents' subjective narratives of their experiences.

Experience in Interaction with the Police

The police are the first institution with which most victims come into contact after a criminal offence, and this interaction significantly influences their overall assessment of the criminal procedure. Initial contact with the police occurred in various ways: some respondents called the police to the scene, others independently approached a police station to submit a complaint, while in certain cases the police were notified by medical institutions.

Of the 11 respondents who provided a numerical assessment of their first interaction with the police on a five-point scale, the average rating was 3.5, while subsequent cooperation was rated slightly higher at 3.8. This indicates a moderately positive assessment of cooperation, while also revealing a considerable dispersion in assessments, ranging from very negative to excellent.

Respondents who highly rated cooperation with the police particularly emphasised prompt response, the responsiveness of police officers, and their understanding of the situation. They also highlighted the role of a specific investigator directing the proceedings, who provided information about subsequent steps and actively advanced the investigation. The feeling of having received assistance and support in addressing the situation contributed to positive evaluations.

Lower ratings were associated with feelings of not being heard, perceptions that the police were unwilling to initiate or pursue proceedings, and the belief that the perpetrator of violence was trusted more than the victim. Three respondents referred to initially rejected criminal proceedings and negative attitudes, which shaped their overall dissatisfaction with the process. In these cases, victims felt that they had not received the necessary support and that their needs were not adequately acknowledged.

Respondents' experiences also reveal shortcomings even in cases where overall cooperation with the police was evaluated positively. While most respondents acknowledged that they received information and that it was understandable, their responses indicate deficiencies in the provision of information regarding available support services. It should be noted that respondents generally lack a comprehensive understanding of the specifics of criminal proceedings, making it difficult for them to objectively assess the quality and completeness of the information received.

The analysis shows that information on victims' rights is often provided in a formal manner (for example, only in written form), without an individualised approach, while information about additional support services is delivered in a fragmented way. Furthermore, victims lack repeated provision of information at later stages of the process.

Half of the interviewed victims also reported uncertainty regarding the course of criminal proceedings—information was provided only as one-way communication, and victims themselves had to initiate contact to inquire about the status of the case. They lacked a general understanding of the stages of criminal proceedings and their logical sequence, clarity about the actions expected of them at each stage, and information about the current procedural status of their case.

Experience in interaction with the Prosecution Office

Eight respondents had experience interacting with the prosecution office, while in other cases such cooperation did not occur—five respondents were informed by the police or the prosecution that the case had been forwarded to the prosecution service, while in three cases respondents learned of this at a later stage, for example through the State Probation Service.

Respondents who had interacted with the prosecution office evaluated more positively those situations in which prosecutors explained decisions in clear, understandable language and provided information on possible procedural outcomes. At the same time, victims often perceived the prosecution office as an institution with which communication occurred primarily indirectly or in a formalised manner.

Three respondents pointed to shortcomings in cooperation with the prosecution office, particularly regarding the limited scope of information provided about decisions taken and the progress of proceedings, which created a sense that their influence on the process was minimal.

Experience in Court proceedings

Seven respondents had experience cooperating with the courts, while in four cases court proceedings had taken place without the victims' involvement or cooperation had not yet commenced.

Overall, court proceedings were evaluated as satisfactory. Respondents noted that information about court hearings was provided in a timely manner and was clear. At the same time, the court process itself was described as complex, time-consuming, and emotionally burdensome, highlighting the stress associated with the need to repeatedly revisit experiences of violence when giving testimony or participating in hearings.

The formality of the process and the use of legal language complicated understanding of proceedings, particularly with regard to the actions expected of victims during hearings. Respondents emphasised the need for better preparation and clearer explanations of court procedures and, in some cases, highlighted the importance of legal support during court proceedings.

Experience in receiving compensation

Within the study, seven respondents had received state compensation. Overall, experiences regarding access to and receipt of state compensation were predominantly positive, with respondents indicating that the application process was relatively straightforward and that compensation was received in a timely manner.

However, the manner in which victims were informed about the possibility of receiving compensation varied. More positive evaluations were given when information about state compensation and the application procedure was provided verbally, accompanied by detailed explanations of the process. In three cases, respondents indicated that the amount of information provided was insufficient, largely formal, or only provided in writing, without ensuring adequate understanding of the nature of state compensation and the application procedure.

Twelve respondents indicated that they had received information about the possibility of claiming compensation for damage caused, most commonly information was provided by the police. The volume and level of detail of the information varied. In cases where respondents made use of compensation for damage caused, they more frequently reported that the information was also explained verbally, rather than being provided solely in written form.

At the same time, the study identified four cases in which respondents had not received information about the possibility of obtaining compensation for damage caused, and three cases in which information was provided by the State Probation Service or respondents were not adequately informed about the nature of compensation. This limited victims' ability to fully assess their rights to compensation. Overall, these cases indicate that although the legal framework provides victims with the right to receive information about compensation options, the implementation of these rights in practice is not always adequate.

Process coordination

One of the most significant problems identified is the lack of a person or institution responsible for coordinating overall support. Nine respondents were able to identify a specific individual who assisted in coordinating support; however, these individuals varied and included investigators, social service employees, representatives of non-governmental organisations, or engaged legal professionals. Importantly, the presence of such support was linked to the individual motivation of specific specialists to provide additional assistance, rather than to a systematically organised support system. Other respondents reported that they did not perceive the presence of such a coordinating person or institution—they themselves monitored case progress, sought necessary information, and attempted to navigate the process independently.

Ten respondents clearly indicated that they would need a person or institution responsible for overseeing the entire process and providing recommendations regarding further steps. This would allow victims to feel safer, knowing that someone is supervising the process as a whole and can provide guidance on required actions. Some respondents noted satisfaction with cases where documentation was available in a unified portal containing detailed information from the police, prosecution service, and courts; however, such cases were the exception rather than the norm.

Regarding the provision of information on available support services, 13 respondents clearly indicated that the police should be responsible for informing victims, as they are the first institution with which victims come into contact and maintain closer cooperation compared to other institutions. Respondents believed that information should be provided as early as possible—during the first interaction—using a combined approach (both verbal and written) and repeated over time, as information may not be fully absorbed due to victims' initial emotional state. An individualised approach is essential—not merely a formal presentation of rights, but in-depth explanations of those services that would be most useful in the specific situation.

Support services

Depending on the type and nature of the criminal offence, victims have access to a range of support measures. Within the study, respondents shared experiences related to informational support (the support and information helpline for victims of crime and the website www.cietusajiem.lv), social rehabilitation services for victims of violence, cooperation with municipal social services, representation and legal assistance, temporary protection against violence, and cooperation with the State Probation Service.

Informational support

Informational support for victims is primarily provided through two instruments—the free support and information helpline for victims of crime and the website cietusajiem.lv.

The majority of respondents (16) were aware of the support and information helpline, but only one respondent had actually used it. Information about the helpline was most often received from the police during the initial interaction. In the single case where the service was used, it occurred before the initiation

of criminal proceedings and was evaluated positively—the respondent received both emotional support and information about other available services, such as social rehabilitation.

The main reason the helpline was not used is that respondents believed such support was not necessary for them. At the same time, two respondents indicated that the format of the service (telephone conversations) did not meet their needs in the specific situation.

Awareness of the website was less common—most respondents (14) indicated that they had not been informed about this resource. Only four respondents reported having received information about the website, and in these cases, the information was provided by the police together with other information. This indicates an information gap—either information about the website is not provided, or it is provided only in written form (for example, as a link on an information sheet), which respondents may overlook or fail to recognise as significant.

Overall, this suggests that information about support measures for victims should be provided in a more targeted and individualised manner, with more detailed explanations of the specific types of support available and how they could be useful in the victim's particular situation.

Social rehabilitation services

Twelve respondents were informed about social rehabilitation services, of whom eight had used them. In most cases, this service was evaluated as one of the most significant forms of support. Respondents particularly appreciated the individualised approach, professional support, and the opportunity to receive various types of consultations—most commonly psychological counselling, and less frequently consultations with legal professionals or social workers.

Respondents positively evaluated the availability, flexibility, timely provision, and scope of psychological counselling. Legal consultations, used by four respondents, were considered particularly important in the early stages of proceedings. The crisis apartment service, used by three respondents, was highly valued in terms of safety; however, one case highlighted shortcomings related to the location of crisis apartments and the need to ensure anonymity.

Sources of information about social rehabilitation services varied— it was provided by police or social services—but there were also cases where information was not provided at all or was obtained from other sources. This indicates that law enforcement institutions do not always provide comprehensive information about available support, which is particularly crucial in cases of violent crime.

As with other services, simple notification about the existence of social rehabilitation support is insufficient. In two cases, respondents received information about the service but did not use it, later recognising that it would have been necessary. This highlights the need for personal contact and a more individualised approach to explaining the service, its main benefits, and potentially encouraging victims to recognise the need for such support.

Social services

In the study, 12 respondents were informed about support provided by social services, of whom eight reported cooperation with municipal social services. In all eight cases, there were minor children in the family.

Respondents particularly appreciated the responsiveness of social workers, their individualised approach, and practical assistance in addressing specific problems. One respondent emphasised that social services

provided the most significant overall support, assisting not only with emotional support but also with practical solutions related to housing and financial issues.

At the same time, it can be concluded that merely informing victims about service availability is insufficient—more active motivation to use offered support measures is required. This is evidenced by cases where victims later acknowledged that they would have benefited from such support. Two cases also revealed that victims refrained from contacting social services due to prejudice and stereotypes. Therefore, it is particularly important not only to provide information but also to explain the nature, purpose, and importance of services in the recovery and safety of victims.

State-funded legal aid

Within the study, six respondents reported having received information about state-funded legal aid, of whom three had used it. In two cases where state-funded legal aid was received, the victims were minor children and support was provided at the police stage; in one case, support was provided after the completion of the investigation.

Access to state-funded legal aid varied among respondents. Positive experiences highlighted the involvement of an attorney and the provision of necessary support. At the same time, two respondents indicated insufficient information, for example regarding attorney contact details or the availability of such support more broadly. The study identified one case where a respondent would have wished to receive such a service due to financial difficulties but was not informed of the possibility.

Overall, legal assistance is highly significant for victims—not only in cases where it is state-funded, but also when legal consultations are received as part of social rehabilitation services, provided by personally known lawyers, or paid for by respondents themselves. This underscores the need for more targeted information about available legal support options, which should be provided at the very beginning of criminal proceedings.

Temporary Protection Against Violence

Within the study, six respondents had received temporary protection against violence; in one case, the respondent's application was not approved.

Temporary protection against violence is a crucial safety mechanism for victims and is, in most cases, applied promptly and provides practical support. However, its accessibility and effectiveness are significantly influenced by compliance with formal legal criteria and the quality of application preparation, which often requires additional legal support.

The study identified three cases in which partial or full refusal to grant protection occurred, and respondents did not receive sufficient explanations or justification for the decision, thereby reducing their sense of safety and trust in institutional support. Even in cases of refusal, victims should be provided with opportunities for consultation or additional information, for example regarding missing evidence or steps needed to reapply, in order to enhance their sense of security.

Cooperation with the State Probation Service

Fourteen respondents highlighted cooperation with the State Probation Service as a significant aspect of their overall experience. Cooperation with the Service was predominantly evaluated positively, particularly emphasising the humane attitude, understanding, and professional communication of staff.

The most important role of the Service in supporting victims was the provision of information about support options and the coordination of mediation processes. Respondents highly valued staff members'

engagement, initiative, and practical assistance, which in several cases compensated for incomplete information provided by other law enforcement institutions.

In four cases, respondents identified aspects requiring improvement—specifically, the effectiveness of probation supervision of perpetrators of violence and deficiencies in the way information was presented, which was not always sufficiently understandable to victims.

Conclusions

- **Information about rights and support measures is provided formally, with insufficient quality, individualisation, and coordination.** The current system largely relies on the initiative and motivation of individual specialists rather than a structured approach ensuring equal access to information and support for all victims.
- **There is a lack of a coordinating person or institution.** Only nine of the 21 respondents were able to identify a specific person or institution that helped coordinate the overall process. This function depended on individual motivation and human engagement rather than a systematically organised support system. Ten respondents clearly stated the need for a designated person or institution to oversee the entire process, assist with orientation, provide recommendations for further steps, and coordinate access to various support measures.
- A key barrier to the realisation of rights and use of support services is the **formal approach to information provision, which is not tailored to victims' individual situations.** In nearly half of cases (10 respondents), information about victims' rights was provided only in written form, without additional explanations or an individualised approach. Respondents lacked a comprehensive understanding of criminal proceedings and the relevance of specific support measures to their situation.
- Simply informing victims about available support services is insufficient—**active encouragement and an individualised approach are necessary.** In several cases, respondents later acknowledged that support they had not used would have been necessary. Information should therefore be repeated throughout the process, recognising that victims may not be emotionally ready to seek support immediately after the offence.
- Thirteen respondents indicated that the **police should be responsible for informing victims about available support services, as they are the first point of contact.** However, the study shows that information about additional support services was provided by the police in only seven cases. Information should be provided as early as possible, using a combined verbal and written approach, and repeated over time.
- Communication about criminal proceedings is largely one-directional, and victims **lack comprehensive information about the overall process and expected actions at each stage** (police, prosecution, court).
- **Positive experiences are associated with individualised, humane, and victim-centred approaches.** Productive cooperation with specific investigators, social services, the prosecution service, and the State Probation Service was characterised by empathy, clear communication, and practical support.
- **The most negative experiences were linked to situations in which individuals repeatedly approached law enforcement institutions** without further procedural progress, leading to feelings

of injustice, helplessness, and lack of support. Investigator turnover was also highlighted as problematic, as it required victims to repeatedly recount traumatic experiences.

- **Although available support mechanisms are generally evaluated positively, their accessibility and effectiveness depend heavily on the quality of information provision and coordination between institutions** There is a need for in-depth, individualised explanations, repeated information provision throughout proceedings, regular communication about case progress, and a mechanism ensuring unified coordination across institutions and support services.

Recommendations

Based on the analysis and conclusions of the study, specific recommendations have been developed to improve the victim support system. These include three main areas and six sub-areas, defining concrete measures for implementation:

- 1. Improvement of coordination, information provision, and communication within the victim support system:**
  - 1.1. Improvement of the information provision system (development of informational materials and promotion of existing resources; implementation of an individualised approach, providing both written information and detailed explanations);
  - 1.2. Ensuring proactive and regular communication (regular updates on case progress, related aspects, and available support, as well as timely information about expected actions);
  - 1.3. Establishment of a coordinating function within the support system (creation of a mechanism ensuring access to a clear coordinating contact person or institution for victims).
- 2. Enhancement of cooperation with law enforcement and judicial institutions:**
  - 2.1. Improving cooperation with the police (strengthening explanatory work and ensuring accessible contact persons for questions);
  - 2.2. Improving cooperation with the prosecution office (raising awareness of case referral to the prosecution and the progress of proceedings at the prosecutorial stage);
  - 2.3. Improving cooperation with the courts (enhancing information provision about court proceedings and explanations of decision-making processes).
- 3. Improvement of support services:**
  - 3.1. Enhancing access to legal support (strengthening awareness of available legal assistance options);
  - 3.2. Strengthening the role of psychological support (providing additional explanatory information on the importance, availability, and timing of psychological support);
  - 3.3. Increasing awareness of service availability regardless of place of residence (ensuring information about access to services in other municipalities or remotely);
  - 3.4. Offering consultations in cases of court refusal to grant temporary protection against violence, explaining missing evidence or information, steps for reapplying, and available assistance in preparing documentation.

1. Ievads

Starptautiskā līmenī jau ilgstoši tiek uzsvērtā nepieciešamība pilnveidot cietušo atbalsta sistēmu un nodrošināt koordinētu pieeju cietušo tiesību īstenošanai. Eiropas Parlamenta un Padomes 2012. gada 25. oktobra direktīva 2012/29/ES, ar ko nosaka noziegumos cietušo tiesību, atbalsta un aizsardzības minimālos standartus (turpmāk – Cietušo direktīva)¹ definē tiesības, kuras būtu jānodrošina noziegumos cietušajiem, kā arī rekomendē ES dalībvalstīm apsvērt "centralizētas piekļuves" vai "viena kontaktpunkta" izveidi, kurā tiek risinātas kriminālprocesā iesaistīto cietušo dažādās vajadzības, tostarp vajadzība pēc informācijas, palīdzības, atbalsta, aizsardzības un kompensācijas.

Vienlaikus Eiropas Padomes Noziedzības problēmu komitejas 79. plenārsēdē 2021. gada 8. februārī² tika izteikts priekšlikums atjaunināt ieteikumu par palīdzību noziegumos cietušajiem, rekomendējot dalībvalstīm turpināt darbu pie šķēršļu novēršanas cietušo tiesību īstenošanai, ņemt vērā cietušā individuālās vajadzības un pilnveidot izpratni par cietušajiem nodrošināmajiem pakalpojumiem.

Arī ES stratēģija par cietušo tiesībām³ aicina dalībvalstis izstrādāt stratēģijas, kas nodrošinātu visaptverošu, koordinētu un horizontālu pieeju cietušo tiesībām, iesaistot visus dalībniekus, kuri varētu būt kontaktā ar cietušajiem, nodrošinot pilnvērtīgu informāciju par cietušo tiesībām. Stratēģijas mērķis ir nodrošināt, ka visi noziegumos cietušie ES var pilnībā paļauties uz savu tiesību ievērošanu. Attiecīgi tā paredz noziegumos cietušo tiesību nostiprināšanu, nodrošinot efektīvu saziņu un drošu vidi, lai cietušie ziņotu par noziegumiem, uzlabojot neaizsargātāko cietušo atbalstu un aizsardzību, kā arī veicinot cietušo piekļuvi kompensācijām.

Latvija Cietušo direktīvā noteiktās prasības ir transponējusi, integrējot tās attiecīgajos normatīvajos aktos. Transponēšana veikta rūpīgi, izvēloties piemērotākos risinājumus tiesību normu pilnveidē.⁴ Tomēr pilnvērtīga atbalsta cietušajiem nodrošināšanai joprojām aktuāla ir vienotas sistēmas izveide, attīstot "vienas pieturas aģentūras" modeli, kas sekmētu starpinstitucionālo sadarbību un uzlabotu kopējās atbalsta sistēmas pieejamību un kvalitāti.

Ņemot vērā starptautiskās rekomendācijas un identificētos izaicinājumus, Ministru kabineta 2024. gada 20. janvāra rīkojumā Nr. 55 "Par Valdības rīcības plānu Deklarācijas par Evikas Siliņas vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību īstenošanai" 20.7. punktā⁵ tika iekļauts pasākums, kas paredz pilnveidot cietušo atbalsta sistēmu, vienuviet nodrošinot cietušajam valstī pieejamos pasākumus un pakalpojumus. Pasākuma īstenošanas rezultātā paredzēts: 1) izstrādāt priekšlikumus noziedzīgos nodarījumos cietušo atbalsta fonda un "vienas pieturas aģentūras" cietušajiem kriminālprocesā izveidošanai; 2) paplašināt personu loku, kas var saņemt valsts kompensāciju cietušajiem, un palielināt tās maksimālo apmēru.

Lai sasniegtu izvirzītos mērķus un pilnvērtīgi izveidotu atbilstošu cietušo atbalsta sistēmu, ir būtiski izprast pašu cietušo vajadzības, vērtējumu par pašlaik sniegto atbalsta pakalpojumu kvalitāti, kā arī cietušo personu apmierinātību ar pastāvošo atbalsta sistēmu un tās pieejamību. Vienlaikus nepieciešams noskaidrot cietušo priekšlikumus atbalsta sistēmas uzlabošanai. Tādēļ Pētījuma par cietušo apmierinātību par pastāvošo atbalsta sistēmu un tās pieejamību Latvijā (turpmāk – Pētījums) **mērķis** ir noskaidrot cietušo

¹ Eiropas Parlamenta un Padomes 2012. gada 25. oktobra direktīva 2012/29/ES, ar ko nosaka noziegumos cietušo tiesību, atbalsta un aizsardzības minimālos standartus un aizstāj Padomes Pamatlēmumu 2001/220/TI. [<Saite>](#)

² European Committee on crime problems. (2021). Proposal for an update of CM recommendation REC(2006)8 to Member states on assistance to crime victims CDPC(2021)1. [<Saite>](#)

³ ES stratēģija par cietušo tiesībām (2020.–2025. gads). [<Saite>](#)

⁴ Kronberga, I., Logina, E. (2019). Noziegumos cietušo tiesību attīstība Eiropā: Latvija, 14.lpp. [<Saite>](#)

⁵ Ministru kabineta 2024. gada 20. janvāra rīkojums Nr. 55 "Par Valdības rīcības plānu Deklarācijas par Evikas Siliņas vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību īstenošanai". [<Saite>](#)

personu apmierinātību ar pastāvošo atbalsta sistēmu un tās pieejamību, lai iegūtu ieskatu par nepieciešamajiem uzlabojumiem un attīstības virzieniem.

Pētījuma priekšmets ir vardarbīgos noziedzīgos nodarījumos cietušo personu pieredze, apmierinātība ar pastāvošo atbalsta sistēmu un tās pieejamību Latvijā. Pētījums fokusējas uz cietušo saņemtajiem pakalpojumiem un apmierinātību ar tiem, kā arī viedokļu noskaidrošanu par atbalsta pakalpojumiem un priekšlikumiem kopējās sistēmas uzlabošanai. Būtiska Pētījuma daļa ir cietušo viedokļu izzināšana par atbalstu, saņemto informāciju un atbalsta pasākumiem, kas sniegti dažādās kriminālprocesa stadijās – policijā, prokuratūrā un tiesā, kā arī sociālajā sfērā gan kriminālprocesa laikā, gan pēc tā.

Pētījuma mērķa grupa ir vardarbīgos noziedzīgos nodarījumos cietušas personas, kas atzītas par cietušajām kriminālprocesā. Pētījumā vardarbības jēdziens tiek lietots tā plašākajā nozīmē, aptverot fizisko, seksuālo, emocionālo un ekonomisko vardarbību, kā arī vardarbīgu kontroli un vajāšanu. Vienlaikus mērķa grupā tika iekļautas arī personas, kuras saskārušās ar vardarbības draudiem vai vardarbību citu noziedzīgu nodarījumu kontekstā, piemēram, laupīšanas gadījumā.

Pētījumā iegūtas būtiskas atziņas par vardarbīgos noziedzīgos nodarījumos cietušo personu pieredzi kriminālprocesā, sadarbību ar dažādām iestādēm un organizācijām, kā arī saņemto atbalstu un pakalpojumiem. Pētījuma rezultāti ļauj identificēt pilnveidojamos aspektus un sniedz rekomendācijas to uzlabošanai.

2. Pētījuma metodoloģija

Pētījums tika veikts divos posmos, izmantojot kvalitatīvās pētniecības metodes – dokumentu analīzi un intervijas.

Pirmajā posmā tika apzināta pastāvošā cietušo atbalsta sistēma un izstrādāta telefoninterviju struktūra un jautājumi. Šajā posmā tika veikta **dokumentu analīze** un **daļēji strukturētas intervijas** ar iesaistīto iestāžu un organizāciju pārstāvjiem.

Dokumentu analīzē izpētīti normatīvie akti, pievēršoties iesaistīto pušu funkcijām, kā arī publiski pieejamā informācija par cietušajiem pieejamo sociālo atbalstu. Pētījuma ietvaros tika analizēti šādi normatīvie akti un iestāžu publiski pieejamā informācija:

- Krimināllikums⁶;
- Kriminālprocesa likums⁷;
- Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likums⁸;
- Ministru kabineta 2014. gada 23. decembra noteikumi Nr. 790 "Sociālās rehabilitācijas pakalpojumu sniegšanas kārtība no vardarbības cietušām un vardarbību veikušām pilngadīgām personām"⁹;
- Ministru kabineta 2014. gada 25. marta noteikumi Nr. 161 "Kārtība, kādā novērš vardarbības draudus un nodrošina pagaidu aizsardzību pret vardarbību"¹⁰;
- Mājaslapa www.cietusajiem.lv¹¹;
- Tieslietu ministrijas publiski pieejamā informācija^{12, 13, 14};
- Valsts policijas publiski pieejamā informācija¹⁵;
- Labklājības ministrijas informācija par sociālās rehabilitācijas pakalpojumu¹⁶;
- Biedrības "Skalbes" informācija par atbalsta tālruni noziegumos cietušām personām¹⁷.

Papildu normatīvo aktu un publiski pieejamajai informācijai Pētījuma ietvaros tika analizēti arī citu valstu pētījumi un Latvijas situācijas izpēte, lai detalizētāk izstrādātu telefoninterviju ar cietušajiem struktūru un jautājumus. Literatūras apskatā iekļauti šādi pētījumi:

- *Understanding How to Survey Victims on their Experiences of the Criminal Justice System* (Izpratne par to, kā aptaujāt upurus par viņu pieredzi kriminālprocesā)¹⁸;

⁶ Latvijas Republikas Saeima. Krimināllikums. Pieņemts 1998. gada 17. jūnijā, stāties spēkā 1999. gada 1. aprīlī. Skatītā redakcija 2025. gada 10. jūnijs. <[Saite](#)>

⁷ Latvijas Republikas Saeima. Kriminālprocesa likums. Pieņemts 2005. gada 21. aprīlī, stāties spēkā 2005. gada 1. oktobrī. Skatītā redakcija 2025. gada 26. februāris – 2025. gada 31. decembris. <[Saite](#)>

⁸ Latvijas Republikas Saeima. Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likums. Pieņemts 2002. gada 31. oktobrī, stāties spēkā 2003. gada 1. janvārī. Skatītā redakcija 2025. gada 1. oktobris līdz 16. decembris. <[Saite](#)>

⁹ Ministru kabineta 2014. gada 23. decembra noteikumi Nr. 790 "Sociālās rehabilitācijas pakalpojumu sniegšanas kārtība no vardarbības cietušām un vardarbību veikušām pilngadīgām personām". Skatītā redakcija 2025. gada 1. aprīlis <[Saite](#)>

¹⁰ Ministru kabineta 2014. gada 25. marta noteikumi Nr. 161 "Kārtība, kādā novērš vardarbības draudus un nodrošina pagaidu aizsardzību pret vardarbību". Skatītā redakcija 2025. gada 6. jūnijs <[Saite](#)>

¹¹ Biedrība "Skalbes". (2025). Informācija un atbalsts noziegumos cietušajiem vai tiem, kuri ir bijuši nozieguma aculiecinieki. <[Saite](#)>

¹² Tieslietu ministrija. (2024). Pārstāvības un juridiskās palīdzības nodrošināšana cietušajiem. <[Saite](#)>

¹³ Tieslietu ministrija. (2024). Valsts kompensācija cietušajiem. <[Saite](#)>

¹⁴ Tieslietu ministrija. (2024). Kam ir tiesības saņemt juridisko palīdzību. <[Saite](#)>

¹⁵ Valsts policija. Jūs vērsāties Valsts policijā? Kas notiek tālāk? Īss ceļvedis Jūs tiesībās. <[Saite](#)>

¹⁶ Labklājības ministrija. (2025). Sociālās rehabilitācijas pakalpojumi. <[Saite](#)>

¹⁷ Biedrība "Skalbes". (2025). Atbalsta tālrunis noziegumos cietušām personām. <[Saite](#)>

¹⁸ Ministry of Justice. United Kingdom. (2025). Understanding How to Survey Victims on their Experiences of the Criminal Justice System. Feasibility Study. <[Saite](#)>

- *North Yorkshire Victims' Voice Understanding victims' needs* (Ziemeļjorkšīras cietušo balss – Izpratne par cietušo vajadzībām)¹⁹;
- *Annual Victims' Survey 2023* (Ikgadējā cietušo aptauja 2023)²⁰;
- Vardarbības izplatība Latvijā 2021²¹.

Papildu dokumentu analīzei tika veiktas daļēji strukturētas intervijas ar iestāžu un organizāciju pārstāvjiem, kas iesaistīti kriminālprocesā vai atbalsta pakalpojumu sniegšanā. Interviju mērķis bija padziļināti izprast katras iestādes lomu, funkcijas, pastāvošo praksi, kā arī identificētu iespējamus trūkumus kopējā cietušo atbalsta sistēmā. Intervijas kalpoja par pamatu telefoninterviju ar cietušajiem struktūras un jautājumu izstrādei.

No 2025. gada 23. maija līdz 11. jūnijam tika veiktas 12 intervijas ar 16 pārstāvjiem no šādām iestādēm vai organizācijām:

- Biedrība "Centrs MARTA";
- Biedrība "Skalbes";
- Jurists (eksperta intervija);
- Labklājības ministrija;
- Prokuratūra;
- Divu pašvaldību sociālie dienesti;
- Vienas pašvaldības policija;
- Vienas pilsētas tiesa;
- Tiesu administrācija;
- Valsts policija;
- Valsts probācijas dienests.

Otrajā posmā tika veiktas attālinātas telefonintervijas ar cietušajiem, lai noskaidrotu viņu pieredzi un viedokli par pastāvošo atbalsta sistēmu.

No 2025. gada septembra līdz decembrim telefoniski tika intervētas 22 cietušās personas vai to pārstāvji. Intervētas tika tikai pilngadīgas personas. Intervijas struktūra veidoja trīs galvenās daļas:

- cietušā pieredze kriminālprocesā, sadarbojoties ar policiju, prokuratūru un tiesu;
- cietušā pieredze, saņemot papildu atbalsta pakalpojumus;
- cietušā rekomendācijas kopējās atbalsta sistēmas uzlabošanai.

Intervētās personas netika aicinātas stāstīt par notikušo noziedzīgo nodarījumu, ja tās to nevēlējās, jo galvenais sarunas uzsvars bija uz veiktajām darbībām un procesiem pēc notikušā.

Lielākā daļa respondentu tika piesaistīti sadarbībā ar VPD, pamatojoties uz noslēgto vienošanos par pētnieciskā darba izstrādi (turpmāk – Vienošanās) starp VPD un Pētījuma veicējiem. VPD darbinieki, veicot savus darba pienākumus, uzrunāja cietušos, piemēram, izlīguma procesā starp cietušo un likumpārkāpēju, izvērtēšanas ziņojuma sagatavošanas vai uzraudzības laikā.

Pētījumā piedalījās respondenti, kas atzīti par cietušajiem saskaņā ar dažādiem KL pantiem, kuri saistīti ar vardarbīgiem noziegumiem, piemēram, vajāšanu, vardarbību ģimenē, miesas bojājumu nodarīšanu,

¹⁹ Moroz, A. (2023). *North Yorkshire Victims' Voice Understanding victims' needs*. <[Saite](#)>

²⁰ Victims Commissioner. (2024). *Annual Victims' Survey 2023*. <[Saite](#)>

²¹ Centrālā statistikas pārvalde. (2021). *Vardarbības izplatība Latvijā 2021*. <[Saite](#)>

draudiem izdarīt slepkavību un nodarīt miesas bojājumu, pamudinājumu iesaistīties seksuālās darbībās un citi. Divas intervijas tika veiktas ar cietušo personu pārstāvjiem, jo cietušās personas bija nepilngadīgas.

Divas intervijas tika veiktas ar personām, kas atzītas par cietušām saskaņā ar KL 260.panta otro daļu, un viena intervija – ar personu, kas atzīta par cietušo saskaņā ar KL 185.panta pirmo daļu. Viena intervija veikta ar respondentu, kura vērsusies policijā ar iesniegumu par piedzīvotu vardarbību, taču kriminālprocess nav ierosināts par šo lietu, un respondents saņem citus vardarbībā cietušām personām paredzētos atbalsta pakalpojumus. Dati no šīm intervijām nav iekļauti kopējā atbalsta sistēmas analizē un novērtējumā, taču tiek izmantoti rekomendāciju izstrādē. Vienlaikus gadījumos, kad intervijās iegūtā informācija papildina analizētos aspektus, šo respondentu atziņas tiek iekļautas tekstā, skaidri nodalot no vispārējās analīzes.

Telefonintervijās piedalījās gan vīrieši, gan sievietes. Respondentu pieredze kriminālprocesā bija atšķirīga – daži respondenti kriminālprocesā bijuši iesaistīti vairākas reizes un ilgākā laika posmā, citiem kriminālprocess bija sācies nesen un vēl nebija noslēdzies, vēl citiem tas ildzis vairākus gadus.

Galvenie Pētījuma ētikas elementi

- Informētā piekrišana.** Pirms interviju veikšanas VPD cietušajām personām lūdza parakstīt rakstisku informatīvo piekrišanu dalībai Pētījumā, kurā tika skaidrots pētījuma mērķis, intervijas norise, sniegtās informācijas izmantošanas kārtība, kā arī lūgta piekrišana personas kontaktinformācijai (telefona numura, vēlamās saziņas valodas) un KL panta, saskaņā ar kuru persona atzīta par cietušo, nodošanai Pētījuma veicējiem. Pēc informētas piekrišanas saņemšanas VPD nodeva Pētījuma veicējiem tikai šo informāciju, par kuru respondents bija sniedzis piekrišanu. Kā alternatīvs veids respondentu piesaistes veids dalībai Pētījumā, neveicot personas datu nodošanu Pētījuma veicējam, potenciālajiem respondentiem tika nodrošināta iespēja pašiem sazināties ar Pētījuma veicējiem un pieteikties dalībai. Šajā gadījumā VPD darbinieki informēja cietušās personas par Pētījuma mērķi un norisi, kā arī nodeva Pētījuma veicēju kontaktinformāciju, ļaujot ieinteresētajām personām pēc savas iniciatīvas sazināties ar Pētījuma komandu.
- Informēšana pirms intervijas un intervijas laikā.** Pirms intervijas Pētījuma veicēji telefoniski sazinājās ar respondentu, vienojoties par intervijas laiku un īsi izskaidrojot telefonintervijas procesu. Intervijas sākumā respondents atkārtoti tika informēts par Pētījuma mērķi, sarunas struktūru un to, ka intervija tiks ierakstīta un vēlāk transkribēta. Respondentam tika paskaidrots, ka visa sniegtā informācija tiks anonimizēta un ka audioieraksts, kā arī jebkura ar personu saistīta sensitīva informācija (tostarp KL pants, pēc kura persona atzīta par cietušo, un kontakttālrunis) pēc Pētījuma veikšanas tiks dzēsta.
- Anonimizācija.** Sagatavojot interviju transkriptus, visa respondentus identificējošā informācija tika pilnībā anonimizēta. Gadījumos, kad sarunās tika minēti konkrētu vietu nosaukumi vai citas potenciāli identificējošas detaļas, tās tika aizstātas ar neitrāliem apzīmējumiem.
- Konfidencialitātes ievērošana.** Saskaņā ar noslēgto Vienošanos ar VPD visi Pētījuma veicēji, kas iesaistīti interviju veikšanā un interviju datu analizē, parakstīja apliecinājumu par ierobežotas pieejamības informācijas neizpaušanu un konfidencialitātes prasību ievērošanu.
- Datu drošība un glabāšana.** Visa iegūtā informācija (respondentu dati, interviju ieraksti un transkripti) tika uzglabāta drošā mākonkrātuvē ar ierobežotu piekļuvi, kas pieejama tikai Pētījuma veicējiem. Atbilstoši Vienošanās nosacījumiem pēc tās termiņa beigām šī mape un visa tajā esošā informācija tika neatgriezeniski dzēsta.

Pētījuma ierobežojumi

Pētījumam ir vairāki ierobežojumi, kas ir saistīti ar intervētajiem respondentiem un iegūtās informācijas kvalitāti:

- **Respondentu konteksts un iesaiste procesā.** Lielākajai daļai Pētījumā iesaistīto respondentu bija sadarbība ar VPD. Attiecīgi respondenti bija uzrunāti, lai veiktu izlīguma procesu starp cietušo un vardarbības veicēju, izvērtēšanas ziņojuma sagatavošanas laikā vai probācijas uzraudzības laikā. Līdz ar to iegūtā informācija atspoguļo respondentu pieredzi konkrētā procesa posmā un var nepatvert visus kriminālprocesa posmus un sadarbību ar visām iesaistītajām institūcijām.
- **Laika faktors un atmiņas precizitāte.** Daļa respondentu kriminālprocesā bija iesaistīti vairāk nekā gadu pirms Pētījuma veikšanas, un viņu sadarbība ar tiesībsargājošām iestādēm notika ilgākā laika periodā. Šī laika distance atsevišķos gadījumos ierobežoja spēju precīzi atcerēties visus notikumus un sniegt detalizētas atbildes, piemēram, par saņemtajiem atbalsta pasākumiem vai informācijas apmaiņu ar iestādēm.
- **Informācijas ierobežotība un subjektivitāte.** Tā kā Pētījums balstījās uz intervijām un respondentu paustajām pieredzēm, iegūtie dati ir daļēji subjektīvi un var atspoguļot personīgās sajūtas, interpretācijas un vērtējumus. Turklāt, lai nodrošinātu respondentiem drošību un anonimitāti, daļa sensitīvās informācijas tika anonimizēta, kas var ierobežot padziļinātu analīzi, piemēram, salīdzinot reģionālās atšķirības sadarbībā ar iestādēm.
- **Izlases un reprezentativitātes ierobežojumi.** Pētījuma respondentu atlase balstījās galvenokārt uz vienu institucionālu avotu – VPD. Līdz ar to respondentu iekļaušana pētījumā bija atkarīga no konkrēta atlases ceļa, nevis no vardarbības veida vai cietušo pieredzes daudzveidības kopumā. Šis apstāklis ir uzskatāms par metodoloģisku ierobežojumu, jo tas nosaka pētījumā analizēto gadījumu loku un var ietekmēt secinājumu vispārināmību, īpaši uz cietušajām personām, kuras nav nonākušas institucionālā saskarē ar VPD.
- **Ierobežota informācija par noziedzīgajiem nodarījumiem.** Respondenti interviju laikā netika aicināti stāstīt par pieredzēto noziedzīgo nodarījumu vai tā sekām, ja paši to nevēlējās, lai izvairītos no atkārtotas traumatizācijas. Lielākajā daļā gadījumu Pētījuma veicējiem bija pieejama informācija par KL pantu, saskaņā ar kuru persona atzīta par cietušo, kas sniedza priekšstatu par noziedzīgā nodarījuma veidu. Tomēr astoņos gadījumos, kad respondenti pēc savas iniciatīvas tieši sazinājās ar Pētījuma veicējiem, šī informācija nebija pieejama. Šajos gadījumos nebija pilnvērtīgas informācijas par noziedzīgā nodarījuma saturu, kas nepieciešama, lai objektīvi izvērtētu, vai konkrētajā gadījumā ir attiecināmas, piemēram, tiesības saņemt valsts kompensāciju cietušajiem vai īpaši aizsargājamiem cietušajiem pieejamās iespējas. Tādēļ ne visos gadījumos ir iespējams objektīvi izvērtēt, vai konkrētais atbalsts netika nodrošināts, vai arī tas nebija attiecināms uz konkrēto situāciju.

Neskatoties uz minētajiem ierobežojumiem, Pētījums sniedz nozīmīgu ieguldījumu izpratnē par cietušo pieredzi kriminālprocesā Latvijā šobrīd. Kvalitatīvā pētījuma mērķis nav statistiska reprezentativitāte, bet gan padziļināta izpratne par cietušo pieredzi, vajadzībām un problēmām, ar kurām viņi saskaras atbalsta sistēmā. Respondentu tiešie stāstījumi ļauj identificēt sistēmiskas nepilnības, kas citādi varētu palikt nepamanītas kvantitatīvos pētījumos. Pētījuma rezultāti ir izmantojami kā pamats turpmākai diskusijai par atbalsta sistēmas pilnveidošanu.

3. Cietušo pieredze kriminālprocesa ietvaros

Respondentu pieredze kriminālprocesā ir bijusi dažāda, ietverot atšķirīgu saskarsmi ar tiesībsargājošajām iestādēm, kā arī atšķirīgu saņemto atbalstu un pakalpojumus. Trijos gadījumos respondenti norādīja, ka sākotnēji vērsušies medicīnas iestādē un tikai pēc tam notikusi saziņa ar policiju. Pārējos gadījumos pirmā iestāde vai organizācija, ar kuru personas sazinājušās pēc noziedzīgā nodarījuma, bija policija. Lielākajā daļā gadījumu cietušās personas vērsušās policijā ar iesniegumu pēc nodarījuma izdarīšanas, nevis izsaukušas policiju uz notikuma vietu. Divi respondenti norādīja, ka vienlaikus ar vērsanos policijā jau sākotnēji meklējuši atbalstu arī sociālajā dienestā.

Kopumā savu pieredzi kriminālprocesā respondenti vērtē kā apmierinošu vai labu. Pārsvārā kopējo viedokli ietekmē tieši saskarsme ar policiju, jo respondentiem ar to bijusi visplašākā sadarbība un komunikācija. Savukārt ar prokuratūru un tiesu lielākajai daļai respondentu sadarbība nav bijusi vai tā bijusi ierobežota, tāpēc šajos gadījumos respondenti nevarēja sniegt konkrētu viedokli par šo iestāžu darbu, un kopējais vērtējums balstījās galvenokārt tieši uz sadarbību ar policiju.

Kā pozitīvākos aspektus kriminālprocesā respondenti izceļ dažādus faktorus. Pieci respondenti īpaši izceļ sadarbību ar policiju – darbinieku atsaucību, sniegto atbalstu vai konkrēta izmeklētāja kā procesa virzītāja lomu. Divi respondenti kā pozitīvāko norāda saskarsmi ar VPD: vienā gadījumā – iespēju īstenot izlīguma procesu ar vardarbības veicēju, otrā – VPD darbinieku izrādītās īpašās rūpes un interesi par respondenta stāvokli. Savukārt viens respondents uzsver, ka sociālais dienests ir sniedzis visnozīmīgāko atbalstu, kas palīdzējis tikt galā ar situāciju.

“Man ļoti patīk, ka man vienmēr pajautā, vai viss kārtībā. Tas ir tieši konkrēti no probācijas dienesta. Visu laiku – vai viss ir kārtībā? Vai nav nekā bijis? Aizsargā. Nu visu laiku, jā, pazvana, tad pajautā, vai tiešām viss ir.” (Intervija R21)

“Ātra reaģēšana. Tā bija policijas darba veikšanas uztvere - šai lietai bija ļoti nopietna. Es aizgāju ne pie [inspektora uzvārds] inspektora, bet es aizgāju pie cita inspektora un sāku stāstīt tiem, kas... Es nezinu, kādā veidā tas viss notiek, bet es vienkārši. Nu un, nu tāds operatīvs policijas darbs, tāds diezgan masīvs, tas nu tāds. Nu teiksim. Nu, kad tevi, zini, saprot un ka tevi tā uztver, un nopietni uztver, un neatmet uz tevi ar roku.” (Intervija R4)

“Nu, ar mani visvairāk strādāja sociālie darbinieki. Un arī, tā kā es gāju pie psihologa, tad – psihologs. Tas arī viss, tā kā. Jo policijā es biju tikai vienu reizi, neviens mani vairs nekur nevilka.” (Intervija R5)

Negatīvāka attieksme pret procesu kopumā veidojusies respondentiem, kuri jutušies, ka nav tikuši uzklausi, vairākkārt vērsušies pēc palīdzības un procesā pilnvērtīgi nejūt nepieciešamo atbalstu. Trīs respondenti, vērtējot kopējo pieredzi kriminālprocesā, norādīja uz sajūtu, ka policija nevēlas ierosināt vai virzīt lietu, un tas saistīts gan ar sākotnēji noraidītiem iesniegumiem, gan ar izjusto attieksmi. Piemēram, viens respondents, atceroties procesu, norāda uz sajūtu, ka vardarbības veicējam tiek ticēts vairāk nekā cietušajai personai.

“Viņi [policija] negrib. Varbūt viņiem ir daudz tādu lietu. Varbūt pēc tam tās sievietes atsauc iesniegumu. Es nezinu, kāpēc viņa man tā atbildēja, bet tajā brīdī viņa mani mēģināja “atšūt”. Vienkāršiem vārdiem – viņa mēģināja mani atšūt. Lai es apgrieztos un aizietu. Un viss. Nekas nesāktos, viņai nekā nebūtu jāraksta, man nekā nebūtu jādara tālāk un jāvelk.” (Intervija R11)

“Ja arī tas pāridarītājs atnāk visā savā skaistumā un sāk tur stāstīt par sevi, tad parāda sevi no tās labākās puses. [...] Viņi labi ļoti prot spēlēt ar jūtām ne tikai potenciālajiem upuriem, bet arī vispār ar cilvēkiem. Un man personīgi bija tā sajūta, ka tomēr mani ne līdz galam dzird. Tāpēc ne tikai tādēļ, ka varbūt kāds labāk kaut ko prot skaidrot, kaut kā labāk tur savas emocijas - viņiem tic visvairāk.

Tad tas bija aktīvi abos divos variantos – [policijā] gan [y vietas nosaukums], gan [x vietas nosaukums].” (Intervija R3)

Uz jautājumu, vai cietušās personas jutušas, ka kāds koordinē procesu kopumā, respondenti sniedza atšķirīgas atbildes. Četri respondenti, kuriem izveidojusies laba komunikācija ar procesa virzītāju policijā, kā koordinējošo personu norāda izmeklētāju, kurš informējis par tālākajiem soļiem un darbībām, kā arī virzījis lietas izmeklēšanu. Divos gadījumos šāda loma bijusi atbalsta pakalpojumu sniedzējiem – sociālā dienesta vai nevalstisko organizāciju pārstāvjiem, kas palīdzējuši orientēties procesā, izprast lietas virzību un snieguši arī emocionālu atbalstu. Trīs respondenti norāda, ka koordinējošā persona bijis viņu piesaistītais jurists, kas sniedzis palīdzību lietas virzībā, informējis par veicamajiem pasākumiem un atbalstījis dokumentācijas sagatavošanā.

“[Vai bija kāds, kas koordinēja procesu] Policijā meitenes un inspektore nāca pretī. Stāstīja visu.”
(Intervija R13)

“Jā, advokāts man teica, kas man jādara, kādas lapas, kur jāņem, jāved, uz kurieni. Nu man neviens to cits nemaz nepateiktu.” (Intervija R10)

“Mēs bijām Centrā “Marta”. Meitenes tur – malači, liels paldies viņām, viņas ļoti labi palīdzēja. Policija, protams, nē... Viņi strādāt negrib.” (Intervija R1)

Pārējie respondenti norāda, ka šādu personu vai iestādi/organizāciju kriminālprocesa virzības nodrošināšanā nav jutuši. Viņi paši interesējušies par lietas virzību, meklējuši nepieciešamo informāciju un mēģinājuši orientēties procesos. Desmit respondenti norāda, ka viņiem šāda persona būtu nepieciešama, bet atsevišķos gadījumos, respondenti nenorādīja uz būtisku nepieciešamību pēc tās, jo spējuši atrast nepieciešamo informāciju. Piemēram, viens respondents minēja, ka bija ļoti apmierināts ar to, ka visa dokumentācija bija pieejama vienotā portālā, kur bija saņemta detalizēta ar procesa virzību saistīta informācija no policijas, prokuratūras un tiesas²².

“Jā, jā, nē. Man tādas personas nebija. Viss, laikam, gāja tā, kā vajadzēja: atnāk vēstule ierasties tur un tur. Vai arī zvana izmeklētāji. Nu, viss kā pienākas, protams, jā.” (Intervija R18)

“Nē, nē, nē, nē, nē. Tikai tad, cik es pati aiz savas iniciatīvas meklēju advokātu un interesējos.”
(Intervija R20)

“Nu, man it kā... man visas vēstules sūtīja – par to, kad beidzas izmeklēšana, par visu. Nu, ļoti ērti, ka ir tāda platforma, laikam tas ir kāds portāls. Tur viss redzams – kādi dokumenti, kas kurā procesā notiek.” (Intervija R2)

Vienlaikus respondenti kā vienu no ierobežojumiem kriminālprocesā norādīja zināšanu un izpratnes trūkumu par kriminālprocesa norisi kopumā. Respondentiem trūkst gan vispārīgas izpratnes par kriminālprocesa posmiem – kādi tie ir, kāda ir to loģiskā secība, – gan skaidrības par to, kā viņiem sagaidāmajām darbībām katrā posmā, piemēram, izmeklēšanas laikā policijā vai tiesas sēdēs. Tāpat respondenti norāda, ka viņiem trūkst informācijas par to, kurā posmā konkrētajā brīdī atrodas lieta un kādi

²² Pēc respondenta sniegtās informācijas ir secināms, ka ar to ir domāta vietne latvija.gov.lv. – Autoru piezīme.

procesi tiek veikti. Šis informācijas trūkums rada neziņu par lietas virzības gaitu un vairo nedrošību par to, vai lietā tiek veiktas nepieciešamās darbības. Savukārt zināšanu trūkums par procesu kopumā liedz paredzamību, kas ļautu cietušajam sekot līdzi nākamajiem soļiem un veicamajām darbībām.

Turpmākajās nodaļās tiks padziļināti aplūkoti cietušo personu pieredze kriminālprocesā – sadarbībā ar policiju, prokuratūru un tiesu, kā arī atsevišķi analizēts kompensācijas saņemšanas process. Katrā institucionālajā posmā veikta izvēsta analīze, atklājot gan tos aspektus, kas veicina cietušo apmierinātību ar sniegto atbalsta sistēmu, gan tos, kas to kavē un ietekmē kopējo vērtējumu par kriminālprocesa norisi.

3.1. Sadarbība ar policiju

Visiem Pētījumā ietvertajiem respondentiem ir bijusi saskarsme ar policiju. Lai gan lielākā daļa respondentu sniedz drīzāk pozitīvu vērtējumu par policijas darbu, detalizētāk analizējot sniegtās atbildes par saņemto informāciju, atbalstu un komunikāciju, ir konstatējamās būtiskas nepilnības. Tādējādi, neraugoties uz to, ka emocionālajā līmenī cietušās personas pozitīvi vērtē sadarbību ar policiju – ko veicina gan atsaucīga procesa virzītāja pieejamība, gan atvieglojuma sajūta par situācijas risināšanu –, objektīvi izvērtējot sniegto informāciju un atbalstu, ir identificējami vairāki trūkumi cietušo personu informēšanā un atbalsta sniegšanā.

Šīs nodaļas ietvaros tiek apkopotas respondentu sniegtās atbildes par pieredzi sadarbībā ar policiju pirmās komunikācijas laikā un turpmākās sadarbības ietvaros, saņemot informāciju par cietušā tiesībām un citiem pakalpojumiem, kā arī iesaisti izmeklēšanas procesā.

3.1.1. Pirmā komunikācija ar policiju

Respondentu pirmā saskarsme ar policiju ir notikusi dažādos apstākļos. Seši respondenti policiju izsauca tieši uz notikuma vietu, savukārt citi pēc vardarbības incidenta patstāvīgi vērsās policijas iecirknī, lai iesniegtu iesniegumu. Trīs gadījumos par vardarbības faktu policijai ziņoja medicīnas iestādes, kurās cietušās personas bija vērsušās, lai saņemtu medicīnisko palīdzību gūto miesas bojājumu dēļ. Vairāki respondenti policijā bija vērsušies vairākas reizes, tādēļ viņiem bija grūti sniegt precīzu informāciju tieši par pirmo kontaktu ar tiesībsargājošām iestādēm pēc vardarbības incidenta.

Kopumā **pirmās saskarsmes vērtējumi** ir ļoti atšķirīgi – respondentu sniegtie novērtējumi par sadarbību svārstās no ļoti negatīviem līdz izciliem, tomēr dominē drīzāk vidējs novērtējums. Interviju ietvaros 11 respondenti sniedza skaitlisku novērtējumu par sadarbību ar policiju pirmās komunikācijas laikā piecu ballu skalā, kurā “1” ir ļoti slikta sadarbība, bet “5” – ļoti laba (Attēls nr. 1).

Attēls nr. 1. Respondentu vērtējumi piecu ballu skalā par sadarbību ar policiju pirmās sadarbības laikā²³

Avots: Civitta veikto interviju analīze, n=11

²³ Vienu no vērtējumiem sniedza respondents, kurš atzīts par cietušo pēc KL 260.panta otro daļas. Šis respondents pirmajai komunikācijai norādīja vērtējumu “1”, akcentējot sapratnes un atbalsta trūkumu pirmā kontakta laikā.

Sniegto vērtējumu vidējais novērtējums ir 3,5, kas liecina, ka sadarbība pirmās saskarsmes laikā tiek vērtēta vidēji labi. Respondenti, kuri nesniedza skaitlisku novērtējumu, bija vai nu policijā vērsušies vairākkārtīgi, tādējādi nespējot nodalīt konkrētu pirmās saskarsmes reizi, vai arī sniedza aprakstošu pirmās sadarbības novērtējumu, nenorādot konkrētu skaitlisko vērtējumu.

Respondenti, kas sākotnējo komunikāciju vērtē pozitīvi, kā galvenos aspektus norāda **operatīvu reaģēšanas ātrumu, policijas darbinieku atsaucību un izpratni par situāciju**. Sajūta, ka viņiem ir palīdzēts un sniegts atbalsts situācijas risināšanai ir sekmējis pozitīvo novērtējumu, atskatoties uz sākotnējo sadarbību. Vienlaikus visi respondenti, kuri pirmajai komunikācijai ar policiju ir snieguši augstāko novērtējumu, pirmā kontakta laikā ir saņēmuši arī papildu informāciju par viņu tiesībām uzsākt kriminālprocesu un tālākajām darbībām.

“Nu pozitīvākais ir, ka uz izsaukumu, kad brauc, tad brauc ātri. Noreāģēja.” (Intervija R13)

“Izsaukuma brīdī viņi nostrādāja pat uz desmit [sniedzot vērtējumu 5 ballu skalā]. [..]. Jā, jā, jā, tas viss tika izdarīts [sniegta informācija par kriminālprocesu, tiesībām tajā un papildu atbalstu]. Policija nostrādāja labi. [..] To, ko policija teica, es visu lieliski sapratu. Tikai, ziniet, tādā situācijā galvā vienmēr ir putra, un ir grūti uzreiz saprast, ko tu gribi. Jo īpaši, ja tevi sita ne vienu reizi – tev liekas, ka tu dzīvo, un tas it kā ir norma.” (Intervija R5)

“Es domāju, ka [vērtējums 5 ballu skalā] četri būtu. Tīri saprotoši policisti man trāpījās, paskaidroja visu pastāstīja un jā [informēja par tiesībām un tālāko procesu].” (Intervija R14)

Negatīvāks viedoklis par policijas darbu pirmās sadarbības ietvaros lielākoties izveidojies tiem respondentiem, kuri bija vairākkārt vērsušies policijā ar iesniegumu, taču lietas virzība nav tikusi nodrošināta.

“Tik daudz tie gadījumi ir bijuši. Un visos gadījumos viņus [policiju] vienreiz izsauc, pieņemsim, pēc nodarījuma viņš [vardarbības veicējs] pasaka, ka nekas nav bijis, viņa vienkārši man grib ieriebt. Un tas arī viss. Un vairāk nekas netiek darīts, vienkārši nekas netiek darīts. Man daudzās krimināllietās tika atteikts pēc trīs dienu, kā teikt, viņš trīs dienas dauzīja [mani], periodiski no jauna. Tika atteikts, jo, redziet, es esmu noteikti pati nokritusi, un tāpēc es pusgadu nevarot staigāt.” (Intervija R10)

Lai gan Pētījumā nav iespējams izvērtēt iesniegumu izskatīšanas gaitu, šīs situācijas liecina, ka **respondentiem trūcis skaidra pamatojuma un informācijas par to, kādēļ tālāka lietas virzība nav tikusi nodrošināta**. Tas radījis respondentos gan rūgtumu par policijas rīcību kopumā, gan izjūtu, ka lieta sākusi virzīties tikai tad, kad sākotnējā situācija kļuvusi daudz nopietnāka un iesaistījušās citas personas, kuru atbalsts sekmējis lietas tālāku virzību.

“Un viņš [paziņa] tad teica, ka ir likums, pēc kura policijai ir jāuzsāk kriminālprocess steidzami, jo bija dzīvības draudi. Un tikai tad viņi sāka rīkoties. Bet līdz tam es jau biju rakstījusi trīs – četrus iesniegumus – nekādas kustības nebija. Man ir ļoti lielas pretenzijas pret policiju.” (Intervija R1)

“Jā, redziet, tas jau nebija pirmo reizi – es daudzas reizes viņu [policiju] izsaucu. Es jau pat neskaitu. Šoreiz izsaucu nevis es, bet kaimiņi. Es pat nepateikšu, cik reizes es viņus izsaucu. Viņam neko nedarīja. Līdz kamēr kaimiņi neizsauca – es, godīgi sakot, jau vairs nevarēju...” (Intervija R9)

Sajūta, ka iesniegumi nav ņemti vērā, rada respondentos pārliecību, ka policijas darbinieki nepilda savus pienākumus godprātīgi un ka lietas izskatīšanu ietekmē nespēja objektīvi izvērtēt vardarbības veicēja

sniegtās informācijas patiesumu. Tas pastiprina **nepieciešamību sniegt skaidrojošu informāciju par pieņemtajiem lēmumiem** (tai skaitā neierosināt kriminālprocesu), lai mazinātu cietušo netaisnības izjūtu. Šādas situācijas kopumā ietekmē arī cietušo vēlmi un gatavību atkārtoti vērsties policijā, tādējādi kavējot savlaicīgu palīdzības saņemšanu.

“Man atbilde ir melns uz balta, ko man inspektore vienkārši uzrakstīja, kurai uzrakstīju iesniegumu. Ka tika nolemts, ka es meloju un tā ir atreibība vīram. Melns uz balta. Es pusgadu pastaigāt nevarēju. Man saites kājai pārplēsa. Tas pat nav vienīgais gadījums – man zobi izsisti un kas tik nav darīts. Un nē, viņš neko nav darījis. Nu tas ir. Bāc, vienkārši. Nav kur vērsties. Nu tieši tā, ka nav, kur vērsties.” (Intervija R10)

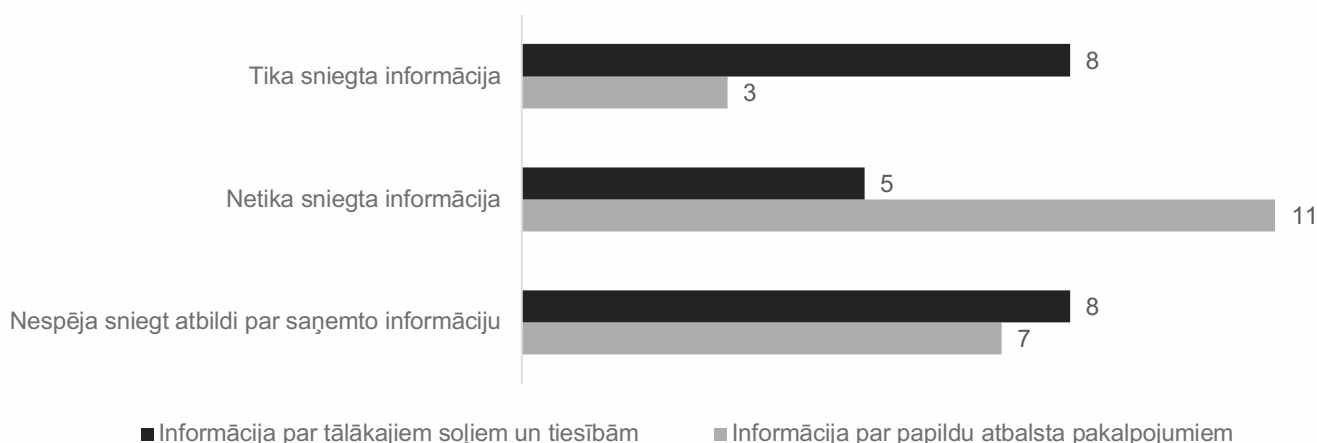
Savukārt to personu, kuras policijā nebija vērsušās atkārtoti, zemo vērtējumu par pirmo saskarsmi ar policiju būtiski ietekmēja policijas darbinieku attieksme brīdī, kad cietušais vērsās policijas iecirknī ar iesniegumu. Divi respondenti norādīja, ka attieksme, ar kuru saskārās iecirknī, nebija atbalstoša un radīja sajūtu par darbinieku nevēlēšanos nodrošināt lietas virzību. Vienā gadījumā policijas darbinieks izrādīja vienaldzīgu attieksmi, kas varēja ietekmēt personas motivāciju veikt nepieciešamās darbības iesnieguma sagatavošanai. Otrā gadījumā respondents jūta, ka pietrūka izpratnes par situācijas nopietnību un cietušās personas bailēm par iespējamām sekām, ja situācija netiks savlaicīgi risināta.

“Es atnācu [uz policijas iecirkni], saku: “Es gribu rakstīt iesniegumu”. Izgāja meitene... Ziniet, ja es nebūtu bijusi saistīta ar policijas darbu, es, laikam, būtu apgriezusies un aizgājusi. Un nodomājusī, ka es esmu kaut kāda muļķe vai neveiksmiece. Kā viņa reaģēja... Jo viņas jautājums bija pilnīgi neprofesionāls. Viņa neko neprasīja, neko. Viņa uzreiz teica, tā rupji atbildēja: “Un jūs gribat, lai viņu iesēdina?” Viņa neteica: “Pagaidiet, tagad mēs aiziesim, parunāsim, ja?” Viņa teica: “Jūs gribat, lai viņu iesēdina?” Bet es... nu, man ir pieredze policijas darbā. Es saku: “Jā”. Es sapratu, ka tas nav tik vienkārši, paņemt un iesēdināt cilvēku. Es uz viņas muļķīgo jautājumu atbildēju muļķīgi. Es pateicu: “Jā”. Viņa saka: “Gaidiet”. Un aizgāja pīpēt.” (Intervija R11)

“[Policija] teica, ka viņi viņu tikai uzaicinās uz pārrunām. Es saku: “Nu labi, bet, ja viņš... ja man būs jau otrais, trešais, ceturtais, piektais iesniegums?” Tad viņi var noteikt aizliegumu. Es saku: “Jūs saprotat, es negribu novest līdz tam, lai viņš mani iesit”. Es saku: “Es negribu”. [...] Es saku: “Es gribu, lai tas uzreiz beigtos.” (Intervija R1)

Astoņi respondenti norāda, ka **pirmā kontakta laikā ir saņēmuši informāciju no policijas darbiniekiem** par savām tiesībām uzsākt kriminālprocesu un tālāko rīcību, savukārt piecos gadījumos šāda informācija nav tikusi sniegta, bet astoņi nespēja sniegt atbildi par pirmās sadarbības laikā saņemot informāciju (Attēls nr. 2). Tomēr **informācija par papildu atbalsta pakalpojumiem tiek sniegta retāk** – vien trīs respondenti norādīja, ka ir tūlītēji saņēmuši informāciju par pieejamo atbalstu. Biežāk cietušās personas tiek aicinātas veikt medicīnisko ekspertīzi un/vai saņemt medicīnisko palīdzību. Vienlaikus septiņos gadījumos, kad ir bijusi vardarbība ģimenē vai lietā iesaistīti nepilngadīgi bērni, policijas darbinieki informāciju bija nodevuši sociālajam dienestam, kas pēc tam sazinās ar cietušajām personām, piedāvājot atbalsta pakalpojumus.

Attēls nr. 2. Respondentu sniegtās atbildes par policijas sniegto informāciju pirmās komunikācijas laikā²⁴

Avots: Civitta veikto interviju analīze, n=21

Respondenti, kuri nesaņēma informāciju pirmās komunikācijas laikā kā būtiskāko izceļ tieši **informācijas trūkumu par tālāko procesa virzību**. Šāda informācija ir svarīga, lai cietušajiem būtu skaidri tālākie soļi un no viņiem sagaidāmās darbības. Ņemot vērā, ka lielākoties respondentiem nav bijušas padziļinātas zināšanas par kriminālprocesa norises aspektiem, tas rada papildu nedrošību par tālāko procesu, kā arī neziņu par to, kas no viņiem tiek sagaidīts.

“Es pati vērsos iecirknī. Atbraucu, uzrakstīju iesniegumu, primāri tur no policijas, kas tur bija, diezgan atsaucīgs man bija, un vienkārši iedeva tās veidlapas un teica, kas ir jāraksta un apmēram, kas ir jāuzraksta, kas ir jāmin. [...] Nē, nebija [papildu informācija par kriminālprocesu, tiesībām]. Vienīgais teica, ka labāk būtu aizbraukt uz medicīnas iestādi, lai varētu pēc tam pie lietas pievienot arī tās fizisko kaitējumu.” (Intervija R7)

“Tādu tālāko punktu viņa [policijas darbiniece] man nenorādīja. Vienkārši: kas bija viņas pienākumos, to viņa izdarīja. Viņa man neko neteica, kas tālāk notiks un kas man jādara, ja mani pieprasījumi netiks apstiprināti.” (Intervija R11)

“Man tai brīdī man netika sniegta nekāda informācija. Nekas, kas būs vai kas jādara. Vai tādā veidā.” (Intervija R6)

Vienā gadījumā respondents arī norādīja, ka būtu bijis **nepieciešams papildu atbalsts iesnieguma sagatavošanai**, lai nodrošinātu lietas virzību atbilstoši notikušā būtībai. Šajā gadījumā atbilstoši cietušās personas sagatavotajam iesniegumam sākotnēji tika ierosināts administratīvais process. Tomēr, piesaistot jurista palīdzību, tika sagatavots jauns iesniegums, kura rezultātā lieta atkārtoti tika uzsākta jau kā kriminālprocess.

²⁴ Atbildēs ietverti arī divi respondenti, kas atzīti cietušajiem saskaņā ar KL 260.panta otro daļu, un viens, kas atzīts par cietušo saskaņā ar KL 185.panta pirmo daļu. Divi respondenti nespēja sniegt atbildi par saņemto informāciju gan attiecībā uz tiesībām un tālākajiem soļiem, gan atbalsta pakalpojumiem, savukārt viens respondents norādīja, ka pirmās komunikācijas laikā nav saņēmis nekādu informāciju ne par tālākajiem soļiem un tiesībām, ne par pieejamajiem papildu atbalsta pakalpojumiem.

“Vienkārši tad, lai būtu ļoti labi tas atbalsts – lai vismaz izskaidro to, ar ko atšķiras administratīvā lieta no kriminālprocesa, jo tad, kad to iesniegumu pieņēma, tad pēc kaut kāda laika (divām, trim nedēļām), tikai pēc tam zvanīja inspektors un teica, ka no sākuma, ka tā lieta tiks uzsākta kā administratīvais process. Pēc kaut kāda laika tas administratīvais process tika izbeigts. Un, paldies Dievam, ka tas jurists bija, kurš teica, ka jāraksta vēl vienu iesniegumu, lai būtu tieši kriminālprocess uzsākts. Ja nebūtu jurista, kas arī to iesniegumu ir uzrakstījis, tad cilvēks vispār paliktu nesodīts par savām darbībām.” (Intervija R7)

Savukārt kā daļa no respondentu pozitīvās pieredzes pirmās saskarsmes laikā ir policijas darbinieku **nodrošinātais nepieciešamais atbalsts krimināllietas uzsākšanai**, uz ko intervijās norādīja pieci respondenti. Piemēram, gadījumos, kad personai ir bijusi jāsaņem medicīniskā palīdzība, policijas darbinieki ir snieguši informāciju, lai pēc vērsšanās medicīnas iestādē, atkārtoti sazinās ar policiju, kā arī paši izrādījuši iniciatīvu, sazinoties ar cietušu, lai nodrošinātu lietas virzību.

“Tad man izsauca policiju. Policija atbrauca, tā kā sastādīja, aizpildīja šo oficiālo lapu par notikušo, un viņi man teica: nāciet pie mums, tagad jūs aizvedīs uz slimnīcu, un pēc tam jūs atnāksiet pie mums. Jā, tā arī bija.” (Intervija R11)

“Man uztaisīja... nu, ne rentgenu, bet, īsāk sakot, galvas MRI. Jā. Un tad es uzreiz runāju ar policiju. Uzreiz vakarā viņi mani gaidīja slimnīcā, kamēr mani izlaidīs, pārbaudīs, vai man ir kādas traumas vai kas. Nu, mazums kas.” (Intervija R9)

Šajos gadījumos respondenti norādīja, ka **tieši policijas darbinieki bija tie, kuri pamudināja konkrētajā situācijā rakstīt iesniegumu kriminālprocesa ierosināšanai**. Tādējādi ir ticis nodrošināts gan skaidrojošais darbs, gan informācija par tiesībām, kā arī emocionālais atbalsts, lai radušos situāciju neatstātu bez ievērības. Turklāt šajos apstākļos policijas darbinieki ir bijuši tie, kas ir palīdzējuši cietušajām personām veikt nepieciešamās darbības krimināllietas uzsākšanai. Tieši šo aspektu un policijas darbinieku iesaisti arī viens no respondentiem norāda kā pozitīvāko visā kriminālprocesā kopumā.

“Un viņi [policija] man tiešām, laikam, tajā brīdī bija tieši tas, kas vajadzīgs, laikam, “izskalot smadzenes”. Nu, tā kā salikt visu pa plauktiņiem, lai līdz manīm aiziet, ka tas [kas ir noticis] nav pareizi.” (Intervija R5)

“Nu, nezinu, [pozitīvākais visā kriminālprocesā] laikam policija, laikam, jo viņi it kā no paša sākuma – viņi man zvanīja. Un tāda situācija, ka, ja viņi būtu apstājušies, kā es viņiem lūdzu: “Apstājieties, nevajag neko, nevajag nevienu aizvest, vienkārši visu beidzam un viss.” Viņi – nē, uzstāja uz savu, ka “nē, mēs tā to nevaram atstāt.” Nu, tā lūk.” (Intervija R2)

“Tad jau nākamajā dienā, kad mani izrakstīja ārā no slimnīcas, tad man pazvanīja policija un prasīja, vai es vēlos rakstīt iesniegumu. Es sākumā teicu nē, nē. Pēc tam viņi teica, ka jebkurā gadījumā viņi var uzsākt krimināllietu, tāpēc, ka es esmu nokļuvusi slimnīcā, un tas ir ziņots no slimnīcas. Beigu beigās es pastāstīju, kā tas viss bija. [...] Jā, mēs tikāties klātienē. Viņi atbrauca pie manas mājas. Es nogāju lejā, es viņiem pastāstīju. Tad es arī uzrakstīju to iesniegumu.” (Intervija R14)

Šis aspekts ir **īpaši būtisks vardarbības gadījumos tuvās attiecībās vai partnerattiecībās**. Kā norāda respondenti, tuvas attiecības ar vardarbīgo personu kavē vēlmi vērsties policijā pēc palīdzības – gan cerības dēļ, ka situācija atrisināsies pati, gan nevēloties radīt papildu problēmas vardarbību veikušajai personai. Tādēļ šādos gadījumos **policijas nodrošinātais skaidrojošais darbs ir būtisks, lai veicinātu**

atbalsta saņemšanu – ne tikai informējot par cietušā tiesībām, bet arī palīdzot apzināties, ka piedzīvotais ir kvalificējams kā vardarbība un to ir nepieciešams risināt.

“Nu tāpēc [nevēlējos vērsties policijā], ka tas ir mans vīrs. Un es domāju, ka mēs apsēdīsimies un mēs visu izrunāsim. Un es cerēju, ka viss mainīsies.” (Intervija R14)

“Es nezinu, cik tas ir vienkārši finansiāli un fiziski iespējams. Kur tev izskaidro, kas ar tevi notiek. Ne jau izskaidro, kādas būs sekas, bet kas notiek, lai tev pasaka, kas ar tevi šobrīd notiek. Lai atspoguļo, jo cilvēks nesaprot, kas ar viņu notiek.” (Intervija R8)

Atsevišķos gadījumos policijas darbinieki bija **piedāvājuši arī papildu atbalstu**, lai palīdzētu situācijā, kurā cietusī persona ir nonākusi. Piemēram, divi respondenti norādīja, ka policijas darbinieki piedāvāja nodrošināt drošu nokļūšanu dzīvesvietā. Savukārt cits respondents īpaši izcēla veiktos papildu piesardzības pasākumus, veicot vardarbības veicēja aizturēšanu. Šajos gadījumos respondenti ļoti novērtē tieši cilvēcīgo attieksmi un sapratni, kas ir būtiska gadījumos, kad persona ir cietusi no vardarbības un izjūt bailes par savu drošību.

“Es sadzēros nomierinošās zāles tajā dienā un gāju uz policiju. Stāstīju visu, kā ir, tāpēc, ka sapratu, ka tiešām tā kā es nezinu, kā rīkoties un varbūt tā kā vismaz šis apstādinās to, ka viņš tur mājās teica, ka izsītīs logus, tā ka man bezmaz vai vajadzīga tagad jau drošība. Un es aizgāju, es izstāstīju. Man uzreiz lika rakstīt iesniegumu policijā. Bija tā, ka tajā dienā viņš rakstīja, ka viņš plāno būt pie manis [y vietas nosaukums]. Policija man nodrošināja drošu aizbraukšanu mājās. Viņi aizveda mani līdz mājām.” (Intervija R3)

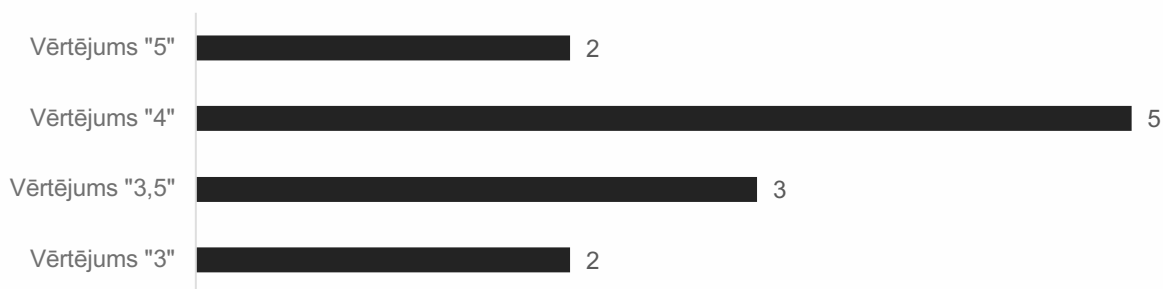
“Es teiktu – pieci [vērtējums 5 ballu skalā], laikam, jo viņi neatstāja mani manās bailēs. Viņi mani uzklauzīja, kad es teicu, lai nelauž durvis. Viņi, tā kā es biju slimnīcā, viņi naktī zvanīja – kas un kā. Es teicu: “Bērns paliks dzīvoklī viens, ja durvis tiks salauztas, tās nevarēs aizvērt”. Viņi: “Durvis nelauzīsim”. Viņi iekļuva caur logu, lai aizvestu cilvēku [vardarbības veicēju].” (Intervija R2)

Kopumā pirmās saskarsmes vērtējumi ir ļoti atšķirīgi, svārstoties no ļoti negatīviem līdz izciliem, taču dominē vidēji labs novērtējums. Kā galvenie pozitīvie aspekti pirmajā saskarsmē minēti operatīvs reaģēšanas ātrums, policijas darbinieku atsaucība un skaidrojošais darbs par tiesībām uzsākt kriminālprocesu; informācija par papildu atbalsta pakalpojumiem tiek sniegta retāk. Negatīvie vērtējumi galvenokārt saistīti ar situācijām, kad personas vairākkārt vērsušās policijā ar iesniegumiem bez tālākas procesa virzības, ar sajūtu, ka policijas darbinieki nevēlas nodrošināt lietas virzību, un ar nepietiekamu informāciju par tālākajiem soļiem. Šādas situācijas veicina cietušo personu netaisnības izjūtu un mazina motivāciju atkārtoti vērsties pēc palīdzības.

3.1.2. Turpmākās sadarbības ar policiju novērtējums

Attiecībā uz **tālāko sadarbību ar policiju** vairums respondentu to novērtē kā vidēju vai labu. Interviju ietvaros 12 respondenti sniedza skaitlisku novērtējumu par sadarbību ar policiju turpmākā kriminālprocesa ietvaros piecu ballu skalā, kurā “1” ir ļoti slikta sadarbība, bet “5” – ļoti laba (Attēls nr. 3). Sniegto vērtējumu vidējais novērtējums ir 3,8, kas liecina, ka turpmākā sadarbība tiek vērtēta drīzāk labi. Respondenti, kuri nesniedza skaitlisku novērtējumu sniedza aprakstošu pirmās sadarbības novērtējumu, nenorādot konkrētu skaitlisko vērtējumu.

Attēls nr. 3. Respondentu vērtējumi piecu ballu skalā par sadarbību ar policiju pirmās sadarbības laikā²⁵

Avots: Civitta veikto interviju analīze, n=12

Respondenti, kuri sadarbību ar policiju ir novērtējuši labi vai ļoti labi norāda, ka policijas darbinieki ar viņiem sazinājās personīgi, sniedza informāciju par plānotajām un veicamajām procesuālajām darbībām, kā arī nodrošināja kopumā skaidru un saprotamu informācijas apriti. Lai gan respondenti kopējā vērtējumā par turpmāko sadarbību ar policiju tiešā veidā intervijās nenorāda uz būtiskām sūdzībām attiecībā uz policijas darbu, tomēr no sniegtajām atbildēm par konkrētiem sadarbības aspektiem ir iespējams identificēt vairākus pilnveidojamus aspektus – īpaši attiecībā uz lielāku izpratni, empātiju un nepieciešamību pēc detalizētas informācijas par procesa norisi kopumā.

“Es laikam teiktu, ka tas būtu 4 [vērtējums 5 ballu skalā]. Tāpēc, ka līdz tam 5 pietrūkst. Un tieši šo momentu - vairāk sapratne par to, kas notiek. Bet tā tiešām nebija slikti.” (Intervija R3)

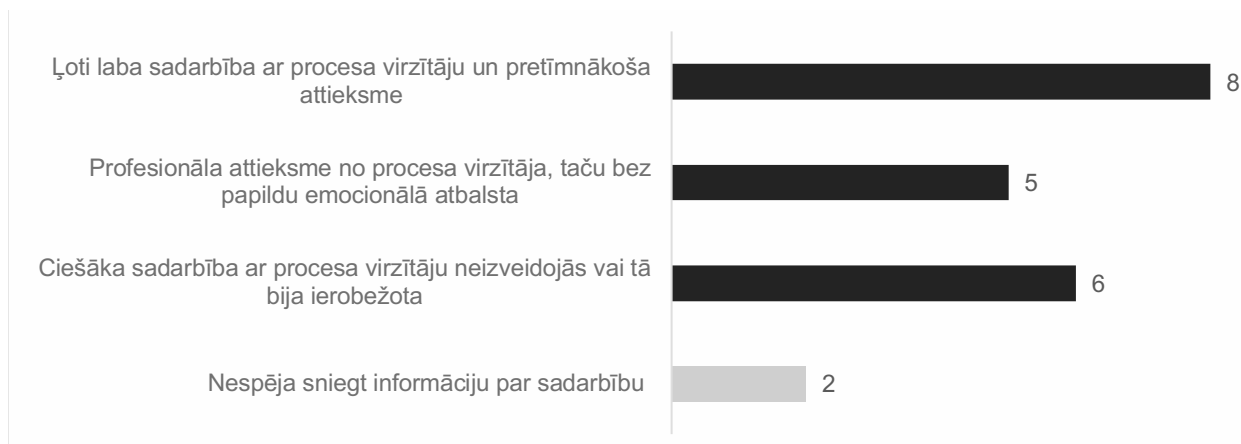
“Perfekti! Neko. Un nezinu, kas varētu būt labāk. Ātrums, korektums, reakcija, attieksme.” (Intervija R4)

“Nu, augstāks par trijnieku [vērtējums 5 ballu skalā], tā kā... nu, es saprotu: cilvēki dara savu darbu, bez emocijām. Viņi visas emocijas atstāj uz papīra. Nu, normāli. Nu, trīs ar pusi – kaut kur tā, jā? Četri. Jā, visu, uz ko es uzstāju, uz ko biju gatava – viņi man visu nokārtoja. Viņi darīja savu darbu.” (Intervija R11)

Pozitīvajos vērtējumos par policijas darbu astoņi respondenti **izceļ tieši konkrēta izmeklētāja nozīmi**. Izmeklētājs ne vien nodrošināja lietas procesuālo virzību, bet arī pildīja galvenās kontaktpersonas lomu, sniedzot atbildes uz neskaidrajiem jautājumiem un uzturot regulāru saziņu. Vienlaikus gadījumos, kad ar procesa virzītāju policijā nav izveidojusies ciešāka sadarbība vai tā ir bijusi formālāka (11 gadījumi), respondenti savās atbildēs norāda uz trūkumiem informētībā par tiesībām un pieejamo atbalstu (Attēls nr. 4). Šie vērtējumi norāda, ka respondentiem ārpus formālās komunikācijas ir būtiski, lai būtu persona, ar kuru jautājumu gadījumā ir iespējams sazināties un saņemt papildu informāciju, kā arī justies droši to darot.

²⁵ Vienu no vērtējumiem sniedza respondents, kurš atzīts par cietušo pēc KL 260.panta otro daļas. Šis respondents turpmākajai sadarbībai norādīja vērtējumu “3”, norādot, ka viņam pietrūka skaidras informācijas un iespējas saņemt skaidrojumus par veicamajām darbībām un procesa norisi kopumā.

Attēls nr. 4. Respondentu vērtējums par sadarbību ar procesa virzītāju policijā²⁶

Avots: Civitta veikto interviju analīze, n=21

Gadījumos, kad respondentiem bijis pretimnākošs procesa virzītājs un izveidojusies ļoti laba sadarbība, respondenti norāda, ka izmeklētāji ne tikai sniedza nepieciešamo informāciju, bet arī nodeva savu kontaktinformāciju, mudinot sazināties, ja ir kādi jautājumi vai ir nepieciešams atbalsts. Šāda pieeja veicināja respondentu uzticēšanos procesa norisei un nodrošināja lielāku skaidrību par ar to saistītajiem aspektiem.

“Bet bija tā, ka izmeklētāja teica man, tad es varu viņai zvanīt. Principā par visu, kas mani uztrauc saistībā par šo lietu un viss. Un tas man deva tādu skaidrību. Okei, tad es zvanu un stāstu, kas notiek un kā man rīkoties.” (Intervija R3)

“Nu sevišķi man palika atmiņā viena darbiniece, kas sākumā izmeklēja to lietu un veica... Visus, visus jautājumus uzdeva. Un, nu, tā ir ļoti, ļoti laipna, ļoti iejūtīga. Vispār dzīvē reti gadās tik, tik ļoti iejūtīgu cilvēku satikt.” (Intervija R6)

Arī respondenti, kuri policijas darbu kopumā vērtēja drīzāk negatīvi, ņemot vērā sākotnējo atsaucības trūkumu un ierobežoto informācijas apjomu, atbildīgā izmeklētāja lomu ir novērtējuši pozitīvi. Tas ietekmējis arī viņu kopējo vērtējumu par policijas darbu. **Kontaktpersonas pieejamība ir veicinājusi drošības izjūtu, jo ir bijusi konkrēta persona, pie kuras vērsties pēc atbalsta**, gan pārliecību, ka tiek nodrošināta lietas virzība, kas sākotnēji trūka.

“Mana izmeklētāja [izmeklētājas vārds] – protams, viņa ir malacis, paldies viņai. Pret viņu man nekādu pretenziju nav. Viņa pat iedeva man savu personīgo numuru: kad viņš [vardarbības veicējs] nāca, es rakstīju viņai WhatsApp, visu fiksēju, sūtīju. [izmeklētājas vārds] – malacis, savu darbu viņa dara labi.” (Intervija R1)

“Jā, mani izmeklētājs, starp citu, veda arī konkrēti uz notikuma vietu. Tas bija vienīgais izmeklētājs, kas to darīja. Konkrēti lika visu parādīt, kas, kā ko, nofotografēja. Un jā, tikai viens izmeklētājs. [..] Visiem pārējiem pat grūti aizbraukt un paskatīties, kas, kur un kā, vai tiešām tā bija?” (Intervija R10)

Tomēr **ne visos gadījumos cietušajām personām bija izveidojusies produktīva sadarbība ar atbildīgo procesa virzītāju**. Sešos gadījumos respondentiem bija ierobežota mijiedarbība ar procesa virzītāju,

²⁶ Atbildēs ietverti arī divi respondenti, kas atzīti cietušajiem saskaņā ar KL 260.panta otro daļu, un viens, kas atzīts par cietušo saskaņā ar KL 185.panta pirmo daļu. Diviem respondentiem nebija sadarbība ar procesa virzītāju policijā bija ierobežota, bet viens nevarēja sniegt informāciju par sadarbību ar procesa virzītāju.

piemēram, vienreizēja saziņa, ierodoties iecirknī liecības sniegšanai. Šajos gadījumos respondenti norāda uz būtisku **informācijas trūkumu gan par procesa norisi, gan par pieejamajiem atbalsta mehānismiem**. Vienlaikus viņi nejuta, ka bija pieejama kontaktpersona, ar kuru sazināties neskaidrību gadījumā.

“Nu vienu momentu es ļoti bieži viņai [izmeklētājai] zvanīju, bet viņa man necēla klausuli. Tagad es viņai retāk zvanu. Es viņai pašlaik nezvanu un neprasu neko. Tagad es šodien uzrakstīju viņai īsziņu, vai viņa ir saņēmusi mierizlīguma papīrus, kādas ir nākamās lietas gaitas un kas būs tālāk. Jo pašlaik viņa man neatbild. Un, manuprāt, viņa arī neatbildēs.” (Intervija R14)

Viens no respondentiem, kurš policijā vērsies vairākas reizes saistībā ar to, ka vardarbības veicējs, neskatoties uz piemērotajiem soda līdzekļiem, turpina pārkāpt lēmumā par pagaidu aizsardzību pret vardarbību noteikto aizliegumu, kā **būtisku problēmu izceļ izmeklētāju maiņu**. Lai gan iesniegumi attiecas uz vienu un to pašu personu, respondentam **katru reizi jāstāsta visa situācija no sākuma, atkārtoti izdzīvojot notikušo**. Šādos gadījumos respondents uzsver **nepieciešamību nodrošināt lietas kontinuitāti**, tādējādi garantējot, ka, mainoties lietā iesaistītajiem darbiniekiem, visa iepriekš uzkrātā informācija ir pieejama un nav jāsniedz atkārtoti paskaidrojumi par jau dokumentētajiem notikumiem.

“Nu, es esmu vairāk, daudz tādu īstenībā bijuši, tie iesniegumi policijā. Un, protams, katru reizi tur... Es pat tagad nevaru saprast, kas tur, es saprotu, tur ir resursu, totāls resursu trūkums. [...] Jo katru reizi ir kāds cits, tas inspektors, izmeklētājs. Un katru reizi man ir viss tas stāsts jāstāsta no pašiem pirmsākumiem, un tas, tas īstenībā ir atkal ļoti psiholoģiski grūti. Kad tev atkal viss ir jāatceras.” (Intervija R20)

Cietušie **policijas darbinieku attieksmi** sadarbības laikā lielākoties vērtē pozitīvi vai neitrāli (Attēls nr. 5), taču vērtējumu būtiski ietekmē individuālais faktors. Respondenti, kuri no policijas saņemto attieksmi vērtē pozitīvi, uzsver, ka jutās saprasti, viņiem bija iespēja noskaidrot sev interesējošos jautājumus, kā arī jūta atbalstošu attieksmi no procesa virzītāja. Šajos gadījumos respondenti izceļ ne tikai ar lietas virzību saistīto pienākumu izpildi, bet arī cilvēcīgu pieeju, emocionālo atbalstu un izpratni.

Attēls nr. 5. Respondentu vērtējums par policijas darbinieku attieksmi turpmākās sadarbības laikā²⁷

Avots: Civitta veikto interviju analīze, n=21

²⁷ Atbildēs ietverti arī divi respondenti, kas atzīti cietušajiem saskaņā ar KL 260.panta otro daļu, un viens, kas atzīts par cietušo saskaņā ar KL 185.panta pirmo daļu. Visiem respondentiem ir neitrāls vērtējums par policijas attieksmi.

Savukārt respondenti, kuriem nav bijusi ciešāka komunikācijas ar procesa virzītāju, saņemto attieksmi vērtē neitrāli un norāda, ka darbs kopumā veikts profesionāli un būtisku iebildumu nav, tomēr attieksme bijusi formālāka – bez izteiktas empātijas vai papildu emocionālā atbalsta.

“Jā, ļoti lielu [atbalstu]. Ka viņi [policijas darbinieki], vispār, neatstāja, ka viņi redzēja manu situāciju, ka visi bija nobijušies. Un, nu, neatstāja tā. [..]. Nu, cilvēcīga attieksme, jā? Ne tikai tas, ka tas ir viņu darbs – tas ir viņu darbs, bet plus vēl attieksme pret mani kā pret cilvēku, tāda cilvēcīga.”
(Intervija R2)

“Manuprāt, tāda diezgan... Nu formāla, bet cilvēciska. Nu tur nebija tādā no tā kā augstākām pozīcijām, ka man jāpakļaujas vai kā tamlīdzīgi. Bet par to, par ko man bija jāsaņem informācija, kas viņai likās svarīgi, tad viņa arī piezvanīja un normāli to izstāstīja. Nu, tā kā, manuprāt, bija ļoti okei.” (Intervija R22)

“Pārējais liekas, ka viss ir normāli, attieksme ir cilvēcīga. [..] Īstenībā, ka darbinieki mainās, ka tagad jaunas paaudzes darbinieki ir tiešām jauni cilvēki. Ka es nezinu, kāda viņiem tā ieinteresētība tur ir, vai vispār ir motivācija tur strādāt. [..] Vienkārši varbūt atsēž to savu laiku, izdara, kas darāms, un tad, kad tā ieinteresētība jā, par maz. Nav gluži sirds darbs. Un tad tā sajūta arī pārņēma, jā.”
(Intervija R20)

Vienlaikus vienā gadījumā respondents norādīja uz izmaiņām policijas darbinieku attieksmē, atkārtoti vērsoties policijā saistībā ar to pašu vardarbību veikušo personu. Ja sākotnējā kontaktā respondents jutās saprasts un uzklausīts, tad vēlāk, atjaunojot komunikāciju ar vardarbības veicēju un atkārtoti vērsoties policijā, respondents konstatēja izmaiņas policijas darbinieku attieksmē, sajūtot, ka viņa situācija vairs netiek uztverta tikpat nopietni kā sākumā.

“Es reāli jutos uzklausīta un saprasta. Un tā attieksme drusku izmainījās pēc tās otrās reizes, kad jau es biju atkal ar viņu [vardarbības veicēju] tur satikusies. Un tad jau tā kā [policijā] negribēja vairs tam pievērst uzmanību.” (Intervija R3)

Respondenti, kuri pauda **negatīvu vērtējumu par policijas darbinieku attieksmi**, lielākoties bija vērsušies policijā vairākkārt vai arī lietas virzība netika nodrošināti atbilstoši sākotnēji gaidītajam. Tādējādi radusies sajūta, ka **viņi nav tikuši pietiekami sadzirdēti vai saprasti no policijas darbinieku puses**.

“Pats grūtākais un vissmagākais moments laikam bija policijas attieksme, viņu reakcija uz situāciju, jā. Nu, tur vajag mainīt sistēmu, jo viņu attieksme... nu, protams, jau juriste, izmeklētāja, tur attieksme bija pozitīva, jā. Bet policija – jā, policija, protams... Tur kaut kas jāmaina likumos.”
(Intervija R1)

“Tāpat, tā sajūta [ka mani saprot] nebija līdz galam, jo viņš [izmeklētājs] izmeta aiz durvīm, kaut ko tur čukst viņam aiz durvīm. Ziniet, nē. Ne arī lietas materiāli netika laicīgi nosūtīti. [..] Īsāk sakot, jā.”
(Intervija R10)

Vienlaikus divi respondenti norādīja uz sarežģījumiem, kas saistīti ar dokumentu saņemšanu no policijas. Vienā gadījumā respondents vērsās tiesā ar pieteikumu par pagaidu aizsardzību pret vardarbību pēc tam, kad iespējamais vardarbības veicējs tika atbrīvots no apcietinājuma. Lai pamatotu pastāvošos draudus, respondentam bija nepieciešams saņemt lietas materiālus no policijas, tomēr šis process ilga aptuveni divus mēnešus. Tas radīja būtiskus drošības riskus gadījumā, ja vardarbības veicējs šajā periodā būtu atbrīvots no apcietinājuma.

Otrajā gadījumā respondents ziņoja par uzbrukumu savam sunim, par ko tika turēts aizdomās vardarbības veicējs, un vērsās gan Valsts policijā, gan Pārtikas un veterinārajā dienestā saistībā ar iespējamu cietsirdīgu izturēšanos pret dzīvnieku. Šajā gadījumā policija nenodrošināja savlaicīgu un nepieciešamu informācijas apmaiņu noteiktajā termiņā, kas kavēja turpmāku lietas izskatīšanu.

“Un es prasīju to pagaidu aizsardzību pret vardarbību un policiju un tiesa pirmo reizi atteica. Viņi man atteica un teica, ka kādi pierādījumi, kaut gan es biju norādījusi šajā aprakstā, es biju norādījusi visu šo par to vajāšanu, ka viņš nāks. Un tad bija tāds nākamais etaps, ka man zvanīja, ka man vajadzēja manus iesniegumus policijai. Nezinu... Divus mēnešus tas turpinājās, lai es vispār no policijas varētu paņemt savus iesniegumus. [...] Policija man atbildēja, ka ir jānorāda mērķis. Tad es atkal uzrakstīju viņiem šo mērķi. [...] Tad viņi man atsūtīja datumus, kad es varu pie viņiem ierasties. Tad šos datumus saskaņojot vēl ar kādu amatpersonu, tad es ierados tur uz vietas. Parakstīju tūkstošiem apliecinājumu, ka es tur iepazīstos ar šiem lietas materiāliem. [...] Nu kā šajā gadījumā tas aizņēma vēl divus mēnešus. Pa šo laiku viņš atbrīvoties varēja, mani nosist, atkal naidpilns.” (Intervija R8)

“Pārtikas un veterinārais dienests policijai aizsūtīja pieprasījumu, lai apstiprina, ka arī policijā ir tieši tāds pats iesniegums saņemts. Policija vairāk kā trīs mēnešus netika, neuzskatīja par vajadzīgu vai vienkārši tas kaut kur noklīdis bija, neatbildēja Pārtikas un veterinārajam dienestam. Un tad viņi vienkārši tajā dienā atsūtīja man vēstuli, ka nevar neko ierosināt, jo policija neko neatbildēja uz viņu pieprasījumu. Un tā tas arī viss beidzās.” (Intervija R20)

Kopumā sadarbību ar policiju vairums respondentu novērtē kā labu vai vidēju, izceļot, ka policijas darbinieki ar viņiem sazinājās personīgi, sniedza informāciju par plānotajām procesuālajām darbībām un nodrošināja kopumā skaidru informācijas apriti, vienlaikus akcentējot nepieciešamību pēc lielākas empātijas un detalizētākas informācijas par procesa norisi. Pozitīvajos vērtējumos respondenti īpaši izceļ konkrēta izmeklētāja nozīmi, kurš ne tikai nodrošināja lietas procesuālo virzību, bet arī pildīja kontaktpersonas lomu, sniedzot atbildes uz jautājumiem un uzturot regulāru saziņu, kas veicināja uzticēšanos procesam un drošības izjūtu.

Cietušie policijas darbinieku attieksmi lielākoties vērtē pozitīvi. Arī gadījumos, kad ar procesa virzītāju nebija izveidojusies ciešāka komunikācija, respondenti norāda uz profesionālu, bet formālāku attieksmi bez izteiktas empātijas. Negatīvāki vērtējumi saistīti ar izmeklētāju mainību, kas liek atkārtoti stāstīt par pieredzēto un atkārtoti pārdzīvot traumatisko pieredzi, kā arī ar gadījumiem, kad respondenti vērsušies policijā vairākkārt, bet lietas virzība nav tikusi nodrošināta atbilstoši gaidītajam, radot sajūtu, ka viņi nav pietiekami sadzirdēti vai saprasti.

3.1.3. Policijas sniegtā informācija par cietušā tiesībām

Kopumā **respondentiem bija skaidrs brīdis, kad viņi ir tikuši atzīti par cietušajiem** kriminālprocesā, kas liecina, ka viņiem **ir tikusi sniegta atbilstoša informācija par šo posmu**. Vien divos gadījumos policijas darbinieki nav pievērsuši papildu uzmanību šim posmam, kā rezultātā respondenti nav bijusi skaidra informācija par cietušā statusu un tā piešķiršanas brīdi. Tomēr vairumā gadījumu respondenti bija informēti par šiem aspektiem.

“Es jums nevaru pateikt — neatbildēju, kad tas tiek noteikts, ka es esmu cietusī.” (Intervija R11)

Attiecībā uz **laika posmu no iesnieguma policijā līdz atzišanai par cietušo, kopumā respondenti to vērtē kā samērīgu**. Atbilstoši sniegtajām atbildēm tas variē no tūlītēja līdz mēnesim, pusotram. Savukārt

gadījumos, kad respondenti ar iesniegumu policijā vērsušies vairākkārt, bet sākotnēji krimināllieta netika uzsākta, respondentiem bija grūti nošķirt, cik ilgs laiks pagājis līdz cietušā statusam.

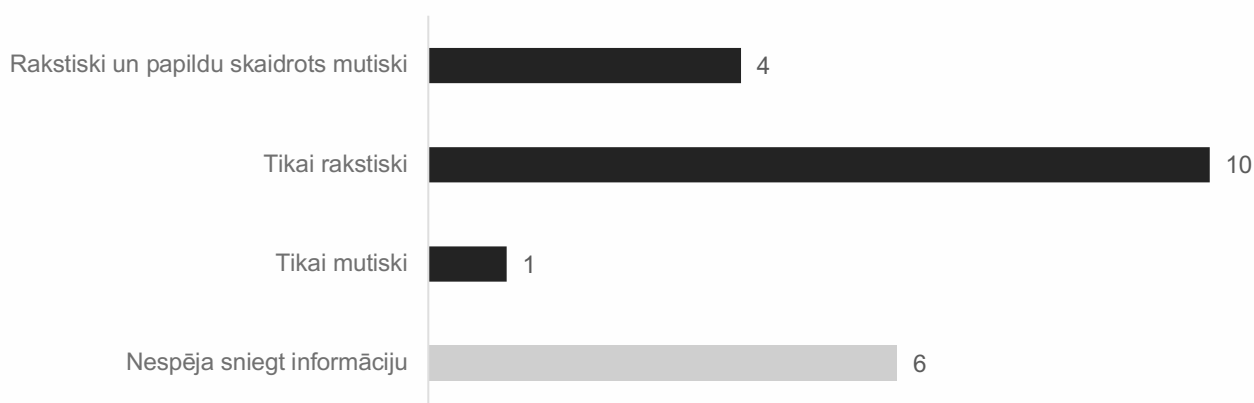
“Man šķiet, ka mani uzreiz atzina, laikam, kad viss sākās. Nevaru tā atcerēties. Bet man šķiet, ka pašā sākumā, jā.” (Intervija R2)

“Pusmēnesi. Divi mēneši, varbūt. Nu varbūt drusku par daudz, varbūt mēnesis, bet es nezinu, es tā nevaru pateikt, taču nu... Tas bija diezgan ātri.” (Intervija R4)

Attiecībā uz **informāciju par cietušā tiesībām**, 15 respondenti norāda, ka viņiem ir tikusi nodrošināta nepieciešamā informācija attiecībā uz viņu tiesībām, savukārt sešos gadījumos respondenti nespēja atcerēties, vai šī informācija tika sniegta, taču no papildu sniegtās informācijas interviju ietvaros, piemēram, attiecībā uz iespēju pieteikt kompensāciju, ir secināms, ka vismaz daļēji informācija vairumā šo gadījumu ir tikusi sniegta.

Lielākoties respondenti nenorādīja uz būtiskām neskaidrībām attiecībā uz saņemto informāciju un atzīst, ka tā tika sniegta un kopumā bija saprotama. Tomēr no visiem respondentiem 10 gadījumos informācija ir sniegta tikai rakstveidā, savukārt vienā gadījumā respondents norādīja, ka tiesības tika izstāstītas mutiski, savukārt četros gadījumos informācija tika nodrošināta gan rakstiski, gan sniegti papildus skaidrojumi. Seši respondenti nespēja sniegt šo informāciju, jo nebija pārliecināti, vai ir sniegta informācija par cietušā tiesībām.

Attēls nr. 6. Veids, kādā respondentiem sniegta informācija par cietušā tiesībām²⁸

Avots: Civitta veikto interviju analīze, n=21

Četros gadījumos papildu rakstiskai informācijai par tiesībām policijas darbinieki to paskaidrojuši arī mutiski, nodrošinot papildu informāciju vai vēršot uzmanību uz konkrētiem aspektiem, kas ir attiecināmi uz attiecīgo gadījumu, piemēram, tiesībām saņemt valsts kompensāciju cietušajiem.

“Man iedeva manus noteikumus: kādas tiesības ir cietušajam, ko man jādara, ka var pieprasīt kompensāciju. Man teica, ka varu saņemt no valsts, jo man ir vidēji smagi miesas bojājumi”.
(Intervija R1)

²⁸ Atbildēs ietverti arī divi respondenti, kas atzīti cietušajiem saskaņā ar KL 260.panta otro daļu, un viens, kas atzīts par cietušo saskaņā ar KL 185.panta pirmo daļu. Vienā gadījumā respondents nespēja sniegt informāciju par veidu, kā saņēma informāciju par cietušā tiesībām, vienā gadījumā informācija tika sniegta rakstiski, bet trešajā – gan rakstiski, gan mutiski.

“Jau pirmajā konsultācijā tikām informēti, ka tiksim atzīti par cietušo, mums ir tiesības, tad ir tādas. Jā, to mēs jau zinājām”. (Intervija R4)

“Ierados iecirknī noteiktā laikā, izskaidroja, kādi man ir pienākumi un kādas iespējas ir klāt - vai nu es esmu cietusī persona, vai es esmu liecinieks. Un kādi tad arī ir tālākie no šī statusa izrietošie pienākumi, teiksim tā. Kādi pienākumi ir, ko es tur varu, ko es nevaru.” (Intervija R7)

Desmit respondenti norādīja, ka **informācija tika nodota formāli, tomēr tā netika izskaidrota**, - nodrošināts rakstveida dokuments ar visu nepieciešamo informāciju. Daļa respondentu, kuri bija saskārušies ar šo situāciju, atzīst, ka arī rakstveida informācijas gadījumā viss bija saprotams, tomēr atsevišķos gadījumos trūcis papildu skaidrojuma, lai persona justos pilnvērtīgi informēta par savām tiesībām.

“Tā bija pirmā laika tikšanās ar inspektoru, kas veda to krimināllietu, un man vienkārši izprintēja tās lapas, kur ir rakstīts, kas ir cietusī persona, kādi ir viņa pienākumi un kāda atbildība, par ko viņš var sniegt informāciju, par ko viņš var atteikties sniegt informāciju. Tādā veidā.” (Intervija R7)

“Informācija bija rakstiskā veidā. Buklets, jā. Un kaut kāda anketa tur bija arī laika, vairs neatceros. [...] Jā, laika, kaut kas tāds [informācija par tiesībām kā cietušajam] tur bija, jā. Tur it kā viss bija minēts.” (Intervija R6)

“Principā nē, tajā brīdī man neviens neko nepaskaidroja. Man iedeva to lapu, kur bija rakstīts par to, ka ir tiesības pieteikties kompensācijai trīs gadu laikā, Bet nu paskaidrojumi tur tālāk nebija par šo visu.” (Intervija R22)

Neatkarīgi no informācijas sniegšanas veida, lielākā daļa respondentu norāda, ka informācija ir bijusi saprotama un, ja nepieciešams, ir bijusi iespēja saņemt papildu skaidrojumus. Tomēr respondentu sniegtās atbildes, piemēram, par iespējām pieteikt kompensāciju vai saņemt papildu atbalsta pakalpojumus, atklāj trūkumus saņemtajā informācijā. Tas liecina, ka, neskatoties uz subjektīvo uztveri par informācijas skaidrību, respondentiem trūkst zināšanu par viņiem pienākošajām tiesībām un to saturu. Tādējādi bez individualizēta skaidrojuma, kas pielāgots katram konkrētajam gadījumam un uzsver attiecīgajai situācijai relevantus aspektus, pastāv risks, ka cietušās personas nespēs pilnvērtīgi izmantot savas tiesības.

3.1.4. Policijas sniegtā informācija par kriminālprocesu, darbībām, kas jāveic, un citiem atbalsta pakalpojumiem

Attiecībā uz **cita vieda informācijas sniegšanu**, kas ietver gan informētību par kriminālprocesa norisi, veicamajām darbībām, kā arī citiem atbalsta pasākumiem, respondentu pieredze bijusi ļoti atšķirīga – daļa ir bijuši apmierināti ar saņemto informāciju un informētības procesu kopumā, savukārt daļa norāda uz būtiskiem trūkumiem, kas ietekmējuši viņu kopējo pieredzi kriminālprocesā.

Septiņi respondenti norādījuši, ka policijas darbinieki ir informējuši par papildu atbalsta iespējām, piemēram, saņemt psiholoģisko palīdzību. Daļa respondentu norāda, ka bija pieejama daudzveidīga informācija un sniegti nepieciešamie paskaidrojumi, ja tādi bijuši nepieciešami. Vairāki respondenti norāda, ka **informācija par papildu pakalpojumiem ir bijusi drukātā veidā** – policijas darbinieki nodrošinājuši informatīvus bukletus un brošūras par pieejamajiem atbalsta pakalpojumiem. Tomēr **četri respondenti norāda, ka informāciju saņēma tikai mutiski un šādi informatīvie materiāli netika nodrošināti**. Gadījumos, kad tika nodrošināta papildu skaidrojošā informācija, to **pārsvarā snieguši policijas izmeklētāji**, kuri ir bijuši atbildīgi par procesa virzību.

“Policija deva, tur viss bija uzrakstīts tādās brošūrās, bukletos. Tas viss bija. Nu, tādu jautājumu nebija. Man viss bija skaidrs, izskaidroja un deva daudz visādu lapiņu, kur varēja izlasīt. Jā, es pēc tam pati vēl internetā lasīju, tā kā. Tā kā viss skaidrs, jā.” (Intervija R2)

“Jā, nu jā, viss bija izskaidrots, viss bija pastāstīts, viss bija labi, viss bija palīdzēts. Visās situācijās bija pretimnākoši.” (Intervija R4)

“Jā, jā, jā, viss bija. Informācija līdz manis nonāca par 100 %, un tālāk jau palika tikai mans lēmums, ko man darīt.” (Intervija R5)

Daži respondenti atzīst, ka policijas darbinieki ir ne tikai snieguši informāciju par pieejamajiem atbalsta pakalpojumiem, bet arī, **izvērtējot situāciju, ieteikuši meklēt konkrētu palīdzību**, piemēram, informējot par krīzes dzīvokļu vai sociālās rehabilitācijas pakalpojumu pieejamību vardarbībā cietušām personām.

“Par psihologu man arī teica, ka – viņi teica, ka vispirms obligāti pie psihologa, tā kā. Tāds, it kā, ja kas – ja kas notiek, uzreiz zvanīt policijai, tā kā. Ja ir kādi jautājumi vai kaut kas notiek.” (Intervija R2)

“Sanāk, ka jā, viņa [izmeklētāja] man bija arī pastāstījusi par to, ka ir šī iespēja par “Skalbēm”, ka var dabūt palīdzību, bet uzreiz es uz to vispār neskatījos. Man bija pats galvenais dabūt drošību par to, ka viņš man netuvojas, par to, ka viņš mani neuzmeklē.” (Intervija R3)

Septiņos gadījumos **policijas darbinieki bija informējuši sociālo dienestu par attiecīgo gadījumu**, un sociālā dienesta pārstāvji paši sazinājās ar cietušajām personām, lai informētu par iespējām saņemt papildu atbalstu. Tas pārsvarā notika gadījumos, kad tika konstatēta vardarbība ģimenē vai bija iesaistīti nepilngadīgi bērni. Tomēr ne visos gadījumos policijas darbinieki iepriekš informēja cietušās personas par to, ka tiks nodota viņu kontaktinformācija un ka sociālā dienesta pārstāvji ar viņiem varētu sazināties. Vienlaikus respondenti norādīja, ka kopumā neiebilst pret šāda veida informācijas nodošanu, un uzskatīja par lietderīgu, ka sociālā dienesta pārstāvji paši sazinājās ar cietušajiem. Jānorāda, ka lielākajā daļā gadījumu piedāvātais atbalsts netika izmantots. Pētījuma 4. nodaļā ir sniegts detalizēts izvērtējums par respondentu pieredzi saistībā ar atbalsta pasākumu saņemšanu.

“Nē, tā tāda lieta [ka policija informēja par atbalsta pakalpojumiem] man liekas, nebija, ja pareizi atceros. Bet tas notika pēc tam – man zvanīja no sociālā dienesta un zvanīja vēl no kaut kurienes. Es neatceros, kas tur zvanīja par palīdzības sniegšanu, psiholoģisko palīdzību un, un vēl kaut kas tur bija tāds. [...] Jā, jā, jā. Tā kā palīdzība tiek piedāvāta dažādos veidos.” (Intervija R6)

“Jā, viņi [policija] man uzreiz teica, ka paziņos sociālajam dienestam. Un ka pie manis... nu, ka man zvanīs, atbrauks. To visu es zināju.” (Intervija R5)

Savukārt **respondenti, kuriem informācija par papildu atbalstu nav tikusi nodrošināta**, norāda, ka būtu vēlējušies no policijas saņemt vairāk informācijas par pieejamo atbalstu, piemēram, par iespēju pieteikt aizsardzību pret vardarbību vai vērsties sociālajā dienestā pēc atbalsta. Gadījumos, kad respondenti ir piesaistījuši juristu, tas ir sniedzis papildu informāciju par iespējām, kur persona var vērsties pēc atbalsta. Ņemot vērā, ka policija ir tā iestāde, ar kuru cietušajiem ir visplašākā saskarsme, īpaši kriminālprocesa sākumposmā, **būtu nepieciešams visu pieejamo informāciju nodrošināt jau šajā posmā**. Turklāt būtiski, lai informācija tiktu nodrošināta ne tikai rakstiski, bet arī tiktu pievērsta uzmanība konkrētajam gadījumam būtiskajiem aspektiem un iespējām.

“Jā, policijai vajadzētu arī sniegt informāciju, kā cietusī persona var vērsties. Sanāk, ja nebūtu jurista, tad man arī nebūtu tās aizsardzības pret vardarbību, jo tikai caur juristu, tas sanāk izņēmums, bija rakstīts uz tiesu, un tas ātrāk iestājas nekā policijas aizsardzība.” (Intervija R7)

“Praktiskā aspektā tad [policijai] tiešām būtu svarīgi informēt vairāk par tām tiesībām, vai arī iespējams, ka tas tiešām ir advokātu jautājums. [..]. Nu, kas ir, kā, uz ko man ir tiesības, kas man ir jādara.” (Intervija R22)

Attiecībā uz kopējo informētību par kriminālprocesa norisi respondenti norāda uz **būtiskiem trūkumiem saistībā ar informāciju par procesu kopumā un konkrētiem soļiem**, kas būs jāveic. Īpaši gadījumos, kad personai nav iepriekš bijusi kriminālprocesa pieredze, respondentiem, kuriem nav izveidojusies ļoti cieša sadarbība ar procesa virzītāju policijā, ir **trūkusi kontaktpersona, kas palīdz ar kopējo procesa izpratni un sajūtu, ka ir kāds, kas nodrošina lietas virzību**.

“Bet kopumā informācija par to, ko darīt tālāk, man parādījās pilnīgi nejauši – ar šo cilvēku palīdzību, mediķiem vai policiju. Bet informācija parādījās nejauši. Neviena man neko neizskaidroja pa soļiem, un neviena pats necentās man palīdzēt tādā ziņā, ka: tagad ejiet tur un tur.” (Intervija R11)

“Nē, es nejutu to [ka kāds virza procesu]. Es domāju, ka būtu vieglāk, ja mani kaut kā pašu virzītu un teiktu, kur man iet un ko man darīt tālāk. Tāpēc, ka es visu pati mēģināju atrast dabūt rokās.” (Intervija R14)

Vairāki respondenti kā būtisku pilnveidojamo aspektu min **nepietiekamu skaidrību par kriminālprocesa kopējo gaitu jau no paša sākuma** – sagaidāmajām darbībām un procedūru secību. Lai gan lielākā daļa respondentu atzīst, ka saņēma informāciju par attiecīgajā brīdī veicamajām darbībām, viņiem **trūka visaptveroša priekšstata par kriminālprocesa norisi kopumā**, jo īpaši gadījumos, kad tā bija pirmā saskarsme ar šāda veida procesiem.

Divi respondenti intervijās uzsvēra, ka būtu **noderīga vizuāla procesu karte, kas ilustrē kriminālprocesa posmus un paredzamās darbības katrā no tiem** – procedūras policijā, prokuratūrā un tiesā. Kaut arī procesa virzītāji policijā informēja par nepieciešamību sniegt liecības vai iesniegt papildu pierādījumus (piemēram, video vai audio ierakstus), respondentiem trūka izpratnes par procesa vispārējo kontekstu un tā kopējo saturu.

“Man vispār laikam būtu noderīgi bijis pašā sākumā jau zināt par visu, kas būs uz priekšu – tad medicīnas pārbaudēm un pēc tam tikšanās ar policijas darbinieku un visu to procedūru, kas tur seko. Jo man nebija pilnīgi nekāda priekšstata, kā tas viss tur notiek.” (Intervija R6)

“Viņi [policija] ļoti labi komunicē par tām lietām, kas viņiem bija nepieciešamas un, kur mums ir jāaizbrauc, kas mums ir jāizdara, kas ir tas un tas, kaut kādi viņu soļi izmeklēšanai. Par tiem tā informācija bija. Bet savukārt no manas puses informācija par to, kā noritēs process un, ka tagad es izmeklēšanu pēc tam nodošu prokurori, pēc tam būs prokurori un pēc tam būs tiesa vai nebūs tiesa. Visu šo informāciju es nezināju iepriekš. Es tikai saskaros ar post factum, ar to, kas notiek.” (Intervija R22)

Vēl viens būtisks informētības trūkuma aspekts, ko norāda divpadsmit respondenti, saistās ar **informāciju par lietas virzību** gan pēc iesnieguma pieņemšanas, gan pēc kriminālprocesa uzsākšanas. Piemēram, nereti pēc iesnieguma iesniegšanas policijā pāriet ilgāks laika posms, pirms cietušās personas tiek informētas par kriminālprocesa ierosināšanu. Šajā periodā respondentiem trūkst skaidrības par to, kas

notiek ar lietu un vai tā jau tiek izskatīta. Tādējādi būtu lietderīgi jau pirmajā kontaktā ar policiju sniegt informāciju par vismaz aptuveni paredzamo iesnieguma izskatīšanas laiku, lai cietušās personas būtu labāk sagatavotas turpmākajam procesam.

“Mēs vairāk neesam apmierināti ar to pirmo kontaktu, kad atnācu un uzrakstīju iesniegumu, un trīs nedēļas klusē. Pēc tam tev zvana un prasa, vai tik tiešām jūs rakstīsiet iesniegumu? Vai esat pārdomājusi? Un tad tā lieta sāk tikai virzīties uz priekšu.” (Intervija R7)

“Pēc slimnīcas biju aizbraukusi, jā, uzrakstīju iesniegumu [pirms aptuveni gada]. Bet ar to arī viss beidzās. Nu viss, lieta nekustas. [..]. Arī nav nekāda informācija, nekāda informācija nav. Ne, ka atteikts, ne, ka ierosināts. Nekas vispār. Informācija nav.” (Intervija R10)

Vienlaikus respondenti norāda uz **informācijas nepietiekamību par izmeklēšanas turpmāko norisi**. Nereti pēc sākotnējās komunikācijas ar policiju nākamā informācija, ko respondenti ir saņēmuši, ir par lietas nodošanu prokuratūrai. Policijas darbinieki ar respondentiem galvenokārt sazinājās situācijās, kad bija nepieciešama papildu informācija vai cietušo iesaiste konkrētu ar izmeklēšanu saistītu darbību veikšanā. Tomēr respondenti uzsver nepieciešamību pēc mehānisma, kas ļautu sekot līdzi lietas virzībai, tādējādi nodrošinot pārliecību, ka process tiek aktīvi veikts un nav atstāts novārtā. Vienlaikus lielākā daļa respondentu norāda, ka viņiem bija zināma konkrēta kontaktpersona policijā, pie kuras vērsties jautājumu gadījumā. Taču no cietušo personu skatupunkta trūka regulāras un abpusējas komunikācijas par procesa gaitu un norisi.

“Man piezvanīja varbūt reizi trijos mēnešos, lai pateiktu to, ko man tur vajag - pieņemsim, atsūtīt vēl faktus un tā tālāk, bet nekādas zināšanas tāpat man nebija, kas notiek. Es, pieņemsim, uzzināju to, ka viņiem tur vispār bija kaut kādas apcietināšanas un tādas lietas par šo lietu [..]. Es to uzzināju tikai tad, kad šī lieta noslēdzās. Man atsūtīja priekšrakstu par prokurora izvēli, proti, par prokurora otrā lēmumu. Nu jā, gribētos, protams, drusku vairāk zināt. Vienkārši man tā nezināšanu dod pilnīgu nedrošību.” (Intervija R3)

“Nu apmēram tā tas bija, ka man neviens neko neteica, kamēr es pati nezvanīju.” (Intervija R14)

“Līdz 5 [policijas vērtējums piecu ballu skalā] man pietrūku informācija par to, cik tālu šis process ir, pirms tas tiek nodots prokuratūrā un kaut kāda info. Tāpat arī par to, kur atrodas vainīgā persona.” (Intervija R22)

Informācijas trūkums par procesa virzības gaitu veicina cietušo personu neapmierinātību ar procesa ilgumu un norisi kopumā. Gadījumos, kad cietušajām personām netiek sniegta informācija par veiktajām darbībām, var rasties priekšstats, ka lieta netiek aktīvi virzīta. Lai gan vairāki respondenti pauž izpratni par procesa ilgumu, ņemot vērā policijas darbinieku noslodzi, **regulāra un strukturēta informācijas sniegšana par izmeklēšanas gaitu un veiktajām procesuālajām darbībām veicinātu cietušo personu pārliecību un uzticēšanos procesa norisei**.

“Nu, es uzskatu, ka tas viss bija jādara daudz ātrāk, jā. [..] Man tā kā paskaidroja, ka izmeklētājam jau neesot tikai jūsu lieta, viņam varot būt arī simts lietu. Tāpēc, nu – divi mēneši, – viņa man teica, – tas esot īss termiņš, īss laika posms. Ka, ja būtu pagājuši divi gadi, tad mēs varētu sūdzēties par policijas bezdarbību. Jā? Tātad divi mēneši viņiem it kā skaitās normāli. Bet divu mēnešu laikā jau cilvēku var nogalināt.” (Intervija R1)

“Nekas netiek darīts, vienkārši nekas netiek darīts. Man kārtējo reizi ir jāsāk interesēties. Jāsāk skriet ar galvu sienā. Jāsāk, nezinu, kaut kādi papīri vākt un jāsāk pierast. Nu neviens neko nedarīs, ja es neskriešu ar galvu sienā. Kārtējo reizi. Citādi nekas netiek darīts.” (Intervija R10)

“Es teiktu, ka tieši braucu stāstīt uz [vietas nosaukums] filiāli [mainoties policijas iecirknim, kas izskata lietu], kad es braucu, tas man likās bija tāds ideālais variants, jo es uzreiz jutos tā, ka reāli ņem vērā un reāli dara, nevis to, ka velk gumijas. Tā gumija man tieši vairāk dotu bailes, jo tas priekš manis bija pilnīgs šoks, kas notika.” (Intervija R3)

Neskaidrība par kriminālprocesa norisi ir viens no **ienesliem, kādēļ seši respondenti procesa laikā ir piesaistījuši juristu**, lai saņemtu atbalstu gan sadarbībā ar tiesībsargājošajām iestādēm, gan dokumentācijas sagatavošanā. Pētījuma ietvaros divos gadījumos, kuros cietušās personas bija nepilngadīgas²⁹, izmeklēšanas posmā policijā tika nodrošināta valsts apmaksāta juridiskā palīdzība. Vienā no šiem gadījumiem no policijas puses tika nodrošināta juridiskā palīdzības sniedzēja klātbūtne liecības sniegšanas procesā, taču cietušajai personai netika sniegta kontaktinformācija turpmākas sadarbības turpināšanai, lai gan papildu atbalsts bija nepieciešams arī procesa vēlākajos posmos.

No pārējiem respondentiem tikai viens respondents norādīja, ka policijā tika **sniegta informācija par iespējām saņemt juridisko palīdzību**, taču respondentam jau bija izveidojusies sadarbība ar sev pazīstamu juristu. Līdz ar to respondentiem, kas saņēma juridisko atbalstu, tas tika nodrošināts vai nu valsts apmaksāta sociālās rehabilitācijas pakalpojuma vardarbībā cietušajām personām ietvaros, vai arī piesaistot juristu par saviem finanšu līdzekļiem. Šajos gadījumos tieši jurista klātbūtne un atbalsts ir sniedzis lielāku skaidrību par procesu kopumā, kā arī pārliecību par veicamajām darbībām, piemēram, korekti sagatavotu dokumentāciju.

“Nē, man vajadzēja noalgot advokātu. Informācija nekāda. Ja tu nenoalgo krimināllietās advokātu, tad es domāju, ka tur vispār tad nekas nenotiek. Tāpēc, ka cilvēks nezina, kur viņam jāiet, kas viņam jādara.” (Intervija R10)

“Man līdzī bija jurists un līdz ar to, ja tur kaut ko nesapratu, vai kaut kas bija ne visai pareizi, vai kaut ko vajadzēja precizēt, tad arī šajā jomā iesaistījās arī jurists. Ja bija jautājumi, mēģināja kaut kā izskaidrot kaut ko, bet tas tieši no jurista bija.” (Intervija R7)

Respondentu pieredze attiecībā uz informācijas sniegšanu ir ļoti dažāda. Kopumā septiņi respondenti ir norādījuši, ka policija sniegusi informāciju par pieejamajiem papildu atbalsta pakalpojumiem, trīs no tiem norāda, ka saņēmuši daudzveidīgu informāciju gan rakstveidā (bukletos un brošūrās), gan mutiski ar nepieciešamajiem paskaidrojumiem, bet četri – ka informācija sniegta mutiski. Vienlaikus septiņos gadījumos policija par notikušo ir informējusi sociālo dienestu, kas savukārt ir sazinājis ar cietušajām personām, piedāvājot atbalstu. Attiecībā uz informāciju par kriminālprocesa norisi, 12 respondenti kā būtisku pilnveidojamo aspektu min nepietiekamu skaidrību par kriminālprocesa kopējo gaitu – lai gan lielākā daļa respondentu atzīst, ka saņēma informāciju par attiecīgajā brīdī veicamajām darbībām, tomēr viņiem trūka visaptveroša priekšstata par kriminālprocesa norisi kopumā. Būtiska problēma ir informācijas trūkums par lietas virzības gaitu – nereti pāriet ilgāks laika posms bez komunikācijas no policijas puses, kas rada iespaidu, ka lieta netiek virzīta.

²⁹ Intervijas tika veiktas ar šo personu likumiskajiem pārstāvjiem. – Autoru piezīme.

3.1.5. Cietušo iesaiste izmeklēšanas procesā

Lielākajai daļai respondentu bija **jāsniedz liecība policijā**. Kopumā respondenti interviju laikā nav identificējuši būtiskas nepilnības liecību sniegšanas procesā. Desmit respondenti norādīja, ka liecība bija jāsniedz tikai vienu reizi, bet divos gadījumos tā nav bijusi jāsniedz. Daļa respondentu nevarēja precīzi norādīt, kā liecība ir tikusi fiksēta, taču seši respondenti, kuri to spēja, norādīja, ka liecība fiksēta rakstiski, bet seši – ka tika veikts tās audio vai videoieraksts. Atsevišķos gadījumos respondenti izsaukti liecināt atkārtoti, lai precizētu sākotnēji sniegto informāciju.

“Es tagad cenšos atcerēties. Man šķiet, ka es braucu tikai vienu reizi [..]. Es nezinu. Man šķiet, ka nē. Tas viss bija tikai rakstiski.” (Intervija R3)

“Liecība divas reizes jāsniedz. Divas reizes mani izsauca. Vienkārši otrajā reizē gribēja kaut ko precizēt.” (Intervija R2)

Liecības sniegšanas procesu respondenti vērtē kā skaidru un saprotamu, neidentificējot būtiskus trūkumus vai nepilnības. Arī laiks starp notikušo un liecības sniegšanu kopumā tiek vērtēts kā samērīgs, ņemot vērā procesa norisi kopumā. Vienlaikus pāris respondenti norāda, ka viņiem liecības nav bijušas jāsniedz, un neskaidrie jautājumi tika noskaidroti sarunas veidā klātienē vai telefoniski.

“Ar mani sazinājās inspektore, kura veda lietu. Viņai bija jautājumi, es atbildēju. Bet uz policiju mani ne reizi neizsauca, jo, principā, man viss iesniegumā bija norādīts, viņi man visu izskaidroja. Papildu jautājumu viņiem nebija. Bet ja kas radās, tad viņi noskaidroja ar mani pa telefonu. Man nekur nebija jābrauc, nebija nekādas pavēstes, mani nekur neizsauca.” (Intervija R5)

Respondenti, kuri policijā bija vērsušies vairākas reizes, norāda, ka bija atkārtoti jāstāsta viss pieredzētais no sākuma, ņemot vērā, ka tiek ierosināta jauna lieta un ir cits procesa virzītājs. Lai arī respondenti norāda, ka saprot nepieciešamību atkārtoti stāstīt par notikušo, ņemot vērā lietas mainību, tomēr tas liek atkārtoti izdzīvot notikušo.

“Man vajadzēja liecināt par to dienu un vispār iezīmēt situāciju pilnībā no nulles. Tas bija tāpēc, ka nebija nekāda ieskata par to, kas vispār notiek. Es visu no nulles stāstīju, ka tieši tas pats sākums. Pirmā lieta [vietas nosaukums] ir, kā viss sākās.” (Intervija R3)

Daļai respondentu bija jāveic **medicīniskā ekspertīze**, taču lielākajā daļā gadījumu, kad respondenti jau bija vērsušies medicīnas iestādē vardarbīga nodarījuma dēļ, papildu ekspertīze nebija nepieciešama un lietai tika pievienoti materiāli no medicīnas iestādēm. Tas attiecās arī uz gadījumiem, kad kopš nodarījuma bija pagājis ilgāks laiks un ekspertīzes veikšanai vairs nebūtu bijusi jēga, jo redzamās sekas bija izzudušas, taču bija pieejama medicīniskā dokumentācija no laika tūlīt pēc notikušā.

“Nu, un es aizbraucu uz to tiesu medicīnisko ekspertīzi. Tur es visu izdarīju, tur bija normāli. Es visu atradu, man visu uztaisīja.” (Intervija R11)

Līdzīgi kā liecību sniegšanas procesā, kopumā respondentiem medicīniskās ekspertīzes norise bija skaidra un saprotama, un būtisku iebildumu nebija. Tikai vienā gadījumā respondents norādīja, ka policijas darbinieki informējuši par iespēju veikt medicīnisko ekspertīzi pēc ilgāka laika, tomēr respondentam bija šaubas, vai pēc ilgāka laika radītās sekas joprojām būtu identificējamas.

“[...] man policijā tika pateikts, ka es arī pēc mēneša varu aizbraukt pie krimināleksperta un viss būs kārtībā. Tas labi, ka es pāris reizes vienkārši nu noorientējos pirmo dienu laikā un uzreiz aizbraucu. Nu tas, ja es pēc mēneša atbrauktu, krimināleksperts vienkārši teiktu, ka pēc mēneša jūs vienkārši jau varat nebraukt. Nu, cilvēks, kas nav saskāries, tas nezina to visu.” (Intervija R10)

Savukārt vienā gadījumā, kurā cietusī persona bija nepilngadīga, respondents norādīja uz būtiskiem trūkumiem ekspertīzes procesā. Pirmkārt, pret cietušo tika veikts seksuāla rakstura noziedzīgs nodarījums, taču policijā par to vērsās tikai pēc gada pēc notikušā, līdz ar to nebija skaidrības par šādas ekspertīzes lietderību. Otrkārt, ekspertīzi veica divi vīrieši, kas, ņemot vērā noziedzīgā nodarījuma raksturu, radīja atkārtotu traumatizāciju cietušajai personai. Šajā gadījumā respondenta ieskatā ne ekspertīzes pamatotība, ne tās veikšanas process nebija pienācīgi izvērtēts un atbilstošs situācijai.

“Viens bija medicīniskā ekspertīze. Par šo gan es varētu teikt, ka tas bija vienkārši kaut kas briesmīgs. Nu patiesībā tā ir, tā ir vēl viena traumatizācija meitenei, kur viņu apskata nevis viens cilvēks, bet divi cilvēki. Bez jebkāda brīdinājuma ginekoloģiskā apskatē izvarošanas upurim. Manuprāt, šis ir diezgan pabriesmīgi. Tur vajadzētu būt kādai sievietei klāt, nevis vīrietis viņu apskata un izmeklē. Un gadu pēc notikuma tam vispār nebija pilnīgi nekādas jēgas.” (Intervija R22)

Secinājumi par cietušo sadarbību ar policiju

Lai gan lielākā daļa respondentu sniedz drīzāk pozitīvu vērtējumu par sadarbību ar policiju (vidējais vērtējums pirmajā saskarsmē 3,5 un turpmākajā sadarbībā 3,8 piecu ballu skalā), kas liecina, ka subjektīvi respondenti savu pieredzi sadarbībā ar policiju uztver drīzāk pozitīvi, padziļināta interviju analīze atklāj būtiskas nepilnības informācijas sniegšanā, atbalsta nodrošināšanā un komunikācijā ar cietušajiem.

Kā galvenie pozitīvie aspekti sadarbībā ar policiju tiek minēti operatīvs reaģēšanas ātrums, policijas darbinieku atsaucība un skaidrojošais darbs par tiesībām uzsākt kriminālprocesu. Turpmākajā sadarbībā īpaši nozīmīga ir konkrēta izmeklētāja loma – gadījumos, kad izveidojusies produktīva sadarbība (8 respondentiem) un izmeklētājs pildījis kontaktpersonas funkciju, respondenti pozitīvi vērtē ne tikai profesionalitāti, bet arī cilvēcīgo attieksmi un emocionālo atbalstu.

Vienlaikus analīze atklāj, ka **gandrīz pusē gadījumu (10 no 21) informācija par cietušā tiesībām tika sniegta tikai rakstveidā**, bez papildu skaidrojumiem un individualizētas pieejas. Lai gan respondenti bieži norāda, ka saņemtā informācija bijusi saprotama un ir bijusi iespēja uzdot jautājumus, detalizētāka analīze atklāj, ka viņiem trūkst izpratnes un informācijas par būtiskiem aspektiem – piemēram, tiesībām uz kompensāciju vai pieejamo papildu atbalstu. Tas norāda uz nepieciešamību papildu rakstiskai informācijai cietušajiem skaidrot sniegto informāciju, ko ietver norādītās tiesības un kuri atbalsta veidi ir attiecināmi konkrētajā situācijā. Vienlaikus Pētījuma dati atklāj, ka **informācija par papildu atbalsta pakalpojumiem, piemēram, iespējām saņemt psiholoģisko atbalstu, policijā tiek sniegta retāk** (tikai septiņos gadījumos).

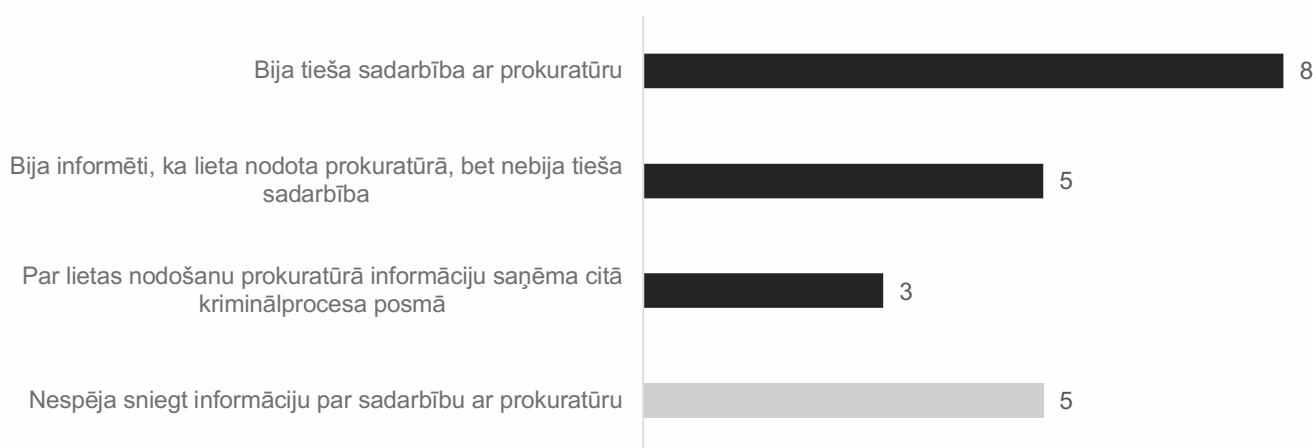
Būtiskākās **problēmas, uz ko norāda paši respondenti, saistītas ar informācijas trūkumu par kriminālprocesa kopējo norisi un tālākajiem soļiem.** Lai gan respondenti atzīst, ka saņēma informāciju par konkrētajā brīdī veicamajām darbībām, viņiem trūka visaptveroša priekšstata par procesu kopumā – par kriminālprocesa posmiem, paredzamajām darbībām katrā no tiem. Vēl viena būtiska problēma, uz kuru norāda respondenti, ir vienvirziena komunikācija par procesa virzību (12 respondenti). Respondenti saskarās ar ilgiem periodiem, kuru laikā nenotiek komunikācija no policijas puses un nav pieejama informācija par lietas izskatīšanas gaitu. Tas rada iespaidu, ka lieta netiek aktīvi virzīta, veicina neapmierinātību ar procesa norisi un rada nedrošības izjūtu.

Negatīvākie vērtējumi par sadarbību ar policiju saistīti ar situācijām, kad personas vairākkārt vērsušās policijā bez tālākas procesa virzības, kas radījis sajūtu, ka policijas darbinieki nevēlas nodrošināt lietas virzību. Šajos gadījumos **trūkst skaidru pamatojumu par to, kādēļ konkrētos gadījumos tālāka lietas virzība nav tikusi nodrošināta**, kas būtu nepieciešams, lai mazinātu cietušo personu netaisnības izjūtu un uzlabotu uzticēšanos tiesībsargājošajām iestādēm. Vienlaikus atsevišķi respondenti kā nevēlamu aspektu izceļ **izmeklētāju mainību, kas liek atkārtoti stāstīt par pieredzēto**.

3.2. Sadarbība ar prokuratūru

Pētījumā tieša saskarsme ar prokuratūru ir bijusi astoņiem respondentiem, savukārt pārējos gadījumos tieša sadarbība ar prokuratūru nav bijusi (Attēls nr. 7). Jānorāda, ka pieci respondenti nespēja sniegt informāciju par sadarbību ar prokuratūru, piemēram, respondenti nespēja atcerēties, vai ir bijuši informēti par prokuratūras iesaisti, savukārt vienā gadījumā noziedzīgais nodarījums bija noticis pirms vairāk nekā 10 gadiem.

Attēls nr. 7. Respondentu sadarbība ar prokuratūru³⁰

Avots: Civitta veikto interviju analīze, n=21

Piecos gadījumos intervētie respondenti ir **tikuši informēti par to, ka lieta tiek nodota prokuratūrā, taču nav tiešā veidā sadarbojušies ar prokuratūru**. Šajos gadījumos informāciju sniedza policija vai tā tika saņemta rakstiskā veidā. Jānorāda, ka vienā gadījumā intervijas veikšanas brīdī respondents šo informāciju bija saņēmis pirms dažām dienām, līdz ar to sadarbība vēl nebija uzsākta.

“Nu man bija tā, kad man atsūtīja to, kas tur iet un tās prokuroram. Tā lieta. Un tur bija norādīts tas, ko es varu. Tā kā, man šķiet, ka tur bija tā, ka tur tika norādīts, kādas ir manas iespējas un tā tālāk. Un pēc tam nākošais dokuments bija jau pēc mēneša. Un tad bija jau par pašu lēmumu. Un [personas uzvārds] atkal norāda to, vai, ja es kaut kur kaut ko nepiekrītu, tad es vēl varu 10 dienu laikā kaut ko apsūdzēt.” (Intervija R3)

“Jā, to man atsūtīja izmeklētāja, ka lieta ir nodota prokuratūrā” (Intervija R22)

Attiecībā uz saņemto informāciju par iespēju sazināties ar prokuroru jautājumu gadījumā, viens no respondentiem norāda, ka tā ir bijusi pietiekama, piemēram, skaidri norādot kontaktpersonu, ar kuru

³⁰ Atbildēs ietverti arī divi respondenti, kas atzīti cietušajiem saskaņā ar KL 260.panta otro daļu, viens, kas atzīts par cietušo saskaņā ar KL 185.panta pirmo daļu. No tiem divos gadījumos sadarbība ar prokuratūru bija notikusi, vienā gadījumā respondents nespēja sniegt informāciju par sadarbību ar prokuratūru

sazināties jautājumu gadījumā. Vienlaikus cits respondents norāda, ka, lai arī informācija ir sniegta, nav pietiekami skaidra izpratne, kādos jautājumos iespējams sazināties ar prokuroru un kāds ir turpmākais process. Tas norāda uz respondentu atšķirīgo izpratni un netiešā veidā arī uz to, ka būtu nepieciešams nodrošināt dažāda veida pieeju informācijai, piemēram, sniedzot papildu skaidrojumus.

“Jā, tur bija norādīts numurs. Ja ir kaut kādas neskaidrības vai kaut ko vēl piebilst gribat.” (Intervija R3)

Man ir skaidrs, kurš ir tas atbildīgais prokurors. Vismaz viņa uzvārds man ir zināms, bet, vai es ar viņu varu komunicēt un kaut ko jautāt, par to es nezinu. Tāpat arī, nu labi, kontaktus noteikti var atrast kaut kur internetā, bet, kādos jautājumos man ar viņu komunicēt un kāpēc es šobrīd īsti nesaprotu” (Intervija R22)

Jānorāda, ka cietušo papildu iesaiste prokuratūras procesa posmā lielākoties ir nepieciešama situācijās, kad jāprecizē vai jānoskaidro papildu informācija. Kā intervijā norādīja prokuratūras pārstāvis, ideālā gadījumā prokuratūrai nebūtu nepieciešams atkārtoti sazināties ar cietušajiem lietas apstākļu noskaidrošanai, bet gan nodrošināt informācijas sniegšanu par cietušo tiesībām un pieejamām iespējām.

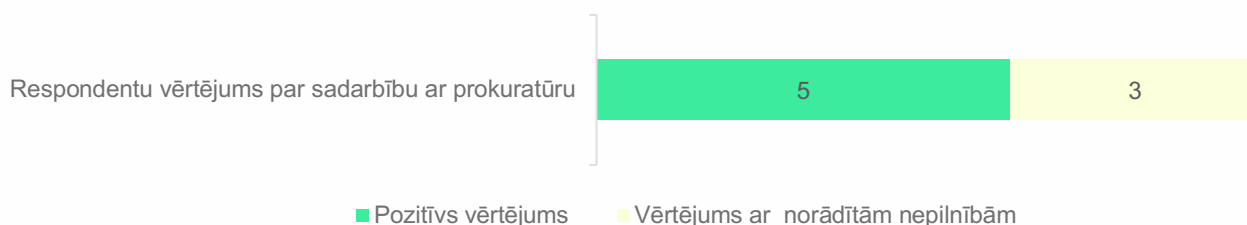
Vienlaikus trīs gadījumos respondenti nezināja, ka lieta ir nodota prokuratūrā, līdz brīdim, kad saņēma informāciju rakstiskā veidā vai no citas iestādes. Piemēram, vienā no gadījumiem respondents par lietas nodošanu prokuratūrai uzzināja tikai pēc prokuratūras lēmuma saņemšanas, savukārt citā gadījumā – tikai turpmākās sadarbības gaitā ar VPD.

“Kas atbildēja kā prokurors un tās lietas virzību un izskatīšanu - to es gan nezinu. Man šī informācija nebija sniegta [...] Nu ar prokuroru nebija mums nekādas sadarbības. Man tikai atnāca lēmums par to, ka krimināllieta ir izbeigta, un vainīgā persona ir atzinusi savu vainu, līdz ar to tiesas prokurors ir pieņēmis lēmumu, ka tik un tik tur tāda un tāda atbildība ir.” (Intervija R7)

“Bija prokuratūrā lieta, bet uzzināja tikai no probācijas, prokuratūrā bija noteikta arī naudas summa.” (Intervija R11)

Astoņi respondenti, kuri bija sadarbojušies ar prokuratūru, kopējo **sadarbības pieredzi vērtē atšķirīgi**. Piecos gadījumos respondenti uzsver, ka sadarbība ir bijusi laba un respondenti ir jutušies uzklauti, un kopumā snieguši pozitīvu vērtējumu par prokuratūras darbu un kopējo sadarbību (Attēls nr. 8). Savukārt trīs gadījumos respondenti vērtē, ka sadarbība kopumā ir bijusi apmierinoša, tomēr norāda uz vairākām nepilnībām Attēls nr. 8.

Attēls nr. 8. Respondentu vērtējums par sadarbību ar prokuratūru³¹

Avots: Civitta veikto interviju analīze, n=8

³¹ Atbildēs ietverti arī divi respondenti, kas atzīti cietušajiem saskaņā ar KL 260.panta otro daļu, No tiem vienā gadījumā sadarbība tika raksturota pozitīvi un otrā gadījumā respondents norādīja uz nepilnībām.

Respondenti, kuri norāda, ka sadarbība ar prokuratūru ir bijusi laba, kā pozitīvos aspektus izceļ cilvēcīgu un uz cietušo personu vērstu attieksmi no prokuratūras puses. Arī cietušo personīgā sajūta, ka ar viņiem sazinās tikai tajos gadījumos, kad patiešām tas ir nepieciešams, ir veicinājusi pozitīvāku attieksmi pret prokuratūru.

“Un prokurore bija ļoti laba sieviete. [..]. Un, nu, tādus padomus deva tādus tīri sievišķīgus, jo tur bija sieviete. Nu, cilvēcīga attieksme, jā? Ne tikai tas, ka tas ir viņu darbs – tas ir viņu darbs, bet plus vēl attieksme pret mani kā pret cilvēku, tāda cilvēcīga.” (Intervija R2)

“Pieci ar plusu pat. Darīsim tā. Un varam jau iet tālāk. Nu, tas bija tikai vienu reizi. Izsauca mani, manu partneri, kurš arī tajā brīdī bija klāt, un viss. Tātad, nu, lieliski strādāja darbinieks. Uz pieci ar plusu. Tur vispār nav jautājumu.” (Intervija R18)

Jānorāda, ka Pētījuma ietvaros netika konstatēti gadījumi, kuros prokuratūrā būtu bijis nepieciešams sniegt atkārtotas liecības; atsevišķos gadījumos respondenti tika uzrunāti vienīgi, lai precizētu kādus papildu jautājumus.

Attiecībā uz papildu informācijas iegūšanu, divi respondenti norāda, ka tā ir tikusi noskaidrota iespējami ērtā un saudzīgā veidā, piemēram, sazinoties telefoniski. Attiecīgi šajos gadījumos respondentiem nebija nepieciešams ierasties prokuratūrā klātienē, jo visa papildu informācija tika iegūta telefonsarunu formātā. Arī šis aspekts norāda uz cilvēcīgu un saprotošu attieksmi no prokuratūras puses, kas veicina pozitīvāku pieredzi.

“Katra reizi, ja vajadzēja kaut ko pajautāt, viņa zvanīja, jautāja pa telefonu, ja vajadzēja kaut ko precizēt. Nebija tā, ka man vajadzēja braukt turp trīs minūšu dēļ, lai kaut ko pateiktu.” (Intervija R2)

Savukārt gadījumos, kad cietušās personas **ir norādījušas uz nepilnībām sadarbībā ar prokuratūru**, galvenokārt iemesli tiek saistīti ar to, ka, viņuprāt, prokuratūra ir veikusi nepietiekamu darbu vai lieta nav tikusi izskatīta pietiekami laicīgi. Piemēram, vienā gadījumā respondents norāda, ka prokuratūra nav pieprasījusi papildu informāciju, kas, viņaprāt, būtu noderīga lietas izskatīšanā, tai skaitā arī tiesā. Kā rezultātā, pēc respondenta domām, tiesā tika pieņemts labvēlīgāks lēmums tieši vardarbības veicējam. Jāizceļ arī gadījums, kurā respondentam netika ierosināta krimināllieta, bet bija sadarbība ar prokuratūru. Respondents sniedz līdzīgu vērtējumu, norādot, ka prokuratūra ir nepietiekami profesionāli veikusi savu darbu, aicinot vardarbības veikušās personas vārdā atsaukt iesniegumu, nevis iedziļinājusies lietas būtībā.

“Es jums es teikšu, ka prokuratūrā nu tur plus mīnus es teiktu uz četri [vērtējums piecu ballu skalā]. Nu tāpēc, ka es visu teicu, bet viņi vienalga neko nepieprasīja. Un tiesā tika nolasīts, ka viņš nekad neko nav darījis, ka viss ir kārtībā un tā tālāk. Neko neko nav pārkāpis. Nu kaut kā tā.” (Intervija R10)

“Arī 3. Paldies, ka viņi pateica, ka ir psihologa palīdzība, kaut viena stunda. Protams, es atteicos. Jēga no tā visa. Un arī par to, ka viņi vienkārši lūdza arī viņa vārdā to iesniegumu paņemt un vienkārši piedot. Un viss. Es arī teicu, ka nē, jo es sapratu, ka viņam negribas to vairāk birokrātijas, negribas ar dokumentu ķēpāšanos ņemties un viss. Bet es saku nē, lai tā kā lieta ir un ir pieņemts lēmums. Lūk, tā kā nu neatstāj tad bez darbības to visu.” (Intervija R12)

“Es ierados, es ierados.. ļoti ilgi, nekā nebija, pat nekādu ziņu par policiju nebija. Arī kaut kādā brīdī es vērsos pie uzraugošā prokurora. Kas notiek? Kāpēc nekā nenotiek?” (Intervija R8)

Kopējā vērtējumā ir iekļauti arī divi gadījumi, kuri kriminālprocesa ietvaros saskārās ar prokuratūru lietās, kas ierosināta atbilstoši KL 260. panta otrajai daļai, konstatējams. Jānorāda, ka abos gadījumos pieredze ir bijusi atšķirīga. Vienā gadījumā respondents sadarbību ar prokuratūru vērtē kā ļoti labu, proti, respondents ir saņēmis nepieciešamo lietas izklāstu, kā arī atbildes uz sev aktuālajiem jautājumiem. Vienlaikus tiek norādīts, ka ir bijuši atsevišķi aspekti, par ko respondents būtu vēlējies uzzināt detalizētāku informāciju par kompensācijām. Taču kopumā tas nav būtiski ietekmējis respondenta kopējo pozitīvo vērtējumu.

“Nē, es uz pašu prokuratūru braucu, jo tur man teica, ka tika virzīts jau viss uz tiesu. Un man neko nepaskaidroja kādas kompensācijas, it kā viņi tur minēja par tām kompensācijām. Man neteica, kur man jāsniedz, uz kādām iestādēm. Novirzīja, ka stāviet un gaidiet papīru, kad atnāks aicinājums ierasties uz tiesu. [...] Es varu pateikt, ka šajā prokuratūras darbā balles, ja no 1 līdz 5, es varu pateikt 10. Tur man visu sīki un sīkumaini izstāstīja, kas būs un kas tālāk, ko viņam var piespriest. Un tā tālāk. Tas bija ļoti labi.” (Intervija R19)

Savukārt otrā gadījumā respondents norāda, ka **prokuratūras sniegtā informācija nav bijusi pietiekami skaidra**. Konkrētajā situācijā respondents ir sniedzis sūdzību prokuratūrā par lēmumu izbeigt kriminālprocesu, taču saņemtā atbilde ir bijusi formāla un juridiski sarežģīta. Tā rezultātā respondents nav skaidri sapratis sniegtās informācijas vēstījumu, un viņam ir bijis nepieciešams vērsties pēc advokāta palīdzības.

“Prokuratūra atsūtīja tā kā atbildi uz manu sūdzību. Man likās, ka viņi tā kā noraida pirmajā reizē. Jā, un es advokātam rakstu, vot tā, noraidīja manu sūdzību. Viņš lasa, lasa, un viņš saka nē, atjaunota. Tur ļoti, jā, tur... Tad, kad viņš man pateica, es vairākas reizes lasīju, tad es sapratu, jā, ka tiešām. Jo, jo bija norādīts krimināllietas numurs un attiecīgi tas nozīmēja tā kā, ka atjauno to lietu. Bet konkrēti, ka mēs atjaunojam tur tā, kā saka cilvēki parastā cilvēka saprotamā valodā, nebija rakstīts, ka atjauno to krimināllietu. [...] Man neviens neko neteica. Nezināju. Tāpēc es saku, ka es aizgāju pie advokāta, lai, lai viņš man palīdz, jo jūnijā man nebija nekāda informācija, kur, ko, pie kā griezties.” (Intervija R16)

Secinājumi par cietušo sadarbību ar prokuratūru

Kopumā var secināt, ka respondentu pieredze sadarbībā ar prokuratūru ir bijusi atšķirīga un to ietekmējuši vairāki savstarpēji saistīti faktori – gan cietušo informētības līmenis un izpratne par prokuratūras lomu kriminālprocesā, gan konkrētās lietas raksturs, komunikācijas intensitāte un lietas galīgais iznākums.

Pozitīvāk prokuratūras darbu vērtēja tie respondenti, kuri bija savlaicīgi informēti par lietas virzību, saņēma skaidru, saprotamu un pietiekami detalizētu informāciju par savām tiesībām un turpmākajiem procesa posmiem, kā arī izjuta cilvēcīgu, ieinteresētu un uz cietušo vērstu attieksmi no prokuratūras pārstāvju puses. Šajos gadījumos prokuratūra tika uztverta kā atbalstoša institūcija, kas nodrošina gan procesuālo skaidrību, gan subjektīvu drošības sajūtu, tostarp izmantojot respondentiem ērtākus saziņas veidus, piemēram, telefonisku komunikāciju.

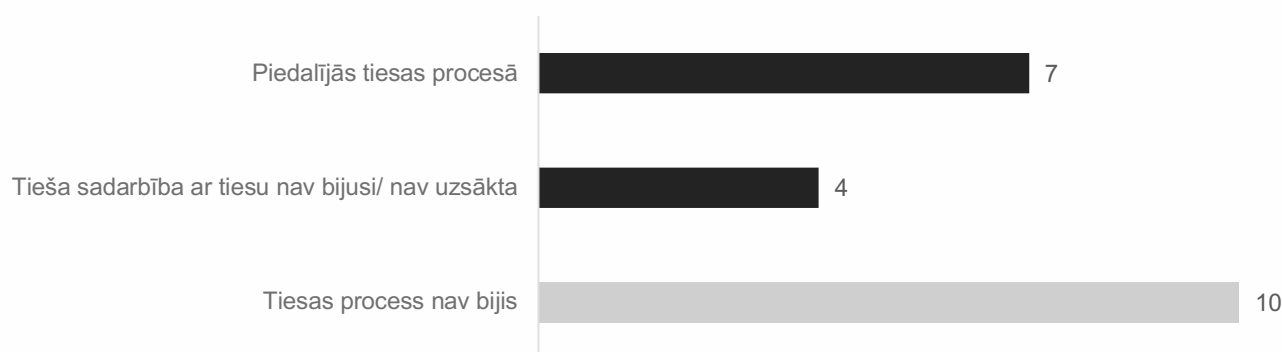
Vienlaikus dažos gadījumos ir konstatēti trūkumi. Piemēram, trīs respondenti nebija informēti par lietas nodošanu prokuratūrai, kā arī dažos gadījumos tika norādīts, ka saņemtā informācija bija formāla, juridiski sarežģīta un grūti uztverama, kā arī ne vienmēr ietvēra praktiskas norādes par turpmākajām iespējām, piemēram, kompensācijas saņemšanu vai atbalsta institūcijām. Trīs respondenti norādīja arī uz, viņuprāt, nepietiekamu prokuratūras iesaisti lietas apstākļu noskaidrošanā vai nepiemērotu pieeju, kas radīja sajūtu par procesa virspusējumu un taisnīguma trūkumu.

Papildus jānorāda, ka interviju laikā atsevišķi respondenti nenošķīra prokuratūras darbu no policijas veiktās izmeklēšanas, kas norāda gan uz kriminālprocesa sistēmas sarežģītību, gan uz skaidras un strukturētas informācijas trūkumu cietušajiem par institūciju kompetenču un pienākumu sadalījumu. Tas savukārt aktualizē nepieciešamību stiprināt vienotu, saprotamu un uz cietušo vajadzībām vērstu komunikāciju, lai mazinātu neskaidrību, veicinātu uzticēšanos kriminālprocesam un nodrošinātu cietušo jēgpilnu iesaisti un izpratni par kriminālprocesa norisi.

3.3. Sadarbība ar tiesu

Pētījumā kopumā 11 respondenti norāda, ka kriminālprocesa ir bijusi kāda veida saskarsme ar tiesu (Attēls nr. 9). No šiem 11 respondentiem septiņi norāda, ka ir piedalījušies tiesā, savukārt četros gadījumos informācija par tiesu ir saņemta, bet tā notikusi bez cietušās personas klātbūtnes vai vēl nav notikusi. Savukārt pārējos 10 gadījumos kriminālprocess vēl noris un nav nonākusi līdz izskatīšanai tiesā vai tas tika izbeigts pirms tiesas procesa.

Attēls nr. 9. Respondentu sadarbība ar tiesu³²

Avots: Civitta veikto interviju analīze, n=21

Dalība tiesā un motivācija tajā piedalīties

Respondentu pieredze saistībā ar dalību tiesas procesā liecina, ka lielākajā daļā gadījumu cietušajām personām dalība tiesas sēdēs nav bijusi obligāta. Tikai vienā gadījumā respondents norādīja, ka viņam bija jāsniedz liecība tiesā. Vienlaikus jāsecina, ka arī gadījumos, kad dalība tiesā nebija obligāta, daļa respondentu apzināti izvēlējās piedalīties tiesas sēdēs. Šāda izvēle galvenokārt bija saistīta ar vēlmi sekot līdzi lietas izskatīšanai, izprast pieņemtos lēmumus un pārliecināties, ka informācija par notikušo tiek atspoguļota korekti un pilnīgi. Viens no respondentiem uzsvēra, ka klātbūtne tiesas procesā sniedz lielāku kontroles un drošības sajūtu, ņemot vērā, ka lēmums tieši ietekmē respondenta situāciju.

“Man deva to iespēju [nepiedalīties tiesas sēdēs], bet es visas tur [tiesas sēdes] esmu, jo nezinu, ko tur izlems. Tur par mani prokuratūra tad stāstītu. Es labāk gribu dzirdēt un redzēt ar savām ausīm, interesēties.” (Intervija R19)

³² Atbildēs ietverti arī divi respondenti, kas atzīti cietušajiem saskaņā ar KL 260.panta otro daļu, viens, kas atzīts par cietušo saskaņā ar KL 185.panta pirmo daļu. No tiem vienā gadījumā sadarbība ar tiesu bija notikusi, pārējos gadījumos tiesas process nebija noticis

Informēšana par tiesas norisi

Respondenti kopumā pozitīvi vērtē informāciju par tiesas norises laiku un vietu, norādot, ka informācija vairumā gadījumu tika sniegta savlaicīgi un saprotamā veidā. Lielākajai daļai respondentu neradās būtiskas neskaidrības saistībā ar tiesas sēžu norisi vai nepieciešamajām darbībām no viņu puses.

Aicinājuma uz tiesas sēdi saņemšanas veidi respondentu vidū atšķīrās. Informācija tika nosūtīta gan pa pastu, gan elektroniski uz e-pastu, kā arī atsevišķos gadījumos – abos veidos. Respondenti pozitīvi vērtēja elektroniskās saziņas iespējas, īpaši gadījumos, kad informācija tika nosūtīta tieši no prokuratūras vai cita procesa virzītāja.

“Jā, prokurors pats man atsūtīja uz e-pastu. Viņš visu atsūtīja uz manu e-pastu.” (Intervija R9)

Jānorāda, ka **vienā gadījumā informācija, kas tika nosūtīta respondentam e-pastā, tika izlasīta novēloti**. Lai gan konkrētajā gadījumā respondents kopumā bija apmierināts, ka nebija iepazinies ar aicinājumu laicīgi, tomēr jānorāda, ka šajā gadījumā, nebija trešās puses, kas pārliecinātos par to, vai informācija ir saņemta un par to, vai persona ieradīsies vai neieradīsies tiesā.

“Man laikam tā sanāca, ka viņi man atsūtīja uz e-pastu pavēsti, bet es e-pastā nelienu tik bieži. Jā, un es biju, es nezināju, kur. Nu ar vārdu sakot, notika jau tā satikšanās. Un, nu, tur arī bija norādīts, ka jebkurā gadījumā, ja man manas puses klātbūtnes nebūs, tad vienalga tiesa tiks izskatīta, lieta tiks izskatīta. Un paldies Dievam, ka... Es laikam kā apzinīgs cilvēks tomēr brauktu. Bet oi, man lieki sirni mati būtu uz galvas. Un, nu, ļoti labi, ka es nezināju, kurā dienā. Es tikai uzzināju, ka jau bija jau.” (Intervija R4)

Lai arī informēšanas kārtība kopumā tiek vērtēta pozitīvi, kā norāda iepriekš minētais gadījums, pastāv risks, ka informācija netiek saņemta vai izprasta savlaicīgi. Tas norāda uz nepieciešamību papildus izvērtēt informēšanas mehānismus, īpaši gadījumos, kad cietušās personas klātbūtne tiesas procesā var būt nozīmīga vai vēlama.

Tiesas procesa organizatoriskās nepilnības

Lai arī respondenti kopumā tiesas procesu vērtē kā saprotamu, atsevišķās intervijās tika identificētas vairākas organizatoriska rakstura nepilnības, kas ietekmēja respondentu pieredzi tiesas procesā. Šīs nepilnības vienā gadījumā ir saistītas ar tiesas norises vietas izvēli, divos gadījumos ar tulkojuma nodrošināšanas kvalitāti un divos gadījumos ar praktiskām neskaidrībām par tiesas procesa norisi.

Attiecībā uz tiesas norises vietu, vienā gadījumā respondents norādīja, ka **tiesas norises vieta nebija atbilstoša respondenta dzīvesvietai**. Attiecīgi tiesas sēžu norise bija citā pašvaldībā, nevis tajā pašvaldībā, kur notika noziedzīgais nodarījums un kur tika veikta policijas izmeklēšana. Respondents uzsvēra, ka šāda prakse ietekmēja ne tikai viņu pašu, bet arī lieciniekus, kuriem bija jāaplāno papildu laiks ceļam uz tiesu.

“Mēs tiesājāmos gadu. Es jau gadu braukāju uz [z vietas nosaukums]... Pirmajā gadījumā, ja. Es Jums pateikšu - ir viens mīnuss, ļoti liels mīnuss. Tas ir patiešām ļoti liels mīnuss. Un es domāju, ka šim mīnusam pievienotos daudzi. Pieņemsim, ja es dzīvoju [y vietas nosaukums]. Un manu lietu izskata [y vietas nosaukums], un vispār mana dzīvesvieta ir [y vietas nosaukums], bet manu lietu izskata [z vietas nosaukums] - [z vietas nosaukums] tiesa... Un iedomājieties, man veselu gadu vajadzēja braukāt uz [z vietas nosaukums] tiesu. Nu. Nav normāli. Nu kāpēc mums ir? Mums ir tiesa [y vietas nosaukums]. Es saprotu, ka viņi ir visai noslogoti. Es saprotu, ka tā ir. Es zinu to sistēmu, kāpēc tā. Bet tam tā nav jābūt, jo tas tomēr ļoti liels laiks.” (Intervija R4)

Savukārt attiecībā uz **tulkojuma nodrošināšanu**, tiesā divos gadījumos tas bija nepieciešams pašam respondentam. No šiem gadījumiem viens respondents norādīja, ka tulkojuma kvalitāte atšķīrās starp tiesas sēdēm, un ne visos gadījumos tulkojums tika nodrošināts pietiekami skaidri un atbilstošā tempā. Savukārt otrs respondents pauda pilnīgu apmierinātību ar nodrošināto tulkojumu.

“Nu, kā jau tur bija... Kā lai jums izskaidroju? Viss labi izskaidrots, tikai bija tā pabēdīgi. Tulkotāja lēni tulkoja. Sekretārs rakstīja ātrāk, tiesnese runāja pirmā. Pirmā tulkotāja bija ļoti laba meitene. Bet otrā, jau pēdējā... kad bija sēde...” (Intervija R9)

“Un pēc tam vēl vajadzēja uzrakstīt iesniegumu, lai būtu tulks. Nu, izglītības sistēmā... viss arī rakstiski. Nu, tā kā arī. Bet tulkoja – viss labi. Tā ka paldies, paldies.” (Intervija R18)

Savukārt cits respondents, kuram pašam tulkošana nebija nepieciešama, taču tā tiesas laikā tika nodrošināta, norādīja, ka tulkošanas veids bija grūti uztverams un nepietiekami strukturēts. Šāda pieredze norāda uz to, ka tulkojuma kvalitāte var ietekmēt ne tikai tiešos tulkojuma saņēmējus, bet arī kopējo procesa uztveri tiesas zālē.

“Man viss bija skaidrs. Es varēju saprast pēc tiem cilvēkiem, ka brīžiem runā tiesa. Nu, pieņemsim, tur bija arī krievu valodā runājoši cilvēki. Vajadzēja, pieņemsim, tulku, ja. Nu tas tulks, viņš vienkārši man blakus stāvēja. Tad nu vienkārši labi zinu. Ja man tā tulkotu, es laikam nekā nesaprastu. Nu tāda putra. Nober kā nu tā “Bum bum bum bum bum bum”. Tu nesaproti, ko viņiem vajag no manis. Nu - tāda. Viņiem vajag ātri un kodolīgi.” (Intervija R4)

Līdz ar to, lai arī tulkojums tiek nodrošināts atbilstoši KPL, tas ne visos gadījumos ir ticis veikts pietiekoši labā kvalitātē. Vienlaikus jānorāda, ka šīs atsevišķās nepilnības nav būtiski ietekmējušas respondentu vērtējumu par kopējo tiesas procesu.

Izpratne par tiesas procesa norisi

Respondentu izpratne par tiesas procesa norisi ir bijusi atšķirīga un atkarīga no iepriekšējās pieredzes, kā arī no saņemtā atbalsta no iestādēm. Trīs gadījumos respondenti norādīja, ka kopumā ir tikuši pietiekami informēti par tiesas procesa norisi, vienlaikus divos gadījumos respondenti norādīja, ka tiesas norises process ir radījis neskaidrības un apjukumu.

Divi respondenti, kuriem bija ciešāka sadarbība ar prokuratūru, norādīja, ka prokuratūras posmā ir skaidrots, kas notiks tiesas procesā, citā gadījumā par procesa norisi skaidrojusi ir tiesas sēžu sekretāre. Līdz ar to šajos gadījumos respondenti norādīja, ka papildus jautājumi nav radušies un ir kopumā bijuši apmierināti ar tiesas procesu.

“Sekretāre. Jā, jā, jā. Jo no sākuma iznāca sekretāre, nu tā laikam viņa skaitās. Un tad viņa teica, nu pieraksta protokolā to visu tiesas procesu, un tad izstāstīja un atstāstīja pirms tiesas.” (Intervija R21)

Vienlaikus trīs respondenti interviju ietvaros identificēja, ka nav izpratuši atsevišķus aspektus tiesas procesā. No tiem divos gadījumos respondentiem nebija atbalsta personas, piemēram, advokāts, kas palīdzētu izskaidrot tiesas procesa norisi vai iepriekšēja saskare ar tiesu sistēmu. Līdz ar to respondentiem radās neizpratne par atsevišķiem tiesas aspektiem, piemēram, par to, kad drīkst izteikties, kāda rīcība no viņiem tiek sagaidīta, vai, piemēram, kāpēc mainās speciālisti. Lai arī šajos gadījumos respondentu vērtējumu par kopējo tiesas procesu šie aspekti nav būtiski ietekmējuši, tie akcentē nepieciešamību nodrošināt informatīvu vai skaidrojošu atbalstu cietušajām personām, lai viņiem būtu pilnvērtīgāka izpratne par tiesas procesu un tā norisi.

“Īstenībā es nekad nebiju bijusi vispār tiesās tik, cik filmās esmu redzējusi, ka kaut kad ir jāpieceļas, kad tevi tiesa uzrunā. Nu tādas. tādas nianšes, par ko es nezināju un, kā tas te notiek. Ka tad, tev neviens neko īsti nepaskaidro. Pēc tam nākošajā tad jau zināju, kas jādara un jārunā tad, kad tev jautā un, kā jā, kā nē.” (Intervija R20)

“Bet kā procesa dalībnieks, kā cietušais – tas man ir pirmais gadījums dzīvē. Tāpēc, kā saka, droši vien man nav tiesību vērtēt tiesu, jo tas ir pirmais gadījums. Iespējams, es nesapratu, kāpēc sākumā bija viena aizstāvība, bet pēc tam mani aizstāvēja cits cilvēks. Bet droši vien tā tam jābūt – varbūt bija atvaļinājumā. Es nezinu. Bet kopumā es saku – neko sliktu nevaru pateikt.” (Intervija R18)

Arī trešajā gadījumā respondents norādīja, ka kopumā viņam nav bijusi izpratne par tiesas norisi un darbībām, ko cietuši persona drīkst darīt tiesas sēdes laikā, tieši advokāta klātesamība ir palīdzējusi orientēties visā tiesas procesā. Jānorāda, ka arī šajā gadījumā neizpratne par tiesas norisi būtiski neietekmēja kopējo vērtējumu par tiesu. Papildus jāuzsver, ka arī gadījumā, kur tiesa vēl nav notikusi, respondents norāda, ka gadījumā, ja būs jāpiedalās tiesas sēdēs, visdrošāk justos, ja tajā piedalītos ar advokātu, norādot, ka advokāts labāk pārzina dažādas ar tiesu sistēmu saistītas nianšes.

“Nu, nē, nu man visvairāk advokāts man palīdzēja. Ja nebūtu advokāta, es nezinu. Man, pirmkārt, pirmajā tiesā man rokas, kājas trīcēja, jo nu, pirmkārt, jau nebija pierasts. Otrajā, nu mums no vienas tiesas ievilkās uz trijām, uz trijām tiesas sēdēm, tur vienalga ne īsti ko paskaidrot varēja, neko. Nu, jo es īsti nesaprotu, kad runāt. Tad, kad man jautā, es īsti nesaprotu, vai es drīkstu kaut ko teikt, vai es nedrīkstu neko teikt par konkrēto gadījumu, ne par konkrēto?” (Intervija R10)

“Nu, advokāta man nav, pagaidām advokāta man vēl nav, jā. Bet, ja man viņš būs vajadzīgs tiesai – mēs par to runājam, viņa teica: “Jūs gribat piedalīties?”, es saku: “Es vēl nezinu.” Bet viņa teica, ka var iedalīt, vai arī var tikai ar liecībām. Bet, ja mani aicinātu uz tiesu, es, protams, gribētu advokātu, jo advokāts tomēr labāk pārzina likumus.” (Intervija R1)

Kopumā secināms, ka izpratni par tiesas procesu būtiski ietekmē gan iepriekšējā pieredze, gan savlaicīgi sniegta un saprotama informācija. Gadījumos, kad šāda informācija netiek nodrošināta vai persona paliek bez profesionāla atbalsta, tiesas process var radīt apjukumu un nedrošības sajūtu. Tādēļ būtu lietderīgi nodrošināt cietušajām personām strukturētu un vienkāršā valodā izklāstītu informāciju par tiesas norisi, skaidri definējot procesu, iesaistīto pušu lomas un sagaidāmo cietušās personas iesaisti.

Liecības sniegšana tiesā

Liecības sniegšana tiesā pētījumā intervēto respondentu vidū ir bijusi salīdzinoši reta pieredze. No visiem respondentiem tikai vienā gadījumā cietušajai personai bija jāsniedz liecība tiesas sēdē kriminālprocesa ietvaros. Pārējos gadījumos respondentu iesaiste tiesas procesā bija saistīta ar atbildēšanu uz atsevišķiem precizējošiem jautājumiem vai viedokļa paušanu.

Respondents, kurš sniedza liecību tiesā, norādīja, ka šī pieredze bijusi emocionāli grūta un nedroša. Tomēr jāuzsver, ka tiesas procesā respondentam tika piedāvāti vairāki atbalsta mehānismi, piemēram, iespēja sniegt liecību no citas telpas, kā arī psihologa atbalsts, no kura respondents atteicās.

“Jā, mani pratināja. Viņu pratināja. [...] Bija nedroši. Gribējās raudāt. [jautājot, vai tika piedāvāts liecību sniegt no citas telpas] Nē, no tā es atteicos. No psihologa arī atteicos. Un man piedāvāja psihologu. Es godīgi saku, kaut vai sītiēt, bet teicu: “Psihologu man nevajag, es pati visu varu.”
(Intervija R9)

Pārējos gadījumos, kad respondenti piedalījās tiesas sēdēs, bet nesniedza liecību, viņiem tika uzdoti tikai precizējoši jautājumi. Respondenti norādīja, ka šāda iesaiste bijusi mazāk satraucoša, īpaši gadījumos, kad tiesas rīcībā jau atradās pietiekams pierādījumu klāsts no izmeklēšanas un prokuratūras posma.

“Viņi bija iepazinušies ar manu stāstu. Tāpēc mani tur īpaši netraucēja. Visa informācija viņiem bija rakstiskā veidā, plus bija video. Viņi šo video bija redzējuši, bija skatīšanās. Tāpēc pie manis, nu, tā... No tā arī jautājums – jautājumu bija maz, bet, principā, kā jau teicu, viņiem viss jau bija no prokuratūras: ieraksti, no policijas. Tāpēc, nu, tā. Jautājumi bija, bet vairāk precizējoši, teiksim tā. Kopumā esmu apmierināts ar tiesu, jā.” (Intervija R18)

Papildus ir jāizceļ gadījums, kur Pētījuma ietvaros tika intervēts respondents, kura gadījumā kriminālprocesa laikā tika pārsūdzēts tiesas lēmums par pagaidu aizsardzību pret vardarbību. Attiecīgi konkrētajā gadījumā krimināllieta vēl tika izskatīta prokuratūrā, bet tās laikā vardarbību veikusī persona bija iesniegusi pārsūdzību, vēloties atcelt noteikto aizsardzību. Respondents norāda, ka piedalīties šāda veidā sēdē ir bijis nepatīkami, un, lai arī cietušajam netika piedāvāta iespēja tiesas sēdē piedalīties attālināti vai piedalīties no citas telpas, respondentam bija iespēja nepiedalīties tiesas sēdē.

“Tas ir, nu kā liecības. Nu man, protams, jautāja. Man bija jautājumi, uz kuriem bija jāatbild Jā, jo viņiem it kā tie fakti jau bija, bet vēlreiz viņi viņiem bija par to jautājumi, man bija jāatbild, jāstāsta. Jā, jā, jā, tas. Nu jā, tas atkal bija tas process tāds nepatīkams. Psiholoģiski grūts viņš tur skatās, pāris metru sēž no manis. Sajūtas šausmīgas vienkārši.[...] Nē, es varēju, nu, tā kā atteikties ierasties. Bet par attālinātu, nē, tā nebija. Un tur arī... Nē, nē, nē, nē, nē, nē.” (Intervija R20)

Kopumā secināms, ka dalība tiesas sēdēs, pat gadījumos, ja nav jāsniedz liecība, var būt emocionāli nepatīkams process. Līdz ar to tiesas procesā nozīmīgas ir sniegtās atbalsta iespējas, piemēram, piedalīties sēdē attālināti, no citas telpas.

Tiesas materiāli

Vienā gadījumā tika aktualizēts jautājums par piekļuvi tiesas materiāliem pēc kriminālprocesa noslēguma. Respondents norādīja, ka noziedzīgais nodarījums notika laikā, kad viņš bija mazgadīgs, un šobrīd, jau sasniedzot pilngadību, viņam nav iespējas iepazīties ar lietas materiāliem. Šī situācija respondentam rada neizpratni un ierobežo iespējas pilnvērtīgi izprast ar viņu saistīto tiesisko procesu.

“Nu es visus šos gadus esmu gribējusi atrast visus arī tos dokumentus tieslietu kaut kur tur tiesas un kaut vai e-lietas, bet nekur viņas nav pieejamas. Tātad principā nevaru izskatīt pati savu lietu jau šajā atbildīgajā vecumā, tāpēc, ka man nekas nav pieejams.” (Intervija R17)

Attiecībā uz tiesu un prokuratūru papildu jānorāda, **ka atsevišķos gadījumos neizpratni cietušajām personām ir radījis tas, ka, izskatot konkrēto lietu, netiek ņemti vērā vai arī netiek noskaidroti iepriekšējie nodarījumi**, par ko vardarbību veikusi persona jau iepriekš ir bijusi saņēmusi sodu.

“Nu, un protams, kad man atļāva runāt, vienīgais, kas man prātā bija pateikt vispār tiesā, ka es nesaprotu, kā tas var būt, ka jūs varat teikt, ka viņš nav sodīts. Es teicu to arī prokurorei, ka viņš ir sodīts, kur viņš ir sodīts, cik viņš ir sēdējis, par ko viņš ir sēdējis. Nu galu galā, protams, no probācijas, cik es sapratu, pieprasīja lietas, lietas, materiālus par visu to, kas ir bijis. Bet tas jau tiesā neatspoguļojas. Tā ka, jo tiesa bija nu par konkrēto gadījumu es pat tur arī nevarētu teikt par citiem gadījumiem, jo tiesa notiek par konkrētu lietu par konkrētu gadījumu.” (Intervija R10)

“Un, tad tur vēl viens tas teikums bija par konkrēto personu. Tā kā nav noskaidrots, ka nu iepriekšējais kaut kāda viņa raksturojums. Nu labi, bet viņš taču jau iepriekš vairākas reizes ir sodīts par to pašu. Nu, kā var nebūt skaidrības par viņa iepriekšējo? Nu labi, varbūt tas aiz tā iemesla, ka tās iepriekšējās sodāmības ir dzēstas, tad līdz ar to arī nav skaidrs, kas viņš par personu un ar ko viņš nodarbojas, un tā tālāk.” (Intervija R20)

Attiecīgie gadījumi raksturo situāciju, kad ka kopējā sistēma praksē darbojas drīzāk fragmentēti, koncentrējoties tikai uz konkrēto izskatāmo lietu. No intervijām redzams, ka pat tad, ja pastāv informācija par personas iepriekšējām sodāmībām un atkārtotu līdzīgu rīcību, tā ne vienmēr atspoguļojas kriminālprocesā. Tas savukārt rada neizpratni un netaisnīguma sajūtu no cietušo personu puses.

Secinājumi par cietušo sadarbību ar tiesu

Kopumā var secināt, ka respondentu pieredze saskarsmē ar tiesu ir bijusi salīdzinoši ierobežota, taču pārsvarā vērtēta kā apmierinoša. Septiņi respondenti ir tieši piedalījušies tiesas procesā, un arī šajos gadījumos dalība biežāk nav bijusi obligāta, tomēr daļa cietušo apzināti izvēlējās iesaistīties, lai labāk izprastu lietas virzību un justos drošāk par pieņemtajiem lēmumiem.

Pozitīvi vērtējama tiesas sniegtā informācija par tiesas norises laiku un formu, kā arī elastīgie informēšanas kanāli, tomēr atsevišķos gadījumos konstatēti riski, kas saistīti ar informācijas savlaicīgu saņemšanu un pārliecināšanos par tās izlasīšanu. Lai gan respondenti kopumā norāda, ka tiesas sniegtā informācija bijusi saprotama, pats tiesas process divos gadījumos ir radījis paaugstinātu stresu un neskaidrību par procesuālajām lomām un iespējām, īpaši gadījumos, kad respondentam nebija juridiska atbalsta. Šajā kontekstā advokāta klātbūtne tiek uzsvērtā kā būtisks drošības un skaidrības faktors, kas palīdz orientēties tiesas norisē un mazināt emocionālo spiedi.

Vienlaikus Pētījums izgaismo arī atsevišķas strukturālas nepilnības – tiesas norises vietas neatbilstību respondentu dzīvesvietai, kā arī tulkošanas kvalitāti. Papildus tam atsevišķos gadījumos aktualizējas jautājums par piekļuvi lietas materiāliem ilgtermiņā, konkrētajā gadījumā personai, kuras noziedzīgā nodarījuma brīdī bijušas nepilngadīgas. Neskatoties uz minētajiem izaicinājumiem, respondenti kopumā tiesas darbu vērtē kā korektu un apmierinošu.

3.4. Kompensāciju saņemšanas process cietušajiem

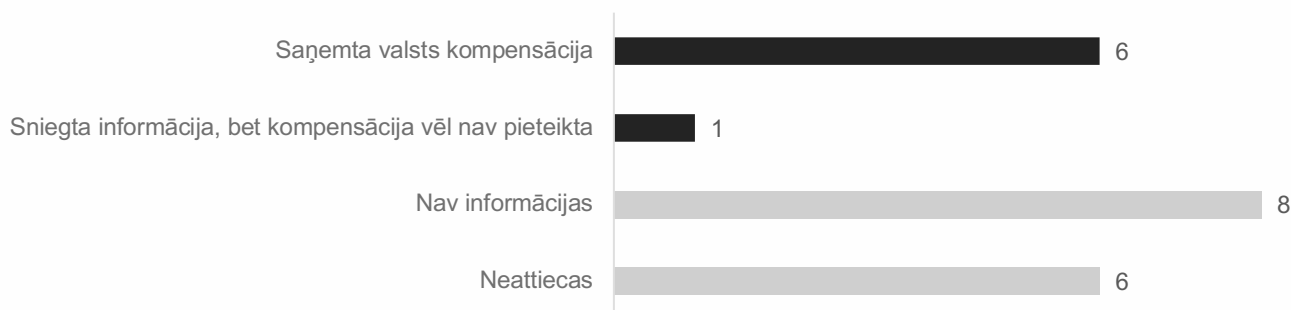
Kā minēts 3.1. nodaļā, atbilstoši KPL 97.¹ panta pirmās daļas 1. punktam **cietušajam ir tiesības saņemt informāciju par kompensāciju**, tai skaitā valsts kompensācijas, pieteikšanas un saņemšanas nosacījumiem. Attiecīgi cietušajām personām, atkarībā no noziedzīgā nodarījuma, kopumā ir iespēja saņemt divu veidu³³ kompensācijas:

- **Valsts kompensācija** par noziedzīga nodarījuma rezultātā radīto morālo aizskārums, fiziskajām ciešanām vai mantisko zaudējumu (turpmāk – valsts kompensācija). Valsts kompensācija ir pieejama gadījumos, ja cietusī persona atbilst noteiktiem kritērijiem saskaņā ar likuma par Valsts kompensāciju cietušajiem 3. pantu.
- **Kompensācija par radīto kaitējumu** atbilstoši KPL 350. pantam. To izmaksā persona, kas ir veikusi noziedzīgo nodarījumu. Kompensācija ir pieejama personām, kuras ir atzītas par cietušo kriminālprocesa ietvaros.

Valsts kompensācija

Pētījuma ietvaros seši respondenti norādīja, ka ir saņēmuši valsts kompensāciju, vienā gadījumā respondents ir informēts par iespēju to pieteikt, taču vēl nav uzsākts kompensācijas saņemšanas process (Attēls nr. 10). Sešos gadījumos valsts kompensācija nebija attiecināma, ņemot vērā KL pantu, kā arī iekļauts gadījums, kurā kriminālprocess netika ierosināts, savukārt astoņos gadījumos nav informācijas par respondenta atbilstību valsts kompensācijas kritērijiem, jo šajos gadījumos nebija norādīts KL pants, vai noziedzīgā nodarījuma seku smaguma pakāpe. Piemēram, Vienā gadījumā noziedzīgais nodarījums bija veikts pirms vairāk kā 10 gadiem, un respondents nesniedza detalizētāku informāciju par kompensāciju.

Attēls nr. 10. Respondentu pieredze valsts kompensācijas saņemšanā³⁴

Avots: Civitta veikto interviju analīze, n=21

Septiņi respondenti, kuri bija saņēmuši informāciju par valsts kompensāciju, norādīja, ka par to **informēja policija**. Viena laikus jānorāda, ka viens respondents minēja, ka informācija, iespējams, tika sniegta policijā, taču vairāk par šo iespēju uzzināja patstāvīgi, meklējot informāciju internetā.

“Es nejausi atradu internetā. Nezinu kā, kaut ko lasīju un uzgāju, ka, tā kā, var saņemt kompensāciju, kas pēc tam tiks piedzīta no atbildētāja, no apcietinātā. [...] Uz lapiņas varbūt bija uzrakstīts, tur kaut kas tāds bija. Bet es nesapratu, ka tas varētu būt. “Cietušais var pretendēt uz

³³ Personām, kuras ir cietušas ceļu satiksmes negadījuma ietvaros kompensāciju process atšķiras un Pētījuma ietvaros tiek analizēts atsevišķi

³⁴ Atbildēs ietverti arī divi respondenti, kas atzīti cietušajiem saskaņā ar KL 260.panta otro daļu, viens, kas atzīts par cietušo saskaņā ar KL 185.panta pirmo daļu. Šie gadījumi ir iekļauti sadaļā “Neattiecas”.

kompensāciju” – es domāju, ka tas ir no tā, kas, tā kā, no tā... [vardarbības veicēja]. [...] Un es domāju, ka no viņa var saņemt kompensāciju, jo es to nekad nedarītu. Bet izrādās, ka tā ir no valsts, jā. [To es] no interneta uzzināju.” (Intervija R2)

Respondentu pieredze, saņemot informāciju par valsts kompensāciju, ir bijusi atšķirīga. Četros no septiņiem gadījumiem respondenti norādīja, ka sniegtā informācija ir bijusi pietiekama, nodrošinot skaidru izpratni par nepieciešamajām darbībām un institūcijām, kurās jāvērsas, lai kompensāciju saņemtu.

“Izmeklētāja man iedeva dokumentu un teica, ka ir valsts kompensācija, un man ir tiesības uz to. Viņa teica: nu, kā – jā, es noteikti izmantotu šo iespēju. Iedeva man papīru. Es piezvanīju – man pateica: izdrukāriet, aizpildiet, jā. Man paskaidroja, un kopumā diezgan saprotami izskaidroja, kā to aizpildīt un kā iesniegt pieteikumu.” (Intervija R1)

“Par valsts kompensāciju man pateica policijā, kurš man visu laiku par visiem lietas materiāliem to visu sūtīja. Policists vai izmeklētājs. Jā, un līdz ar to man viss bija kārtībā.” (Intervija R21)

Trīs gadījumos secināms, ka **informācija par valsts kompensāciju sniegta drīzāk formāli, bez detalizēta skaidrojuma, piemēram, par kompensācijas veidu, tās būtību un iespēju to saņemt.** Informācija tikusi sniegta rakstveidā, nepaskaidrojot valsts kompensācijas pieteikšanās procesu un cietušā tiesības to saņemt. Lai gan formāli informācija par pieteikšanās iespēju ir bijusi nodrošināta, tomēr trūka konkrētas norādes par pieteikšanās kārtību un institūciju, kurā vērsties kompensācijas saņemšanai.

“Man iedeva to lapu, kur bija rakstīts par to, ka ir tiesības pieteikties kompensācijai trīs gadu laikā, Bet nu paskaidrojumi tur tālāk nebija par šo visu. Vienīgais paskaidrojums bija tad, kad lietu nodeva prokuratūrā. Tad izmeklētāja man atsūtīja izziņu no policijas par to, ka viņa tiešām ir atzīta par cietušo. Un tā bija kaut kāda speciālā izziņa, kas man pirms tam nebija. Un iesnieguma forma, ko es varu iesniegt, lai pieteiktos tai valsts kompensācijai.” (Intervija R22)

Respondentu viedokļi par valsts kompensācijas pieprasīšanas procesu atšķiras. Daļa respondentu norāda, ka **process kopumā ir bijis vienkāršs un pieteikumu iespējams sagatavot patstāvīgi vai ar konsultatīvu atbalstu no Tiesu administrācijas darbiniekiem.** Papildus jānorāda, ka vienam respondentam ir bijusi iepriekšēja pieredze valsts kompensācijas pieteikšanā, sniedzot palīdzību citai personai, līdz ar to, piesakot valsts kompensāciju sev, papildu neskaidrības neradās. Cits respondents uzsvēra Tiesu administrācijas mājaslapā pieejamā testa lietderību, kas palīdz noskaidrot cietušā tiesības uz valsts kompensāciju.

“Jā, tur mājaslapā vajadzēja aizpildīt un iesniegt [valsts kompensāciju]. Nevajadzēja neko tur. Teica, ka varu braukt vai arī mājaslapā iesniegt. Nu, ja viņiem lieta jau ir pie viņiem. Viņi tā visu izskaidroja.” (Intervija R13)

“Nu nē, es visu saprotu. Man tas jau nav laikam pirmo reizi. Kaut kādā reizē man vēl vienu reizi bija saistība. Neatceros, kādā sakarībā. Nu tāpēc, ka es pati esmu palīdzējusi kādam tur tajās lietās aizpildīt tos dokumentus. Nē, man nebija nekādu problēmu. Es zināju, kur ko atrast un, kur ir jāizdrukā mājaslapā. Kādus dokumentus būs jāaizpilda, ja ir.” (Intervija R4)

“Jā, kaut kā izlēmu pamēģināt. Tur pat bija tāds tests – “vai man pienākas šī kompensācija”. Nu jā, es visu aizpildīju, nosūtīju un, laikam, nedēļas laikā saņēmu apstiprinājumu. Jā, nu, tā lūk.” (Intervija R2)

Vienlaikus trīs respondenti norāda, ka bijis nepieciešams saņemt jurista, advokāta vai citas atbalsta personas palīdzību pieteikuma aizpildīšanā. Tomēr šī nepieciešamība nav viennozīmīgi vērtējama kā norāde uz būtiskām birokrātiskām vai procesuālām grūtībām iesniegt pieprasījumu par valsts kompensāciju, bet drīzāk atspoguļo respondentu vēlmi pieteikumu sagatavot korekti.

“Jā, es vērsos pēc palīdzības. Man ir kliente solārijā, viņa strādā policijā. Un viņa man visu izstāstīja pa punktiem – kas pirmais, kas otrais, visu, visu, visu. Jā, balss ziņās viņa man visu sīki un pareizi paskaidroja, bez kļūdām.” (Intervija R1)

“Tur bija tieši, to man palīdzēja tieši jurists sataisīt to pieprasījumu kompensācijai. Un tur bija minēts apmēram pēc tām pakāpēm vidēji smagi vai kādi, līdz kādām summām var dabūt tādu kompensāciju. Jo bija jau maksāts pie acu ārsta un slimnīcas rēķins.” (Intervija R21)

Kompensācijas apmērs respondentiem kopumā bijis saprotams. Piemēram, vienā gadījumā vainīgā persona kriminālprocesa ietvaros jau bija apmaksājusi ar medicīnu un ārstnieciskajiem pakalpojumiem saistītos izdevumus, kas tika ņemti vērā nosakot valsts kompensācijas apmēru.

Visi seši respondenti, kuri bija saņēmuši valsts kompensāciju, norāda, ka tā ir tikusi saņemta savlaicīgi. Lai gan atsevišķos gadījumos respondenti nespēja precīzi norādīt kompensācijas saņemšanas termiņu, nevienā no tiem netika konstatētas būtiskas nepilnības.

“Ļoti ātri bija. Kādas divas nedēļas laikam.” (Intervija R13)

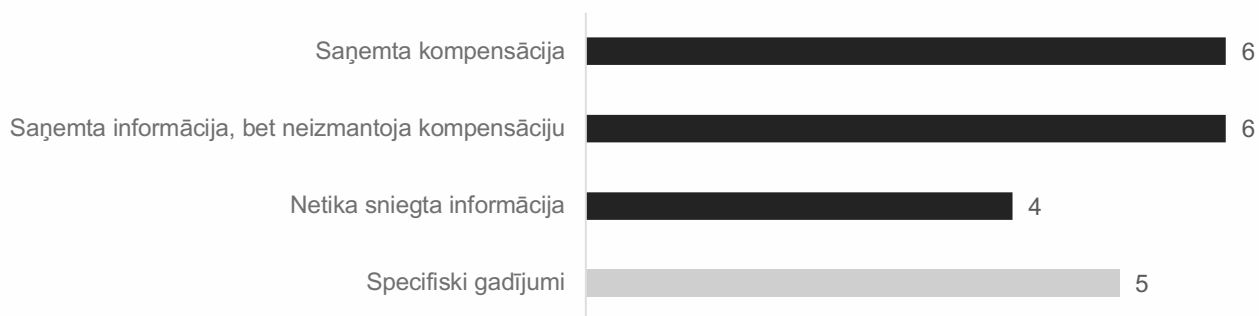
“Oj, nē, tas bija ļoti ātri. Pat pārsteidza, ka tik ātri, jā. Man šķiet, ka viņi apstiprināja pieteikumu, tur prasīja precizēt, lai prokuratūra vai kāds tur nosūta dokumentu, tur advokāts caur... lai tiesnese sagatavo kaut ko tur, nu, par lietu. Tāpēc bija jānosūta kaut kādi precizējumi. Tiesnese ļoti ātri nosūtīja. Un kad viņi apstiprināja pieteikumu, burtiski pēc apstiprinājuma, nezinu, cik tur – trīs, četras dienas pagāja, es jau saņēmu, ļoti ātri..” (Intervija R2)

“Es neatceros, ja godīgi. Tur, manuprāt, ir tās 60 dienas vai 20 dienas. Tur viss bija korekti, kā tur viņi, kā viņi saņēma, tā viņi arī atbildēja. Tā mēs arī atbildējām atpakaļ. Tā nu tas process, kad aiziet tas process tur. Cik tas, cik tas ilgs process neatceros.” (Intervija R4)

Kompensācija par radīto kaitējumu

Pētījuma ietvaros seši respondenti norādīja, ka ir saņēmuši kompensāciju par radīto kaitējumu un vēl seši respondenti norādīja, ka ir saņēmuši informāciju, taču iespēju saņemt kompensāciju par radīto kaitējumu nav izmantojuši (Attēls nr. 11). Četros gadījumos var identificēt, ka respondenti nav saņēmuši šādu informāciju, taču no šiem trijos gadījumos respondenti bija saņēmuši informāciju par valsts kompensāciju. Savukārt pieci gadījumi ir bijuši specifiski, piemēram, saistīti ar ceļu satiksmes negadījumu vai mantas bojāšanu, senāki gadījumi par kuriem respondenti nespēja sniegt detalizētāku informāciju.

Attēls nr. 11. Respondentu pieredze kompensācijas par radīto kaitējumu saņemšanā³⁵

Avots: Civitta veikto interviju analīze, n=21

Vērtējot 12 gadījumus, **kur informācija par iespēju saņemt kompensāciju par radīto kaitējumu tika saņemta, respondenti norāda dažādus informācijas avotus**: septiņos gadījumos tā tika sniegta policijā, divos gadījumos – VPD, vienā gadījumā informācija bija norādīta tiesas lēmumā, savukārt divos gadījumos respondenti nebija pārliecināti par informācijas sniedzēju, norādot, ka, iespējams, šo informāciju sniedza policija.

“Nu, īsti man neviens tādu informāciju [par tiesībām] nedevis. Tikai probācijas dienestā pateica, ka es it kā varētu no vīra dabūt arī kompensāciju, bet es atteicos no tā.” (Intervija R14)

Pieci no sešiem respondentiem, **kuri bija saņēmuši kompensāciju par radīto kaitējumu, informāciju par tās pieprasīšanas iespējām saņēma no policijas**. Šajos gadījumos pieredze ir bijusi atšķirīga: divos gadījumos sadarbība ar policiju tika vērtēta kā veiksmīga, sniedzot nepieciešamo informāciju un palīdzību kompensācijas apmēra noteikšanā, līdzīgi arī divos citos gadījumos respondenti norāda, ka visa nepieciešamā informācija tika izskaidrota mutiski. Savukārt vienā gadījumā respondents, kurš bija saņēmis arī valsts kompensāciju, norāda uz informācijas nepietiekamību un nepieciešamību piesaistīt advokāta palīdzību.

“Bija pietiekami skaidra. Tur bija norādīts. Nu es esmu atzīta par to, ko esmu cietusi, un tur man principā inspektori teica, ka nu, tu tagad vari pieprasīt kompensāciju. Un tad mēs jau runājām par to, kādā apmērā tā būs. [...] Es pati izvēlējos. Man bija pašai jāsaņem tas, ka kompensācijas izvēlos, bet tādēļ, ka es joprojām biju tādā bailu sajūtā par to, ka, ja nu gadījumā pēc tam man būs vēl sliktāk. Nu tā viedokļa, ka pieņemsim, tieši tādēļ, ka es prasīšu lielāku kompensāciju, tad viņš vēl vairāk gribēs man atriebties. Un tādēļ es izvēlējos pašu minimumu, kas var būt. Faktiski nav tādu tīri simbolisku variantu, tāpēc, ka man bija ļoti bail.” (Intervija R3)

Es viņai [izmeklētājai] teicu: es gribu no viņa saņemt atpakaļ naudu par ārstēšanu. Viņa saka: “Jā, bet jūs varat saņemt ne tikai naudu par ārstēšanu, jūs varat saņemt arī morālo kompensāciju”. Nu, jā, tā. Šāda informācija man galvā nebija, un viņa man pateica priekšā. (Intervija R11)

“Nu lai pašam saprastu, jā. Nu tas nenotiek tā ka... Protams, ka izmeklētājs tev pasaka, jā, tev tur kaut kur jāraksta – aizbrauc uz policiju un uzraksti iesniegumu. Pēc tam viņi pateiks, kur kā, ko. Nu

³⁵ Atbildēs ietverti arī divi respondenti, kas atzīti cietušajiem saskaņā ar KL 260.panta otro daļu, viens, kas atzīts par cietušo saskaņā ar KL 185.panta pirmo daļu. Šie gadījumi ir iekļauti sadaļā “Specifiski gadījumi”.

viņi tur saka: "Mums vajag no ārsta to un šito". Ai, nu pēc tam atkal ej atpakaļ pie izmeklētāja kaut ko ne tā saprati." (Intervija R10)

Vienā gadījumā secināms, **ka kompensācija par radīto kaitējumu tika saņemta izlīguma procesa ietvaros, iesaistoties VPD**. Šajā situācijā respondentam neradās papildu jautājumi ne par kompensācijas saņemšanas kārtību, ne par tās apmēru. Turklāt šajā konkrētajā gadījumā respondents pauda apmierinātību ar visu iesaistīto tiesībsargājošo iestāžu darbu un sniegto informāciju visos procesa posmos.

"Un man bija... kad mēs ar viņu pirmo reizi tikāmies, un ka, nu, kā saka, vienoties: viņš par morālo kaitējumu atlīdzinās summu, jā? Nelielu. Tātad, principā, var arī šo visu lietu aizvērt. Viss. Atbrauca un parakstīja papīru, ka es atsakos no kaut kādām pretenzijām pret šo cilvēku. Viņš man izmaksāja šo summu – un viss." (Intervija R18)

Vērtējot sešu respondentu pieredzi, kuri bija atteikušies no kompensācijas, četros gadījumos par iespēju saņemt šo kompensāciju informēja policija, bet pārējos gadījumos to sniedza VPD vai informācija tika norādīt tiesas lēmumā. Lielākā daļa respondentu norāda, ka saņemtā informācija esot bijusi pietiekama – arī divos gadījumos, kur informācija tika sniegta tikai rakstiskā veidā.

Respondenti, kuri savu lēmumu atteikties no kompensācijas paskaidroja detalizētāk, norāda, ka tas ir bijis saistīts ar personiskiem apsvērumiem, piemēram, gadījumos, kad vardarbību izdarījis persona ir ģimenes loceklis un cietušajiem nav bijusi interese saņemt šāda veida kompensāciju.

"Un viņi [policija] man jautāja, varbūt es vēl kaut ko gribu – vai pārstrādāt kaut ko par bērnu, to, ka mēs gājām pie psihologa, vai varbūt es gribu kādu materiālu kompensāciju no vīra. Es teicu, ka nē, es neko negribu, ka viss – mēs jau esam izšķīrušies. Un ar to viss beidzās." (Intervija R5)

"Man pilnībā visu piedāvāja – gan psihologu, gan dzīvesvietu, un nu, visu man izskaidroja. Bet es tāds cilvēks... kā lai jums saka – es atteicos. Es cenšos šīs problēmas risināt pati, jo es dzīvoju laukos, mani audzināja vectēvs ar vecmammu. [...] Man, jā, piedāvāja palīdzību, es varēju braukt uz stacionāru, visu to. Bet es atteicos. Es saku: "Es nebraukšu, jo man ir savs dzīvoklis, savs dīvāns ar televizoru, kā saka". (Intervija R9)

Vienlaikus var secināt, ka vienā gadījumā, kur cietusī persona nevēlajās saņemt kompensāciju, **nav tikusi sniegta pilnvērtīga informācija par kompensācijas būtību un saņemšanas iespējām**, kā rezultātā respondents šo iespēju nav izmantojis. Arī šis gadījums apliecina būtisku nepieciešamību nodrošināt cietušajām personām skaidru un saprotamu informāciju par kompensācijas būtību.

"Bet nu cik man, es neatceros, kam es toreiz jautāju, bet man paskaidroja īstenībā, ka tas arī ir diezgan sarežģīts process, kad tev ir, nu, tā kā kaut kāda tā morālā kaitējuma, tad tas tagad... Nu, tā ir tā kaut kāda ietekme – tev tieši tāpat ir jāiet pie psihiatra vai pie psihologa, vai kaut kādi tie, kaut kādi pāris, kas konstatē, ka tev ir kaut kādi veselības traucējumi [...] Nu ko es saņemtu? Nu kāda tā kompensācija būtu? Tā kā es īsti, nu, par to, tad kā, nu tā konkrēti man arī neviens par to neizskaidroja. Un tāpēc es arī tā kā to nedarīju". (Intervija R20)

Pētījumā **no četriem respondentiem, kuri nebija saņēmuši informāciju**, divi respondenti norādīja, ka policijā ir saņēmuši informāciju par valsts kompensāciju, taču papildu informācija par kompensāciju par radīto kaitējumu netika sniegta. Savukārt vienā gadījumā respondents norādīja, ka nesaņēma nekāda veida informāciju par iespēju saņemt kompensāciju. Tas ļauj secināt, ka informācija ne vienmēr

tiek nodrošināta pilnvērtīgā apjomā, tādējādi ierobežojot cietušo iespējas saņemt pilnīgu atbalstu kriminālprocesa ietvaros.

“Tur par morālo laikam tad sevišķi nebija tādas sevišķas informācijas. Bija tikai par to valsts kompensāciju. Nu jā, par to morālo es vispār kā jurists, protams, esmu dzirdējis, ka tāda ir. Bet kādā veidā vispār tas notiek? Kā kāds, kādos procesos to pielieto un vai vispār ir iespēja. Nē, es nezināju neko tik labi.” (Intervija R4)

“Par to kompensāciju vispār neviens nebija minējis.” (Intervija R7)

Vērtējot specifiskos gadījumus, no kuriem divi respondenti bija atzīti par cietušajiem ar ceļu satiksmes negadījumu saistītā notikumā un nav iekļauti kopējā Pētījuma analizē, norāda, ka no policijas darbiniekiem vairākkārt saņēmuši informāciju par iespēju pieteikt apdrošināšanas atlīdzību. Lai gan šī informācija tika sniegta, respondentiem trūka konkrētu norāžu par iesniegšanas procedūru, proti, kur un kādā veidā vērsties, lai saņemtu atlīdzību. Šajos gadījumos līdztekus mutvārdu informācijai būtu bijusi nepieciešama arī rakstveida informācija ar skaidri formulētiem praktiskiem soļiem apdrošināšanas atlīdzības pieteikšanai.

“Nu vienīgais, ko es saku, vot tagad, kad novembrī pazvanīja par to, atgādināja par to apdrošinātājiem, ka es varu iesniegt. Vai es esot to izdarījusi? Tā, kā to jau paskaidroja – kur ko, kā, kādā, kādā tajā apdrošināšanas kompānijā man jāvērsas. Es to visu pierakstīju, protams, uzreiz. To, jā, man paskaidroja.” (Intervija R16)

“Man nepaskaidroja par tām kaut kādām tām kompensācijām, kur visas tās kompensācijas jāsniedz. Man tagad teica, ka prokuratūra izskatīs, kur man jāsniedz par apdrošinātājiem tās kompensācijas, tie iesniegumi. Nav ne ziņas, ne miņas – kur man ir jābūta un kas man ir jādara – nav ne ziņas.” (Intervija R19)

Secinājumi par cietušo pieredzi kompensāciju saņemšanas procesā

Vērtējot septiņu respondentu pieredzi, kuri bija informēti par **valsts kompensāciju**, var secināt, ka cietušo personu pieredze saistībā ar valsts kompensāciju ir vērtējama kā pārsvarā pozitīva, īpaši gadījumos, kad informācija par valsts kompensācijas iespēju un pieteikšanās kārtību tika sniegta mutiski. Respondenti, kuri saņēma detalizētus skaidrojumus vai kuriem bija iepriekšēja pieredze vai pieejams konsultatīvs atbalsts, procesu raksturoja kā saprotamu un administratīvi vienkāršu, savukārt kompensācijas izmaksu kā savlaicīgu. Vienlaikus ir jāizceļ trīs gadījumi, kuros respondenti norādīja, ka sniegtās informācijas apjoms nebija pietiekams. Pētījums iezīmē, ka šajos **gadījumos, kad informācija bija drīzāk formāla vai tika sniegta tikai rakstveidā, tas nenodrošina pietiekamu izpratni par valsts kompensācijas būtību un pieteikšanās procesu**. Tas savukārt var radīt neskaidrības vai nepieciešamību meklēt papildu atbalstu. Tas norāda uz skaidrojuma un konsultatīvā atbalsta nozīmi, lai nodrošinātu vienlīdzīgu piekļuvi valsts kompensācijai un stiprinātu cietušo personu uzticību atbalsta sistēmai.

Respondentu pieredze **saistībā ar kompensāciju par radīto kaitējumu** ir bijusi dažāda un atkarīga gan no informācijas pieejamības, gan no individuālās situācijas un procesa ietvara. Divpadsmit respondentu norādīja, ka ir saņēmuši informāciju par kompensācijas pieprasīšanas iespējām, visbiežāk no policijas. Tomēr informācijas apjoms un detalizācijas pakāpe atšķīrās. Gadījumos, kuros respondenti ir izmantojuši kompensāciju par radīto kaitējumu, biežāk norāda, ka informācija ir tikusi arī izskaidrota, ne tikai sniegta rakstiskā veidā. Tāpat jāizceļ gan četri gadījumi, kuros informācija netika saņemta vispār, gan trīs gadījumi, kur informācija tika saņemta no VPD, vai respondentam netika sniegta padziļināta informācija par kompensācijas būtību, kas ierobežoja cietušās personas iespējas pilnvērtīgi izvērtēt savas tiesības un pieejamos atbalsta risinājumus. Šie **gadījumi kopumā norāda uz to, ka, lai arī normatīvais regulējums**

paredz cietušajam tiesības saņemt informāciju par kompensācijas iespējām, praksē šo tiesību īstenošana ne vienmēr ir pilnvērtīga.

Vērtējot informētību gan par valsts kompensāciju, gan par kompensāciju par radīto kaitējumu kopumā, jānorāda, ka ir nozīmīgi ne tikai informēt par iespējām saņemt kompensācijas, bet arī detalizētāk izskaidrot katras kompensācijas būtību un procesu tās saņemšanai. Īpaši tas attiecas uz tiem gadījumiem, kad cietusī persona var saņemt valsts kompensāciju.

3.5. Respondentu vērtējums par kopējo informētību kriminālprocesa ietvaros

Kā liecina iepriekš veiktā analīze, vairumā gadījumu respondenti kriminālprocesa ietvaros saņemto informāciju vērtē labi vai apmierinoši. Lai gan lielākā daļa cietušo ir saņēmuši viņuprāt nepieciešamo informāciju par savām tiesībām kriminālprocesā un norāda, ka tā ir bijusi saprotama, tomēr interviju datu analīze atklāj nozīmīgus trūkumus gan sistemātiskā informācijas nodrošināšanas procesā, gan attiecībā uz veidu, kādā šī informācija tiek sniegta. Būtisks aspekts, ko atklāj interviju analīze, ir tas, ka cietušajiem trūkst pilnvērtīgas izpratnes par kriminālprocesa specifiku un ar to saistītajiem aspektiem. Tādēļ pirmšķietami respondentiem var šķist, ka informācija ir tikusi sniegta un ir bijusi saprotama, taču padziļināti jautājumi atklāj nepilnības cietušo tiesību nodrošināšanā, īpaši attiecībā uz tiesībām saņemt informāciju par kompensācijām vai papildu pieejamo atbalstu. Interviju dati arī liecina, ka respondentiem ir subjektīvi grūti novērtēt sniegtās informācijas kvalitāti, ja viņiem trūkst pilnvērtīgas izpratnes par to, kas viņiem pienākas. Šajā kontekstā ir identificējami vairāki trūkumi, uz kuriem norāda respondenti un kas ietekmē kopējo pieredzi kriminālprocesa laikā.

Viens no būtiskākajiem trūkumiem, uz ko norāda arī respondenti, ir kopējo **atbalstu koordinējošas personas vai iestādes trūkums**. Devīni respondenti spēja identificēt kādu konkrētu iestādi vai personu, kas palīdzējusi koordinēt kopējo atbalstu, tomēr tie ir bijuši atšķirīgu iestāžu pārstāvji. Respondenti kā koordinējošo personu min gan procesa virzītāju policijā (četros gadījumos), gan biedrības "Centrs MARTA" speciālistus (vienā gadījumā), gan sociālo darbinieku (vienā gadījumā) vai piesaistīto juristu (trīs gadījumos). Secināms, ka izjūta par kādas atbalstu koordinējošas personas klātbūtni ir saistīta ar konkrētā speciālista personisko motivāciju un papildu iesaisti atbalsta sniegšanā cietušajai personai, un kopējā atbalsta sistēmā **trūkst skaidras organizācijas vai iestādes, kas uzņemtos koordinējošo funkciju cietušo atbalsta organizēšanā**.

Turklāt jāatzīmē, ka 10 respondenti norāda, ka viņiem **būtu nepieciešama šāda persona vai iestāde, kas pārraudzītu visu procesu kopumā**, palīdzētu tajā orientēties un sniegtu rekomendācijas par tālākajiem soļiem, kā arī informāciju par procesa norisi.

"Vajadzētu paziņot, ko darīt, kur vērsties, kas ko nozīmē, kādu tikšanos, lai parādītu, kas un kur ir jāsniedz, kur var iesniegt, kādās kompānijās? Tie, kas ir gājuši vairāk tam cauri, viņi visu to saprot. Bet kā panākt, ka parastam Latvijas iedzīvotājam, kas strādājis, un tad viss šitāds te notiekās un nebija ne centa, neko nesaprot." (Intervija R19)

"Es laikam teiktu, ka būtu jā, forši, ja nākotnē dotu vairāk skaidrību. Ja tev reāli būtu tāds cilvēks, kuram tu jebkuru jautājumu tā pajautā. Jo tomēr inspektors, es nezinu, inspektors tev izstāsta to bāzi, bet vienmēr ir labāk, kad tu jūties, ka tu vari jebkurā brīdī kaut ko pajautāt - līdz galam tev visu izstāstīs detaļās. Un tādu vēl laiku uz to veltīs. Tā kā jā, es domāju, ka nākotnē tas būtu cietušajām personām bijis tikai par labu. Tas būtu tāds vēl viena veida atbalsts, lai viņi saprastu, ka tiešām ir sadzirdēti." (Intervija R3)

“Nu, tas būtu, laikam, lieliski, ja tāds būtu. Es, nedod Dievs, protams, piedzīvot... lai tas nekad nenotiktu pasaulē, lai būtu miers visā pasaulē un lai tādi notikumi nenotiktu, lai nebūtu jāgriežas pie tādām iestādēm. Bet dzīve ir tāda, ka tajā viss notiek. Būtu, protams, labi, ja būtu kāda organizācija.” (Intervija R2)

“Es pat īsti nezinu, jo atkal jau pašā tajā izmeklēšanas procesā būtu forši, ja kāds būtu pateicis to, ka jebkurā gadījumā jūs mums varat piezvanīt, izklāstīt vēl kaut ko vai pieteikties konsultācijām par šo procesu.” (Intervija R17)

Viens respondents arī norāda, ka šādā gadījumā būtu lietderīgi, ja tiktu nodrošināts visaptverošs atbalsts, kas ietvertu ne tikai informatīvu konsultēšanu par veicamajām darbībām pakalpojumu saņemšanai un tiesību īstenošanai, bet arī sniegtu papildu psihoemocionālo atbalstu, kas labāk palīdzētu tikt galā ar situāciju.

“Varbūt, lai man sniegtu kaut kādu informāciju, ne vienpusēju – ka tikai: “rakstiet, rakstiet un pieprasiet.” Rakstiet: “pieprasiet mājokli”, “pieprasiet kompensāciju no tā, kurš jums nodarījis morālu un fizisku kaitējumu”. Bet kādu tādu atbalstu vairāk”. (Intervija R11)

Kā vienu no būtiskākajiem trūkumiem informācijas aprītē respondenti norāda **neziņu par krimināllietas virzību** – vai notiek izmeklēšana, kādā posmā tā atrodas. Respondenti atzīmē, ka informācija tiek nodrošināta kā vienvirziena komunikācija – viņiem pašiem ir jāzvana un jāinteresējas par progresu. Tomēr, lai stiprinātu atbalsta sistēmu, **būtu nepieciešama aktīvāka divvirziena komunikācija ar regulāru informācijas sniegšanu no procesa virzītāja par krimināllietas statusu un progresu**. Divi respondenti interviju laikā izceļ vietnes latvija.gov.lv potenciālu informācijas apmaiņas un uzkrāšanas nodrošināšanai, kas ļautu atrast nepieciešamo informāciju vienuviet.

“Vajadzētu vairāk informēt cietušo un vairāk, vajadzētu dot ziņas, kas ir un kas notiek. Tāpēc, ka pašlaik es arī sēžu neziņā un nezinu, vai policija pieņēma to mierizlīgumu vai nē, un vai kas tur bija prokuratūrā vai prokuratūra ir pieņēmusi? Man neviens informāciju nedod, un es sēžu bez maz vai kā vista uz olām un gaidu, kamēr man pateiks būs, būs, nebūs, nebūs.” (Intervija R14)

Nu kaut kādai tai atgriezeniskai saiknei. Un tas, ka šiem, teiksim, tādiem procesiem vajadzētu noteikt kaut kādus termiņus vai kaut kādu regularitāti. Kā, teiksim, nezinu, kā... [...] Es saprotu, ka tur daudz liecības un ekspertīzes, bet noteikti šiem noziedzīgajiem nodarījumiem vajadzētu būt kaut kādiem terminētiem, jo cilvēks nevar dzīvot ilgstoši šajās bailēs. (Intervija R8)

“Tieši tā, kur nu, kur mēs tagad saprotam, ka esmu es. Kad izmeklētāji pasaka es jums atsūtīšu vēstuli caur Latvija.lv. tajā brīdī, kad es būšu beigusi šo izmeklēšanu. Vai, kad nu kaut vai painformēt par to pašu, kur atrodas vainīgā persona, vai arī, teiksim, to, ko man piedāvāja probācijas dienests, noteikt viņam aizliegumu komunicēt ar cietušo. (Intervija R22)

“Manuprāt, mūsdienās tomēr visiem ir jābūt savai adresei latvija.lv pie kaut kādiem nopietnākiem pavērsieniem. Viņi varētu vismaz atsūtīt kaut kādu simbolisku dokumentu par to, ka tas viss tiek kaut kur nodots vai ka tas viss vismaz tiek izskatīts. Jo šis pietrūkst arī ne tik sarežģītos gadījumos, jo man ir pieredze arī ar mazāk nozīmīgiem gadījumiem, kur piesaistīta policija. Bet par to pašam ir jācīnās un jāprasa, lai arī viņiem ir informācija, kur atrodas vainīgais [...]. Līdz ar to nav vismaz kaut kāda atgriezeniskā saite, ka viņi kaut ko dara, ka kaut kas notiek.” (Intervija R15)

Vienlaikus respondenti norāda arī uz **izpratnes trūkumu par kopējo kriminālprocesa norisi** – kādus posmus tas ietver un kādas ir sagaidāmās darbības katrā no tiem. Personas, kurām nav profesionālu

zināšanu šajā jomā vai kurām tā ir pirmā pieredze kriminālprocesā, norāda uz zināšanu un izpratnes trūkumu par kriminālprocesu kopumā, kas rada papildu nedrošību un grūtības izsekot līdz procesam. Divi respondenti atzīmē, ka būtu lietderīga vizuāla procesa shēma, kas ļautu orientēties kopējā sistēmā un identificēt nepieciešamās darbības, kā arī pieejamo atbalstu. Tāpat vairāki respondenti norāda, ka būtu nepieciešama plašāka **informācija par to, kur vērsties pēc palīdzības** un kādi soļi būtu jāveic arī periodā līdz krimināllietas ierosināšanai. Plašāka informācija par atbalsta iespējām jau sākumposmā sekmētu cietušo uzdrošināšanos vērsties pēc palīdzības. Kā vienu no informācijas kanāliem daži respondenti izceļ interneta resursus un sociālos tīklus, lai palielinātu cietušo personu informētību par atbalsta saņemšanas iespējām un papildu konsultāciju pieejamību.

“Kaut kāda informācija, kaut kāda ābece, kur griezties kā. Jo man arī tā bija emocionālā vardarbība, kad piecus gadus es cietu gan emocionāli, gan fiziski no vardarbības. [...] Un es arī baidījos griezties. Un es ļoti tagad nožēloju, jo tajā brīdī es biju jauna, man nebija nekādu zināšanu un nezināju, kur griezties, kā rakstīt. Bet tas nāk ar pieredzi un vienkārši jābūt kaut kādai informācijai vai speciālistam, vai kādam atbalsta centram, kas to visu var palīdzēt.”

(Intervija R12)

“Jā, tāpēc, ka, piemēram, šobrīd, pat ja es tā kā vēlos redzēt visu to tiesas materiālu un tā tālāk, bet es jau nemaz nezinu, kur vērsties vai tur uz policiju vai tiesu, vai prokuratūru. Tā kā man nav ne mazākās nojausmas. Varbūt vajadzētu kaut kādu infografiku vai vēl kaut ko uztaisīt. Varbūt vismaz kaut kādu informatīvo lapu.” (Intervija R17)

“Es pat īsti nevaru laicam pateikt, jo cilvēks, kamēr pats ar to nesaskaras un nemeklēs kaut kādā veidā to informāciju, tad arī viņš nezinās. Vismaz tajās sociālās reklāmās, kas ir saistītas ar vardarbību. Tur var būt arī vairāk tās informācijas, ka ir iespējams to sameklēt.” (Intervija R5)

“Droši vien vairāk jāpublicē sociālajos tīklos par šo tēmu. Jo visi tur sēž, visi skatās. Jo, nu, neviens jau nezina – esi tu cietušais vai ne, jā? Droši vien jābūt kaut kādai reklāmai –

“Facebook”, vēl kaut kur, kur cilvēki redz un lasa. Lai cilvēki nebaidās, lai viņi zinātu, ka tāda palīdzība pastāv.” (Intervija R1)

Savukārt attiecībā uz **iestādi vai organizāciju, kurai būtu jāinformē par pieejamajiem atbalsta pasākumiem**, 13 respondentu norāda, ka **tai būtu jābūt policijai**, bet trīs, ka tām būtu jābūt tiesībsargājošām iestādēm, kas attiecīgajā posmā komunicē ar cietušo. Savukārt divi respondenti norāda arī uz sociālo dienestu kā potenciālo atbalsta pasākumu koordinātoru. Kā galvenie argumenti policijas nozīmei šajā aspektā tiek minēti, ka lielākoties tā ir pirmā iestāde, ar kuru cietušajiem rodas saskarsme pēc notikušā. Turklāt, ņemot vērā izmeklēšanas gaitu, var paiet ilgāks laika periods, līdz lietu uzsāk izskatīt citas iesaistītās iestādes, tādējādi kavējot pakalpojumu saņemšanu, ja informācija tiek saņemta vēlāk. Papildu tam, salīdzinājumā ar citām kriminālprocesā iesaistītajām iestādēm, cietušajiem ar policiju ir salīdzinoši ciešāka sadarbība un plašāka komunikācija, kamēr sadarbība, piemēram, ar prokuratūru ir bijusi ierobežota. Viens respondents arī norādīja, ka šī informācija nav obligāti jāsniedz procesa virzītājam policijā – tikpat labi policijā varētu būt **viena kontaktpersona, kas varētu konsultēt par neskaidrajiem jautājumiem** un pieejamo atbalstu konkrētajā gadījumā.

“Es domāju, ja nu, teiksim tā, vistiešākā saskarsme man ir ar policiju un tad arī attiecīgi viņai ir nu tā kā jāizskaidro, ko man darīt, vai, vai, kā man nedarīt un kur pēc tam griezties. Vai vismaz kaut kādus tos pamatpunktus apmēram, kas tā kā jādara. Vai arī nekas nav jādara, sēdi un gaidi

uz kaut ko. Jā, es domāju, ka tā būtu pirmām kārtām policijai, jo īstenībā līdz kaut kādai tiesai tur jau attiecīgs laiks atkal ir, kamēr paiet un nu tikai jā.” (Intervija R20)

“Nu būtībā, es domāju, tas laikam manā uztverē pareizāk būtu tieši policijā, kad tu it kā sniedz liecību un attiecīgi tev uzreiz, kā saka, uz galda noliek, vot, vot papīra veidā izdrukātas tiesības, tur griezties, tādas kompensācijas tur kaut kādas var prasīt vai sociālie dienesti vai tie paši advokāti.” (Intervija R16)

“Vienmēr, ja kaut kas notiek, mēs vienmēr ejam uz policiju. Jo, manuprāt, ja mums vienmēr kaut kas notiek, mēs griežamies pie policijas un tad jau tālāk.” (Intervija R12)

Vienlaikus attiecībā uz sniegto informāciju, kā liecina veiktā analīze, ne visos gadījumos informāciju par pieejamajiem pakalpojumiem respondenti ir saņēmuši sākotnējā posmā, komunicējot ar policiju. Vairākos gadījumos **par pieejamo atbalstu respondenti uzzinājuši vēlākā kriminālprocesa posmā** no citām iestādēm vai personām. Tādējādi arī interviju ietvaros respondenti kā ieteikumu sistēmas uzlabošanai norādīja **plašākas informācijas sniegšanu par atbalsta pakalpojumiem tieši sākotnējās sadarbības laikā ar policijā**, lai nodrošinātu savlaicīgu atbalsta saņemšanu. Vienlaikus respondentu pieredze norāda uz nepieciešamību sniegtajā informācijā **īstenot individualizētu pieeju**, veltot vairāk uzmanības vai padziļināti skaidrojot tieši tos pakalpojumus, kuri būtu attiecināmi uz konkrēto gadījumu vai konkrētajā situācijā cietušajai personai noderīgi, nevis formāli iepazīstinot ar tiesībām un pieejamo atbalstu kopumā.

“Nu, manuprāt, arī policijai tas būtu jāsaprot kaut vai pēc iesnieguma saņemšanas, ka, teiksim, tur ir tāds portāls cietušajam cilvēkam vai kāds ir speciāls tālrunis, kas ir cietušajiem, kur iespējams to procesu arī man izskaidrotu par to, kas kam seko, kas un ko es varu darīt vai ko es varu gaidīt nākotnē? Piemēram, es par šādu portālu cietušajiem no jums pirmo reizi, to uzzināju. Tiešām nezināju, ka tāds eksistē.” (Intervija R22)

“Manuprāt, jā, kad policijai būtu jāpaziņo, kur es varētu griezties, kā varētu iet varbūt uz citiem, tā kā nu uz... Nu es nezinu. Man liekas, ka policija pārāk maz iesaistās tajā, jo tagad pašlaik. No visa šī tad es vairāk informācijas esmu uzzinājusi no probācijas dienesta nekā no pašas policijas.” (R14)

“[...] kad policija atzīst, ka tu esi cietušais – viņi taču saprot juridiski, ka tu esi cietušais, – viņiem kaut kā būtu jāpieskata. Un jāpasaka: “Jūs varat vērsties, ja iespējams, tur.” Jo viņi ir pirmā instance. Mediķi dara savu darbu – citā jomā, tas ir pēc policijas. Bet pirmā instance ir policija. Es domāju, ka viņiem tad būtu jāiesaka, kur vērsties.” (Intervija R11)

“Kā Jūs teicāt mājaslapā, par kuru es pat nezināju. Un vismaz policija, kas pieņem, var pateikt, ka tur iespējams paskatīties kaut kāda veida informāciju, vai arī to uzreiz atbalsta telefonu, kur var piezvanīt un vismaz izrunāties.” (R5)

Viens respondents norāda arī, ka sniegtajā informācijā no policijas puses būtu lietderīgi uzsvērt, ka **informācija par iesniegumu policijā vai ierosināto krimināllietu netiek izplatīta un nodota**, piemēram, darba devējam. Vienlaikus būtu nepieciešams papildu skaidrojošais darbs par pieejamo sociālo atbalstu īpaši gadījumos, kad konstatēta vardarbība ģimenē un cietusī persona ir finansiāli atkarīga no vardarbības veicēji. Šādas informācijas trūkums potenciāli var kavēt cietušo personu vēlmi ierosināt krimināllietu.

Attiecībā uz **piemērotāko informācijas sniegšanas veidu** respondenti norāda gan uz rakstveida informācijas pieejamības nozīmi, gan arī uz nepieciešamajiem papildu skaidrojumiem. Ņemot vērā, ka īpaši sākotnējās komunikācijas laikā cietušie var būt satraukti un emocionāli pārdzīvot notikušo, mutiski sniegta informācija var netikt pilnvērtīgi uztverta vai aizmirsta, it īpaši, ja tiek skaidroti procesi un pakalpojumi, ar

kuriem persona nav saskārusies. Savukārt tikai rakstiskā veidā sniegtai informācijai trūkst papildu skaidrojošo aspektu par praktisko saņemšanas procesu, kā arī nereti respondenti norāda, ka nav sapratuši, ka attiecīgais pakalpojums ir attiecināms uz viņiem. Tādējādi būtu lietderīgi nodrošināt cietušajiem gan **mutiskus skaidrojumus par pieejamo atbalstu un pakalpojumiem, gan arī papildus sniegt nepieciešamo informāciju rakstveidā**, kurā skaidri norādīta konkrēta kontaktinformācija, kur personai vērsties jautājumu gadījumā.

“Nu, pirmām kārtām varbūt mutiski to visu pastāstīt un arī paralēli iedot rakstiskā veidā visu to informāciju. Un tad jau vairs cilvēks sagremo, izlasīs kārtīgi un tad attiecīgi pēc saviem ieskatiem rīkosies tālāk. Jā, reizēm tā nu tā tāda tā mutiskā informācija kaut kur visā uz īstā stresa pamata visu. Kaut kur viņa arī aizklīst, pazūd.” (Intervija R20)

“Un es domāju, ka noderētu noteikti kāds informatīvs buklets cietušajiem, kur šī visa informācija ir apkopota, lai nav tur katram jāstāsta, bet iedot vismaz bukletu ar to, lai cilvēks pats iepazīstas un zina, kur viņam meklēt kaut kādas atbildes uz jautājumiem.” (Intervija R22)

“Nu, es saku vienīgais, ko teica par to, kur griezties tā kā pie apdrošinātājiem. Bet es saku, tas bija tā pa vidam kaut kur, kaut kā ātri tas tika pateikts. Nu, varbūt, ja viņš [izmeklētājs] kaut kā lēnāk vai kaut kā tā pateiktu, ja, es varbūt to atcerētos. Bet tas bija tā – tur paraksti to, pārlasi to, kā, jums ir tiesības vērsties tur, tur. Tajā pašā laikā es papīrus lasu, parakstu. Un, nu, kā es saku, ja man būtu papīra veidā iedots, tad jā, es to atcerētos, bet nu es to palaidu garām. Jā.” (Intervija R16)

13 respondentu norādīja, ka **informāciju par visu pieejamo atbalstu būtu jāsniedz pēc iespējas drīz pēc notikušā** – pirmās komunikācijas laikā ar policiju vai pēc atzīšanas par cietušo, īpaši attiecībā uz psiholoģiskā atbalsta pieejamību. Tomēr trīs respondenti norādīja, ka notikušais var ietekmēt personas spēju objektīvi uztvert informāciju vai gatavību saņemt atbalstu. Tāpēc būtu lietderīgi, ja procesa virzītājs vai persona, kas ir atbildīga par atbalsta pasākumu koordinēšanu, **periodiski paaugstinātu, vai persona ir izmantojusi pieejamos atbalsta pakalpojumus, atgādinātu par tiem un atbildētu uz jautājumiem** par pakalpojumu saņemšanu. Tas sekmētu, ka personas, kuras sākotnēji nav bijušas gatavas saņemt atbalstu vai nav pilnībā uztvērušas sniegto informāciju, tos varētu saņemt vēlākā posmā, tādējādi iegūstot nepieciešamo palīdzību. Arī interviju analīze norāda uz gadījumiem, kad respondenti nav vērsušies, piemēram, pēc psiholoģiskās palīdzības, taču būtu vēlējušies, lai tā tiktu piedāvāta arī vēlākā posmā pēc notikušā.

“Par psihologu saņemšanu to jau vajag pašā, pašā, pašā sākumā, kad tiek veikta izmeklēšana. Tātad gan jau ka policijā vai vēl kaut kur par to vajadzētu informēt.” (Intervija R17)

“Es domāju uzreiz. Tā kā, lai es būtu lietas kursā, lai nebūtu tur ko sēdēt un gaidīt, tad uzreiz? Tā kā jā.” (Intervija R14)

“Tomēr mazliet ir jānogaida. Tur uzreiz cilvēki tāpat nevar uzreiz saprast, kas notiek. Nu, atkarībā, kas ir noticis.” (Intervija R13)

“Droši vien, ka par to būtu jārunā vairākas reizes. Atkarībā, kā cilvēks to uztver. Jo var būt arī brīži, kad, teiksim, pirmo reizi vēršoties policijā, tur ir ļoti lielas emocijas, kad informācija netiek uztverta. Bet izmeklēšanas gaitā, es domāju, noteikti būtu lietderīgi paaugstināties par to, vai jūs apmeklējat psihologu, vai jūs zināt, ka ir tāds pakalpojums, vai, teiksim, jūs zināt, ka var pieteikties kompensācijai? Vai jūs pieteicāties kompensācijai? Nu šādi. Nu tad tā kā tā interese lielāka. Nevis tad, kad man iedod... Jā, man iedeva papīru par to, ka man ir tiesības pieteikties kompensācijai. Bet kā to darīt? Kāda ir iesnieguma forma, kur man tas ir jāpilda? Nu kā es to varu zināt?” (Intervija R22)

“Vairāk, tiešām, lai cilvēks tiek vairāk informēts, prasīt apstāstīt, kur var vērsties. Ļoti, ļoti tas ir, jo tajā brīdī īstenībā pa vienu ausi iekšā pa otru ārā, jo... Nevis tikai vienu reizi, bet kaut kad vēlreiz uzrunāt to cilvēku, lai... Jo nu depresija nāk ļoti lielai virsū, un tu vari visas tās palīdzības, ko tev piedāvāja, aizmirst. Tā kā vairāk.” (Intervija R21)

Secinājumi par cietušo personu kopējo informētību kriminālprocesa ietvaros

Vairumā gadījumu respondenti kriminālprocesa ietvaros saņemto informāciju vērtē labi vai apmierinoši. Tomēr padziļināta interviju analīze atklāj būtiskas nepilnības – **lai gan lielākā daļa respondentu atzīst, ka saņēma informāciju un tā bija saprotama, respondentiem trūkst pilnvērtīgas izpratnes par kriminālprocesa specifiku**, un viņiem ir grūti objektīvi novērtēt informācijas kvalitāti un to, vai ir saņemta visa uz viņiem attiecināmā informācija.

Viena no nozīmīgām problēmām ir kopējo atbalstu koordinējošas personas vai iestādes trūkums. Lai gan deviņi respondenti spēj identificēt konkrētu personu, kas palīdzējusi koordinēt atbalstu, taču tie ietver dažādu iestāžu un organizāciju speciālistus, kā arī šī klātbūtne ir saistīta ar individuālo speciālistu motivāciju sniegt papildu atbalstu, nevis sistemātiski organizētas atbalsta sistēmas. Vienlaikus **desmit respondenti norāda, ka viņiem būtu nepieciešama persona vai iestāde, kas pārraudzītu visu procesu un sniegtu rekomendācijas par tālākajiem soļiem**.

Viens no būtiskākajiem informācijas trūkumiem, ko identificē divpadsmit respondenti, ir neskaidrība par kriminālprocesa norisi – informācija tiek sniegta tikai kā vienvirziena komunikācija, cietušajiem pašiem jāzvana un jāinteresējas par lietas statusu. Respondentiem trūkst arī visaptverošas informācijas par kriminālprocesa kopējo gaitu un sagaidāmajām darbībām visos posmos (policijā, prokuratūrā, tiesā).

Attiecībā uz informācijas sniegšanu par pieejamo atbalstu, **13 respondenti skaidri norāda, ka par pieejamajiem atbalsta pasākumiem būtu jāinformē policijai**, jo tā ir pirmā iestāde, ar kuru cietušajiem rodas saskarsme, un ar to ir ciešāka sadarbība salīdzinājumā ar citām iestādēm. Respondentu ieskatā **informācija būtu jāsniedz pēc iespējas īsākā termiņā – pirmās komunikācijas laikā**, tomēr nepieciešama kombinēta pieeja (gan mutiska, gan rakstiska) un atkārtota informācijas sniegšana, jo sākotnējā emocionālā stāvokļa dēļ informācija var netikt pilnībā uztverta. Būtiska ir individualizēta pieeja – ne tikai formāla iepazīstināšana ar tiesībām, bet padziļināti skaidrojumi par tiem pakalpojumiem, kas būtu noderīgi konkrētajā situācijā.

Kopumā analīze atklāj sistēmisku problēmu – **lai gan formāli informācija tiek sniegta, tās kvalitāte, individualizācija un koordinācija ir nepietiekama**, un pašreizējā sistēma lielā mērā paļaujas uz individuālu speciālistu iniciatīvu, nevis uz strukturētu pieeju, kas nodrošinātu visiem cietušajiem vienlīdzīgu piekļuvi informācijai un atbalstam.

4. Cietušo pieredze, saņemot atbalsta pakalpojumus

Cietušajām personām, atkarībā no noziedzīgā nodarījuma veida un būtības ir pieejami vairāki atbalsta pasākumi. Pētījuma ietvaros kā galvenie atbalsta pasākumi, par kuriem intervijās tika jautāts respondentiem, tika identificēti:

- Atbalsta vai informatīvais tālrunis konsultācijām vardarbībā cietušām personām;
- Mājas lapa cietusajiem.lv;
- Sociālās rehabilitācijas pakalpojums vardarbībā cietušajām personām;
- Pašvaldību sociālo dienestu pakalpojumi;
- Pārstavības un juridiskā palīdzības nodrošināšana;
- Pagaidu aizsardzības pret vardarbību saņemšana.

Papildu atbalsta pasākumiem šajā sadaļā ir analizēta arī respondentu sadarbība ar VPD, ņemot vērā, ka lielākā daļa Pētījuma respondentu tika iegūti tieši saistībā ar VPD sniegto atbalstu, piemēram, izlīguma procesa ietvaros starp cietušo un vardarbības veicēju, izvērtēšanas ziņojuma sagatavošanas laikā vai VPD klientu uzraudzības laikā.

4.1. Informatīvais atbalsts

Pētījuma ietvaros respondenti tika aicināti sniegt informāciju par saņemtajiem informatīvā atbalsta pakalpojumiem, konkrēti, vai ticis izmantots atbalsta un informatīvais tālrunis noziegumos cietušajiem 116006 vai mājas lapa cietusajiem.lv.

Atbalsta tālrunis noziegumos cietušajiem 116006 nodrošina bezmaksas psiholoģiskas un informatīvas konsultācijas noziegumos cietušajām personām. Ar speciālistiem ir iespējams sazināties katru dienu laika posmā no 12:00 līdz 22:00. Pakalpojumu nodrošina biedrības “Skalbes” speciālisti.³⁶ Pēc konsultācijām var vērsties ne tikai personas, kas ir cietušas vardarbīgos noziegumos, bet visas cietušās personas, kā arī noziedzīgu nodarījumu aculiecinieki vai līdzcilvēki. Konsultāciju laikā iespējams saņemt:

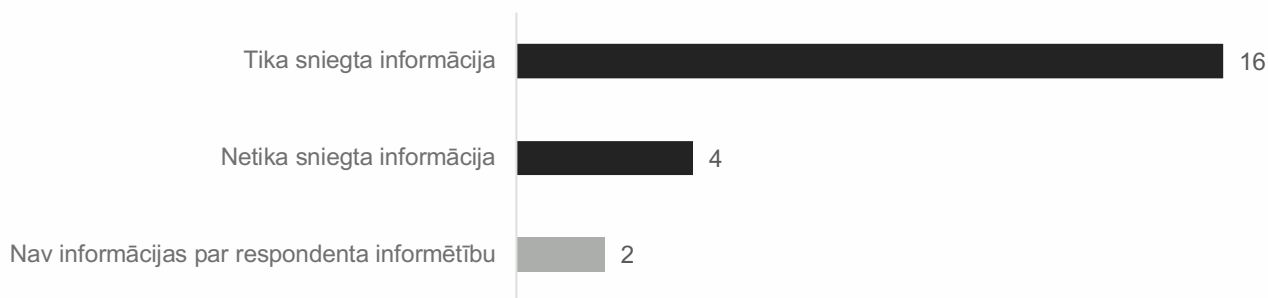
- emocionālo un psiholoģisko atbalstu noziedzīgos nodarījumos cietušajiem;
- informāciju par cietušo procesuālajām tiesībām (piemēram, par tiesībām kriminālprocesā, tiesībām uz kaitējuma atlīdzinājumu, valsts kompensāciju u.c.);
- informāciju par iespējamiem pakalpojumiem noziedzīgos nodarījumos cietušajiem.

Savukārt interneta vietne cietusajiem.lv ir domāta, lai cietušie no noziedzīga nodarījuma vai aculiecinieki var iegūt nepieciešamo pamatinformāciju, lai labāk saprastu procesus un orientētos nepieciešamajās darbībās saskarsmē ar personām, institūcijām un organizācijām, ar kurām Jums, iespējams, būs jāstopas kā cietušajam vai lieciniekam. Interneta vietnē ir pieejama informācija, kas ļauj personai izvērtēt, vai ir noticis noziedzīgs nodarījums, informācija par kriminālprocesa norisi un tiesībām tajā, kaitējuma atlīdzināšanas veidiem, kā arī pieejamo atbalstu cietušajiem.

Vērtējot informāciju par **atbalsta un informatīvo tālruni**, var secināt, ka **lielākā daļa respondentu (16 respondenti) ir informēti par to**, taču tikai vienā no gadījumiem cietusī persona to ir izmantojusi (Attēls nr. 12). Savukārt četri respondenti norādīja, ka par šādu tālruni nav tikuši informēti.

³⁶ Atbalsta tālrunis noziegumos cietušajiem (psiholoģiskām un informatīvām konsultācijām). [<Saite>](#)

Attēls nr. 12. Respondentu informētība par atbalsta un informatīvo tālruni³⁷

Avots: Civitta veikto interviju analīze, n=22

Trīs respondenti norāda, ka informāciju par pakalpojumu ir saņēmusi no policijas un sešos gadījumos var secināt, ka informācija ir saņemta no policijas kopā ar citu informāciju, trīs gadījumos informāciju respondenti ir saņēmuši sociālās rehabilitācijas ietvaros vai no sociālā dienesta. Savukārt pārējos gadījumos informācijas avots netika norādīts.

“Papīros bija kaut kas rakstīts, bet es tur ļoti neiedziļinājos.” (Intervija R9)

“Policijā man kaut ko teica, kaut ko tādu pieminēja. Jā, jā, jā.” (Intervija R2)

“Sociālais dienests informēja, ka ir tāds telefons un ka ir iespējams tieši arī bērniem izrunāties.” (Intervija R7)

“Tādu atbalstu es neesmu saņēmusi, bet tieši no rehabilitācijas centra Marta, kur es esmu [g vietas nosaukums], man psihologs pateica, ka tāds telefona numurs pastāv un eksistē. Pirms tam es vispār par to nezināju, ka tāds ir.” (Intervija R12)

Kopumā pēc respondentu sniegtajām atbildēm var secināt, ka **šāda veida atbalsts viņiem nav bijis nepieciešams, vienlaikus divi respondenti norāda, ka atbalsta pakalpojuma formāts neatbilst viņu vajadzībām konkrētajā situācijā.**

“Esmu informēta par tādu. [...] Nē, nē [neizmantoju]. Man nepatīk tā runāt.” (Intervija R13)

“Jā, neesmu izmantojusi. [...] Jā, par tiem zināju par tiem diennakts, par tiem krīžu telefoniem. Jā, bet nē, es īstenībā tad es arī vēl īsti nebiju gatava par to tik daudz runāt ar svešiem, un tas bija smagi.” (Intervija R20)

Vienīgajā gadījumā, kur respondents bija izmantojis atbalsta tālruņa pakalpojumu, tas tika darīts vēl pirms tika iesākts kriminālprocess. Kopumā respondents savu pieredzi vērtē pozitīvi, papildus jānorāda, ka sarunas laikā respondents saņēma arī informāciju par citiem atbalsta pakalpojumiem, piemēram, sociālās rehabilitācijas pakalpojumu.

“Vai viņi teica, lai, es varu iet pie Māras uz Māras krīzes centru? Vai kaut kā tā viņš saucās? Jā, un ka es varu vērsties krīzes centrā, ja es vēlos, bet es kaut kā nevērsos tai krīzes centrā. [...]”

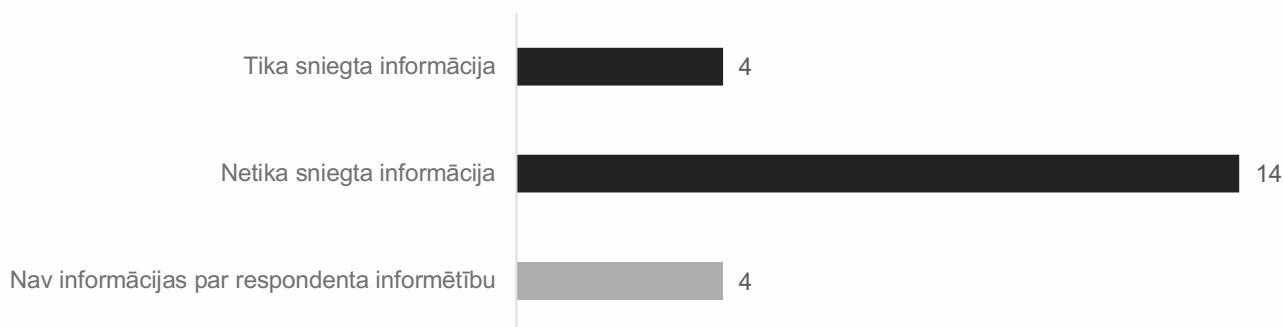
³⁷ Atbildēs ietverti arī divi respondenti, kas atzīti cietušajiem saskaņā ar KL 260.panta otro daļu, viens, kas atzīts par cietušo saskaņā ar KL 185.panta pirmo daļu un viens gadījums, kur respondentam nebija ierosināts kriminālprocess. No tiem trīs gadījumos respondenti bija informēti par atbalsta un informatīvo tālruni un vienā gadījumā respondents nezināja par šādu atbalsta pakalpojumu

[Nozīmīgākais saņemtajā atbalstā] Tas, ka deva šo atbalstu. Tas, ka tur nepateica, ka pati vainīga vai vēl kaut ko. Atbalstīja un teica, ka viss būs kārtībā. Un jā.” (Intervija R14)

Kopumā var secināt, ka respondenti par atbalsta tālruni informāciju saņem kopā ar citu informāciju, lielākoties tas ir kriminālprocesa pirmajā posmā, sadarbojoties ar policiju, taču ir bijuši atsevišķi gadījumi, kuros informācija tika iegūta citos veidos. Vienlaikus tas lielākajā daļā gadījumu nav ticis izmantots.

Savukārt, salīdzinot atbalsta tālruni ar **mājas lapu cietusajiem.lv**, var secināt, ka situācija ir pilnīgi pretēja. **Lielākā daļa respondentu (14 respondenti) norādīja, ka nav bijuši informēti par mājas lapu**, un tikai četri respondenti norādīja, ka ir saņēmuši informāciju par to (Attēls nr. 13).

Attēls nr. 13. Respondentu informētība par mājas lapu cietusajiem.lv³⁸

Avots: Civitta veikto interviju analīze, n=22

Četros gadījumos, kuros respondenti norāda, ka ir saņēmuši informāciju, līdzīgi kā atbalsta tālruņa gadījumā, informācija tika saņemta policijā kopā ar citu informāciju.

“Man bija. Jā, man bija arī šī mājaslapa. Man šķiet, man deva tādu lapiņu, kur bija rakstīts visas tās iestādes, kur es varu saņemt palīdzību.” (Intervija R3)

“Nu, iedeva man vienu tādu bukletīnu, [tāpēc nemeklēja papildu informāciju]. [..].Man liekas, ka policijā man viņu iedeva. Bet es jau biju pirms tam arī zināju par tām lietām. Tā kā šī nav pirmā reize. Gan sociālie devuši tādas lietas.” (Intervija R13)

Ņemot vērā, ka liela daļa respondentu norāda, ka nav tikuši informēti par mājas lapu, var secināt, ka šāda informācija patiešām netiek sniegta vai tā tiek norādīta rakstiskā veidā un respondenti to nepamana. Vai arī, ņemot vērā, ka atsevišķos gadījumos kriminālprocess iet jau ilgāku laiku, respondenti varētu būt aizmirsuši par šādu atbalsta veidu. Tomēr kopumā tas norāda uz to, ka cietušajām personām **informācija par atbalsta pasākumiem būtu jāsniedz mērķētākā veidā, iespējams, detalizētāk skaidrojot, kādus atbalsta veidus ir iespējams saņemt.**

³⁸ Atbildēs ietverti arī divi respondenti, kas atzīti cietušajiem saskaņā ar KL 260.panta otro daļu, viens, kas atzīts par cietušo saskaņā ar KL 185.panta pirmo daļu, un viens gadījums, kur respondentam nebija ierosināts kriminālprocess. No tiem viens respondents bija informēts par atbalsta un informatīvo tālruni, viens respondents nebija informēts par mājas lapu un divos gadījumos nav informācijas par respondenta informētību

4.2. Sociālās rehabilitācijas pakalpojums

Sociālās rehabilitācijas pakalpojums³⁹ ir valsts apmaksāts atbalsts personām, kas cietušas vai cieš no dažāda veida vardarbības – fiziskas, seksuālas, emocionālas, ekonomiskas vai vardarbīgas kontroles. Pakalpojumu var saņemt personas, kurām vardarbības rezultātā ir traucētas sociālās funkcionēšanas spējas, kuras atzītas par cietušajām ar vardarbību saistītā administratīvā pārkāpuma procesā vai kriminālprocesā, vai attiecībā uz kurām pieņemts tiesas lēmums par pagaidu aizsardzību pret vardarbību vai policijas lēmums par nošķiršanu.

Pakalpojums ietver divus galvenos veidus:

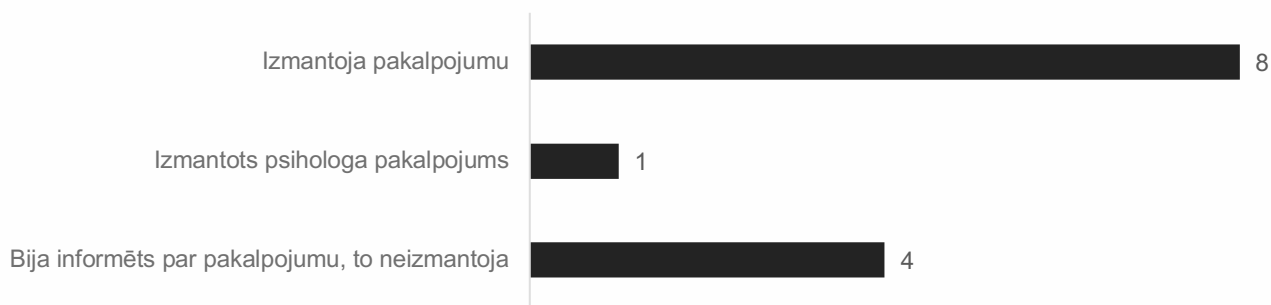
- konsultācijas dzīvesvietā vai sociālās rehabilitācijas institūcijā bez izmitināšanas – persona var saņemt līdz 10 konsultācijas (psihologa, jurista vai sociālā darbinieka), kuras pēc pamatota iesnieguma var palielināt par vēl 10 konsultācijām, bet augsta vardarbības riska gadījumā – līdz pat 120 konsultācijām.
- sociālās rehabilitācijas kurss ar izmitināšanu krīzes centrā līdz 30 dienām, ko var pagarināt līdz 60 dienām, ja persona atzīta par cietušo kriminālprocesā vai administratīvā pārkāpuma procesā, bet augsta vardarbības riska gadījumā – līdz 180 dienām. Krīzes dzīvokļa pakalpojums ir pieejams tikai gadījumos, ja pastāv augsts vardarbības risks un cietušās personas veselība un dzīvība ir apdraudēta.

Pakalpojumu sniedz pašvaldību sociālie dienesti un specializēti sociālās rehabilitācijas pakalpojumu sniedzēji, piemēram, biedrība "centrs MARTA" un biedrība "Skalbes". Lai saņemtu pakalpojumu, nepieciešams vērsties pašvaldības sociālajā dienestā neatkarīgi no deklarētās dzīvesvietas vai tieši pie sociālās rehabilitācijas pakalpojuma sniedzēja, iesniedzot iesniegumu un, ja tādi ir pieejami, dokumentus, kas apliecina vardarbības faktu (piemēram, lēmumu par atzīšanu par cietušo, tiesas lēmumu par pagaidu aizsardzību pret vardarbību vai policijas lēmumu par nošķiršanu).

Pētījuma ietvaros pēc respondentu sniegtās informācijas ir identificējams, ka vairāk nekā puse jeb 13 no respondentiem ir bijusi informēta par sociālās rehabilitācijas pakalpojumu (Attēls nr. 14). No tiem, astoņos gadījumos ir saņemts **sociālās rehabilitācijas pakalpojums**, no kuriem vienā gadījumā pakalpojumu saņēma tikai respondenta nepilngadīgais bērns. Jānorāda, ka vienā gadījumā nevar identificēt, vai saņemtais psihologa pakalpojums ir bijis sociālās rehabilitācijas pakalpojuma ietvaros vai tas ir ticis nodrošināts kā sociālā dienesta pakalpojums, līdz ar to analizē šis gadījums tiek norādīts atsevišķi. Savukārt vēl trim respondentiem šis pakalpojums kriminālprocesa ietvaros bija piedāvāts, taču netika izmantots. Papildus jānorāda, ka vienā gadījumā informāciju par iespēju vērsties krīzes centrā respondents saņēma no atbalsta un informatīvā tālruņa konsultanta vēl pirms kriminālprocesa.

³⁹ Ministru kabineta 2014. gada 23. decembra noteikumi Nr. 790 "Sociālās rehabilitācijas pakalpojumu sniegšanas kārtība no vardarbības cietušām un vardarbību veikušām pilngadīgām personām". <[Saite](#)>

Attēls nr. 14. Informētība par sociālās rehabilitācijas pakalpojumu⁴⁰

Avots: Civitta veikto interviju analīze, n=13

Vērtējot visus 13 gadījumus, par iespēju saņemt sociālās rehabilitācijas pakalpojumu respondenti desmit gadījumos **uzzināja no policijas vai sociālā dienesta**. No tiem divos gadījumos, kā arī gadījumā, kurā nav iespējams identificēt, vai saņemtais pakalpojums bija nodrošināts sociālās rehabilitācijas ietvaros, par pakalpojumu respondenti uzzināja no sociālā dienesta pēc tam, kad policija par konkrēto gadījumu bija nosūtījusi informāciju sociālajam dienestam.

“Un tas bija, kad vērsos policijā, tad man pateica un iedeva to lapiņu par to, ka varu vērsties tur un tur. Un tā arī bija. Es aizbraucu, vērsos un tad man vienreiz nedēļā bija konsultācija.”
(Intervija R3)

“Jā. Viņa [izmeklētājs] man iedeva papīru, ka, ja nu kas, es varu zvanīt uz rehabilitācijas centru vai kaut ko tamlīdzīgu. Un es teicu: man ir savs dzīvoklis. Es saku – galvenais uzlikt ierobežojumu, lai viņš šeit nenāk.” (Intervija R9)

“Arī ar Martu sociālais dienests ieteica, iepazīstināja, saveda kopā.” (Intervija R4)

“Pēc vērsšanās policijā, pēc tam, kad aizbraucu. Pēc tam man zvanīja sociālie, jo viņi kaut kā nosūtīja kādu iesniegumu. Sociālie darbinieki man zvanīja, teica, kad atbraucu, kopā ar viņiem uzrakstījām iesniegumu psihologam, konsultāciju saņemšanai. Lūk. Un pēc tam es saņēmu arī apstiprinājumu, ka varu pretendēt uz kompensāciju, uz bezmaksas psihologu, jā.” (Intervija R2)

Gadījumā, kur sociālās rehabilitācijas pakalpojums tika nodrošināts respondenta bērnam, pakalpojums respondentam bija jau zināms, taču **policijas iesaiste pēc respondenta domām ir atvieglojusi pakalpojuma saņemšanas procesu**.

“Es par šo [atbalsta pakalpojumiem] jau biju kā zinoša pati, bet, manuprāt, policija tur atviegloja darbu, kad viņa informēja sociālo dienestu. Līdz ar to man nebija pašai jāiet un jāprasa, bet sociālais dienests zvanīja man un piedāvāja šo te pakalpojumu” (Intervija R22)

Trīs gadījumos respondenti, kuri saņēma sociālās rehabilitācijas pakalpojumu, informāciju par to saņēma no atbalsta personas, atbalsta un informatīvā tālruņa konsultants vēl pirms kriminālprocesa uzsākšanas vai psihologa, nevis policijas vai sociālā dienesta. Gadījumā, kad informāciju respondents bija saņēmis no psihologa, bet respondentam netika ierosināta krimināllieta, respondents norāda, ka civilietas ietvaros neviena no iesaistītajām iestādēm neinformēja par sociālās rehabilitācijas pakalpojumu. Papildu tam,

⁴⁰ Atbildēs ietverts viens gadījums, kur respondentam netika ierosināts kriminālprocess.

respondents norāda, ka būtu nepieciešams skaidrāk informēt gan par atbalsta veidiem, gan iestādēm, kur jāvērsas, lai tos saņemtu.

“Nē, nē, to man pateica draudzene, ka ir centrs “Marta”, tev pie viņiem jāvērsas: nāc, rakstīsim aizliegumu.” (Intervija R1)

“Sociālais dienests izvērtē tavu situāciju un sociālais dienests var piešķirt, piemēram, tev un, piemēram, bērnam psihoterapeita palīdzību. Es to nezināju. Man tā civillieta ilga septiņus gadus, un es to uzzināju no psihologa, pie kura es biju [z vietas nosaukums]. Mūsu [reģiona nosaukums], mūsu [x vietas nosaukums], [r vietas nosaukums] neko nestāstīja. Viņi vispār par to atbalstu nestāstīja, ka tas atbalsts pastāv. Un sekojoši nav tāda, pirmkārt, kaut kāda tāda kā no bloka, rokasgrāmatas, kaut kāda bloca, kaut kādas mājaslapas, kur vienkārši varētu būt īsa informācija izklāstīt pa punktiem, kur tu vari griezties kaut kāda konkrētā situācijā. Tāda nav. Skatoties abos likumos, nav tādas kaut kādas ābecītes.” (Intervija R11)

Astoņi respondenti, kuri ir saņēmuši sociālās rehabilitācijas pakalpojumu, tā ietvaros ir saņēmuši psihologa konsultācijas, četros gadījumos arī jurista konsultācijas un vienā gadījumā sociālā darbinieka konsultācijas, savukārt trīs gadījumos respondenti ir saņēmuši arī krīzes dzīvokļa pakalpojumu.

Pakalpojuma sniedzēji ir bijuši dažādi – trīs gadījumos respondenti identificēja, ka pakalpojums ir saņemts biedrībā "Centrs MARTA", vienā gadījumā psihologa konsultācijas tika saņemtas biedrībā "Skalbes", savukārt pārējos gadījumos konsultācijas ir nodrošinātas sadarbībā ar sociālo dienestu, piesaistot atsevišķus speciālistus.

“Es vērsos “Martā”. Viņi joprojām zvana, jautā, kā es jūtos. Man nodrošināja sociālo darbinieku un psihologu, mēs ilgi runājām, sazinājāmies. Es viņiem par to esmu ļoti pateicīga. Nē, tas bija tikai Centrs “Marta”. Bet viņi tiešām palīdzēja. Ja viņi nebūtu palīdzējuši, droši vien es meklētu kaut ko citu. Bet, tā kā palīdzība bija ļoti laba, es vairs nekur citur nevērsos. Bija tikai meitenes no Centra “Marta”.” (Intervija R1)

“Tātad jurista, sociālā. Grūbu terapijas speciālista. Psihologi, psihologi... psihologi pat bija gan, protams, man psihologs, bet vajadzīgs bija arī bērnam... Nu nē, bērnam es noorganizēju pati. Psihiatrija - tur bija citādāka politika drusku, jo “Marta” nodrošina atbalsta personas, tieši pieaugušajiem.” (Intervija R4)

Kā minēts iepriekš, visbiežāk sociālās rehabilitācijas ietvaros respondenti ir **saņēmuši psihologa konsultācijas**. Respondentu pieredze liecina, ka **psihologa konsultācijas cietušajiem ir īpaši nozīmīgs emocionālā atbalsta resurss, kas palīdz izrunāt pārdzīvoto, sakārtot domas un mazināt iekšējo spriedzi**. Arī gadījumā, kur respondents izmantoja psihologa konsultācijas, iespējams, ne sociālās rehabilitācijas pakalpojuma ietvaros, to novērtē kā ļoti vērtīgu atbalsta veidu. Psihologa konsultācijas tiek uztvertas kā droša un neitrāla vide, kur iespējams atklāti runāt par sāpīgām pieredzēm un saņemt izpratni bez nosodījuma. Kopumā var secināt, **psiholoģiskā palīdzība tiek vērtēta kā būtisks faktors atlabšanas procesā un emocionālās stabilitātes atjaunošanā**.

“Visspilgtāk man ir palicis atmiņā psiholoģiskā palīdzība “Skalbēs”, tāpēc, ka tā bija tā vide, kurā es tik tiešām varēju beidzot tikt pāri šim pasākumam, šīm sāpīgajām atmiņām. Tieši caur izrunāšanos” (Intervija R3)

“Visdrīzāk tas, ka, runājot ar psihologu, arī saproti, kas ir pareizi, kas nepareizi? Visdrīzāk tieši tās pārrunas, tā konsultācija.” (Intervija R7)

“Man viņu ļoti vajadzēja, es uzskatu. Tagad tāda mierīgāka. Man laikam bija ļoti daudz iekšā tik daudz sakrājis, ka vajadzēja to kādam cilvēkam... Viņi jau redz labāk, kas tur iekšā nekā citi. Nav tas priecīgi. [...] [vērtīgākais pakalpojums] Ka es varu izrunāt to visu. Tevi saprot, neviens neapspiež, nebļauj virsū uz tevi. Man patika, ļoti patika. Ļoti forša psiholoģite trāpījās. Tiešām. Man bija vajadzīgs.” (Intervija R13)

“Nu, es gāju pie psihologa, man vajadzēja iziet 15 seansus. Un es teikšu – viss labi. Un bērnu arī vedu. Un tas ir pavisam citādi, kad runā nevis ar cilvēkiem, kurus pazīsti, bet ar pilnīgi svešu cilvēku. Laikam vieglāk. Man palīdzēja psihologs, jā.” (Intervija R5)

Vērtējot to, cik viegli vai grūti ir bijis saņemt, respondenti norāda, ka tas nav sagādājis papildu grūtības. Attiecīgi process paredz iesniegt iesniegumu par pakalpojuma nepieciešamību. Vienā gadījumā respondents norāda, ka iesnieguma procesā palīdzēja sociālais darbinieks. Arī gadījumā, kur respondents izmantoja psihologa konsultācijas, iespējams, ne sociālās rehabilitācijas pakalpojuma ietvaros, psihologa konsultāciju saņemšanu novērtē kā pietiekami vienkāršu procesu.

“Arī viss vienkārši. Jo ar sociālā darbinieka palīdzību – to visu viņa pati uzrakstīja un parakstīja, pati nosūtīja. Un nekādu grūtību vispār nebija.” (Intervija R2)

“Man bija tā, kad es sākumā online uzrakstīju iesniegumu. Man šķiet, ka bija tā, ka es rakstīju online iesniegumu, man pazvanīja sociālā darbiniece no “Skalbēm” un pateica, ka man ir jāatnāk. Un tad jau sākās pats process. Es tur vēlreiz uzrakstīju iesniegumu klātienē, un tad jau tajā pašā dienā man bija tāda pirmā konsultācija, bet viņa nebija ar manu psihologu, bet ar sociālo darbinieku.” (Intervija R3)

“Man iedeva telefona numuru, es piezvanīju, un viņi mani pietiekami ātri pieņēma. Viss bija bez maksas.” (Intervija R5)

Respondentu pieredze liecina, ka **psihologa konsultāciju formāts kopumā ir elastīgs un pielāgots cietušo vajadzībām, piedāvājot gan klātienē, gan attālinātās konsultācijas**. Klātienē konsultācijas biežāk tiek uztvertas kā emocionāli efektīvākas, jo nodrošina tiešāku kontaktu un drošāku vidi. Gadījumā, kur respondents izmantoja psihologa konsultācijas, iespējams, ne sociālās rehabilitācijas pakalpojuma ietvaros, cietusī persona norāda, ka konsultācijas ir bija jāsaņem tālāk no dzīvesvietas, tomēr tas nemazināja iespējas saņemt pakalpojumu.

“Jā, laikam tur, kur pieteicos, tad tur arī mums piedāvāja, ka ir iespēja klātienē sadarboties ar psihologu, tas ir tajā sociālajā dienestā, vai arī caur Zoom platformu un Martas palīdzību [izvēlējās klātienē].” (Intervija R7)

“Bija jābrauc. Mēs dzīvojam laukos, mēs dzīvojam 30 kilometrus no [vietas nosaukums], bet bija jābrauc. Man ir mašīna, man ir tiesības, un mēs ar bērnu braucām, jā. Nē, tā nebija problēma. Ziniet, laikam tajā stāvoklī... Pirmkārt, es sēdēju uz slimības lapas trīs mēnešus, es nestrādāju, sēdēju uz slimības lapas. Un, laikam, brauciens pie psihologa man bija, ziniet, kā tāds izbrauciens, kā izklaide – izbraukt no mājas, jo tas tomēr ir pilsēta.” (Intervija R5)

Savukārt attālināto formātu respondenti vērtē kā ērtu un praktisku risinājumu situācijās, kad pakalpojums klātienē nav iespējams vai ir emocionāli grūtāks. Respondentu pieredze norāda, ka iespēja kombinēt abus

formātus veicina pakalpojuma pieejamību un nepārtrauktību, īpaši ņemot vērā dzīvesvietas attālumu, veselības stāvokli un individuālās emocionālās vajadzības.

“Viss bija ātri, uzreiz. Mēs vienu reizi klātienē, pēc tam bija ērtāk turpināt tiešsaistē.” (Intervija R1)

“Nu, tur bija diezgan ātri. Nu es braucu uz [vietas nosaukums Y]. Tādēļ, ka psiholoģei tur bija prakse. Vai nu pie viņas uz vietas vai nu attālināti. Bija reizes, kad tur uz vietas, bija arī attālināti. Bija arī [vietas nosaukums X] kādu dienu.” (Intervija R13)

“Sanāk bija tā, ka klātienē konsultācijas dažreiz nevarēja klātienē vai ļoti negribēju, un tad varējām attālināti viņu veikt, bet klātienē viņa vienkārši ir efektīvāka. Tīri tāpēc, ka ir šis kontakts dzīvais, konkrētā vide un tu jūties citādāk nekā, piemēram, savā gultā.” (Intervija R3)

Respondenti norāda, ka arī **psihologa konsultācijas bija pieejamas salīdzinoši ātri, piemēram, dažu dienu vai vienas nedēļas laikā pēc pieteikšanās**. Īpaši pozitīvi tika vērtēta iesaistīto iestāžu un organizāciju operativitāte dokumentu noformēšanā un atbalsta piešķiršanā. Šāda savlaicīga palīdzības nodrošināšana ir ļāvusi respondentiem saņemt emocionālu atbalstu laikā, kad tas ir visvairāk nepieciešams.

“Nē, ar tādu sociālo rehabilitāciju diezgan ātri mums aizgāja, jo mēs izgājām to izpēti. Tad vajadzēja uzrakstīt iesniegumu uz to sociālo rehabilitāciju gan man, gan bērniem. Un uzreiz viss notika.” (Intervija R7)

“Centrs Marta no [g vietas nosaukums] dokumenti sakārtoti dažu dienu laikā. Viņi vispār ļoti ātri, no rīta varēja uzrakstīt iesniegumu un vakarā varēja saņemt atbildi par atbalsta piešķiršanu. Visātrāk tajā, protams, strādā krīzes centrs un tieši sociālais dienests tieši [g vietas nosaukums].” (Intervija R12)

Respondentu pieredze liecina, ka **piešķirtais konsultāciju skaits kopumā tika vērtēts kā pietiekams un atbilstošs individuālajām vajadzībām**, turklāt pastāvēja iespēja pieteikt papildu konsultācijas, ja tas bija nepieciešams. Jānorāda, ka tie respondenti, kuri pieteica papildu konsultācijas, to novērtē pozitīvi, ņemot vērā, ka katrs gadījums individuāls, līdz ar to arī nepieciešamība pēc psiholoģiskā atbalsta var būt lielāka.

“Manā gadījumā pilnībā pietiekams, jo jau pēc tam tad, kad es gāju konsultācijas, es sapratu, ka tā problēma tik tiešām mazinās tādēļ, ka tas citādāk viņi sāk uztvert. Es dzīvoju savu dzīvi. Un bija ļoti daudz izmaiņu. No tāda ļoti. No ļoti tāda nospiesta stāvokļa uz tādu pozitīvu vairāk. Tā kā skatīties uz iespējām, nevis uz to, kas ir bijis tikai uz to kā pieredzi. Un jā, un pēc tam es jau sapratu, ka mums pat vairs nav īsti par ko runāt. Tā viena mums tā pēdējā sesija notika tāda vairāk apkopojot vienkārši visu, jo mums vienkārši nebija par ko runāt saistībā par šo lietu šīs lietas ietvaros.” (Intervija R3)

“Nu jā, man trīs reizes pa desmit bija. Var vēl, protams. Man teica, ja vajag, protams, vērsties un prasiet vēl. Nu tā, nāk pretī.” (Intervija R13)

“Nu, tagad mums cik? Sešas, laikam, bija. Nu, vēl mums palikušas trīs vai četras – paskatīsimies, kā tur, kas. Un jā, domāju, ka jau pietiekami. Nezinu, trešajā datumā braukšu pie viņas atkal. Tad jau runāsim, kā un kas.” (Intervija R2)

Četri respondenti sociālās rehabilitācijas pakalpojuma ietvaros bija saņēmuši arī **jurista konsultācijas**. Vērtējot šo respondentu pieredzi, ka **jurista pakalpojumi nozīmīgi procesa sākumposmā, nodrošinot**

praktisku un juridiski korektu atbalstu dokumentu sagatavošanā, pierādījumu noformēšanā un aizsardzības līdzekļu piemērošanā. Juristu iesaiste palīdz cietušajiem justies drošāk, saprast savas tiesības un rīkoties mērķtiecīgi, savukārt konsultāciju elastīgais formāts (tostarp tiešsaistē) veicina pakalpojuma pieejamību.

“Laikam pašā sākumā, kad viņš vajāja un draudēja. Tas bija, laikam, [mēnesis]. Jā, pats sākums. Jo tieši tad iesaistījās juristi, noformēja aizliegumus, nodrošināja dzīvokli. Es nevarēju uzturēties mājās, un tajā brīdī viņu atbalsts bija īpaši svarīgs. Tas bija sākuma posms. Bet pēc tam, jā, pieslēdzās psihologs.” (Intervija R1)

“Es jau paņēmu vienu jurista konsultāciju, kura man bija, man šķiet, pieejama tā paša ietvaros - tajā psiholoģijas kontekstā. Un jā, to es biju paņēmusi kā juristu [...] Ja man vajadzētu, es varētu arī pieteikt vēl vienu konsultāciju, bet man nebija vajadzības.” (Intervija R3)

Savukārt **krīzes dzīvokļa** pakalpojumu bija izmantojuši trīs respondenti, jānorāda, ka viens no respondentiem ir persona, kura kā cietusī tika atzīta civilprocesa ietvaros, nevis kriminālprocesā. Kopumā respondenti augstu vērtē pakalpojumu un izceļ tā nozīmīgumu drošības nodrošināšanā, īpaši situācijās, kad pastāv tiešs apdraudējums no vardarbības veicēja.

“Tas bija “Marta”, centrs “Marta”, jā. Viņas man piedāvāja. Sākumā es teicu: “Nē, nevajag, varbūt palikšu pie draudzenes.” Bet tad, kad viņš sāka braukāt pa rajonu, lai... nu, es vairs nevarēju... es atnācu pie viņām un saku: “Ziniet, tomēr dodiet to dzīvokli – mēs izmantosim.” Jā-jā, jā. Un ļoti ātri – viņas piedāvāja divus variantus pilsētas otrā pusē. Viena vieta man bija pazīstama, jā. Un tāpēc, jā, mēs izvēlējamies, un mēnesi tur mierīgi dzīvojām – klusumā un drošībā.” (Intervija R1)

“Aizsardzība tika dota. Jā, aizsardzība - mēs uzreiz visās krīzes istabās tikām. Mēs bijām krīzes istabās tāpēc, ka nu jā, mēs nezinājām viņa reakciju. Viņš vēl nebija apcietināts, gatavojās materiāls pret viņu. Gāju uz darbu ar tādu bailu sajūtu, ka man aizmugurē kāds tuvojas.” (Intervija R4)

Pakalpojums tiek vērtēts kā ātri pieejams un praktiski organizēts, nodrošinot iespēju nekavējoties nonākt drošā un mierīgā vidē. Lai arī divos gadījumos krīzes dzīvoklis atradās tālu no ierastās dzīvesvietas, respondenti to uztvēra kā priekšrocību, jo attālums veicina drošības sajūtu. Jānorāda, ka vienā gadījumā respondents min, ka pakalpojumu dēļ ir nācies aiziet no darba, kas netiek uzsvērts kā ļoti negatīvs aspekts, taču norāda uz papildu neērtībām, ar ko cietušajām personām var nākties saskarties.

“Viegli. Jā-jā, jā-jā. Nu, varbūt vienkārši tajā brīdī cilvēku bija mazāk. Ja tagad viss būtu aizņemts, tad, protams, kādam varbūt būtu jāgaida ilgāk, bet manā gadījumā viss bija ātri un pieejami. [...] Protams, tas bija tālu. Jā, mēs dzīvojam [vietas nosaukums]. Skola – [vietas nosaukums], darbs arī. Bet tas bija ļoti nepieciešami, jo viņš vispār nevarēja iedomāties, ka mēs varētu būt tur. Un mēs mierīgi varējām iet uz veikalu un līdz sabiedriskajam transportam, nebaidoties, ka kāds izlēks no krūmiem. Jā. Jā, tas pat bija labi, ka tā nebija kāda kaimiņu māja. Un tas arī bija ļoti labi.” (Intervija R1)

“Pirmā gadījuma mūs aizsūtīja uz [x vietas nosaukums] rajonu bērniem par vardarbību cietušajam. Kā tā adrese saucas – aizmirsu. Man nācās aiziet arī no darba, jo mums vajadzēja braukt uz to centru - mūs aizsūtīja uz vienu mēnesi, uz diviem mēnešiem. Bet nu tur tiešām ir sarežģīti. Rakstījās visi papīri, aizsardzības uzreiz tika iedotas gan vienā, gan otrā gadījumā. Tad nu kaut kā tā.” (Intervija R4)

Vienā gadījumā respondents norāda uz nedaudz negatīvu pieredzi saistībā ar nodrošināto krīzes dzīvokli. Lai arī kopumā respondents ir apmierināts ar nodrošināto iespēju, tomēr **norāda uz nepilnībām saistībā ar dzīvokļa atrašanās vietu**. Konkrētajā gadījumā ēkā, kur atradās krīzes dzīvoklis, tika organizēti arī publiski pasākumi, kas savukārt mazināja anonimitāti

“Nu ko, hotelis bija noīrēts. Es esmu visu dzīvi dzīvojusi [y vietas nosaukums]. Ja ne katra piektā būtnē, tad katra septītā mani zina, jo es slimnīcā strādāju. Un tagad mūs ievieto [iestādes nosaukums] viesnīcās, kur mēs dzīvojām otrajā stāvā. Pirmajā stāvā notiek banketu zāle, kur notiek bēres, notiek kaut kādi treniņi. Un, kad es atnāku, man jāiet caur to zāli. Bet tas nav tā, ka es tur gribu.. kaut kas nepatīk vai kaut kas... Nu un ļoti bieži tur bija bēres. Es tagad atnāku no, un man jāiet tam cauri. Ja tur ir 100 cilvēku, pieņemsim, nu 50, 100. Nu un bija tā, ka man tagad zvana un saka: “Nu, kur tu [iestādes nosaukums] strādā?” Es saku: “Nē!” Viņi labi zina, kur es dzīvoju... sanāca tā, ka vajadzēja gandrīz vai piepušķot vai neteikt, kāpēc es tur atrodos.” (Intervija R4)

Attiecībā uz krīzes dzīvokļa pakalpojumu, papildus ir jāizceļ atsevišķais gadījums, kad tika intervēts respondents, kas kā cietusī persona tika norādīta civilīetā, nevis kriminālietā. Attiecīgi respondents konkrētajā gadījumā norāda uz neizpratni par to, ka šāds pakalpojums netiek nodrošināts kriminālprocesa ietvaros. Tas savukārt norāda uz informācijas sniegšanas un skaidrošanas trūkumu no iestāžu puses, ņemot vērā, ka sociālās rehabilitācijas pakalpojums ir pieejams arī personām, kas ir atzītas par cietušo kriminālprocesa ietvaros.

“Un tas ir diezgan anonīmi, un man patīk, ka tā vieta ir diezgan slēgta [g vietas nosaukums]. Tā kā, lai cilvēki arī nevarētu tur ienākt no malas un tas pats, nezina, vīrs vai vēl kaut kas. Ka tu esi cietusi. Un kāpēc nav, tad tāda vieta, kas ir vardarbībā cietušajam, emocionālā, fiziskā, ir vairāk civilīetā. Kāpēc nav kaut kas līdzīgs kriminālietā. Jo krimināli tā arī ir vajāšana, tas ir, mantas bojāšana un vēl kaut kas. (Intervija R12)

Pētījuma ietvaros četri respondenti norādīja, ka bija tikuši **informēti par pakalpojumu, taču to neizmantoja, jo tas nav bijis nepieciešams**. Viena laikus divos gadījumos respondenti norāda, ka, izvērtējot situāciju pēc laika, tomēr būtu bijis nepieciešams papildu atbalsts vēlākā laika periodā pēc notikušā, piemēram, psihologa konsultācijas. Vienā gadījumā, kur respondents informāciju par pakalpojumu ir saņēmis rakstiski, norāda, ka būtu vēlējies, lai attiecīgā iestāde būtu ar viņu sazinājusies un aicinājusi pakalpojumu saņemt. Intervijas ietvaros respondents arī norāda, ka būtu vēlējies saņemt sociālās rehabilitācijas pakalpojumu. Jāizceļ arī tas, ka respondentam trūkst informācijas un zināšanu, vai pēc piedāvātā atbalsta varētu vērsties arī šobrīd, kad ir pagājis ilgāks laika posms. Tas savukārt norāda uz ciešāka un cilvēciska kontakta nepieciešamību starp cietušo personu un sociālo dienestu.

“Man atnāca vēstule. Tas, laikam, bija tas sociālais dienests vai kas tas bija – es nezina. Es izlasīju to vēstuli. Tur bija rakstīts, ka mēs varam jums sniegt palīdzību, jums jāgriežas uz tādu un tādu adresi. Tur bija iekļauts, es atceros, psihologs, tad kaut kādi juridiskie pakalpojumi, ja man tas ir nepieciešams, līdz pat kaut kāda mājokļa nodrošināšanai. [...] ja tajā brīdī, pēc notikušā, man tiešām kāds no šīs organizācijas būtu piezvanījis un teicis: mēs jūs gaidām, nāciet, mēs jums palīdzēsim, mums ir psihologs... Ziniet, tas būtu bijis labāk. Varbūt es arī būtu aizgājusi, jā? Bet neviens man nepiezvanīja. Bet vēstule uz manu īsto adresi, kur es dzīvoju... tā atnāca. Es to pat negaidīju, bet tā atnāca. [...] Bet viņi nezvanīja. Varbūt, ja viņi būtu piezvanījuši – varbūt es to zvanu pat gaidīju, starp citu. Tas tieši par mani. Nezina, kā citiem. [...] Man vienīgais – es aizdomājos: tā vēstule man atnāca jau sen, pagājušajā gadā, no sociālā dienesta. Ja es piezvanīšu, piemēram, pēc gada un

pajautāšu: “Vai psihologa palīdzība vēl ir spēkā?”, ko viņi man atbildēs? Tas arī nav skaidrs – cik ilgi tas viss darbojas.” (Intervija R11)

Jāizceļ, ka Pētījuma ietvaros bija cits gadījums, kur respondents uzsver tieši sociālā dienesta svarīgo iesaisti, lai cietusī persona saprastu situāciju un pieņemtu sev labvēlīgāku lēmumu. **Attiecīgi svarīga nozīme ir cilvēciskajam kontaktam, ne tikai, lai pastāstītu par pieejamo atbalstu, bet pārliecinātos, ka cietusī persona apzinās situāciju un spēk izvērtēt, kāda veida atbalsts būtu nepieciešams.**

“Es vēlreiz atkārtoju: ja nebūtu šī puīša un sociālā dienesta, es par 99% esmu pārliecināta, ka nebūtu izšķīrusies ar savu vīru. Kad tevi sit visu dzīvi, tu domā, ka tā ir norma. Tātad tu esi vainīga. Bet tagad, kad ir pagājis tik daudz laika. [...] Un es jums teikšu... tagad, īpaši pēdējā laikā, pēdējos pāris mēnešos, es vispār sāku domāt, kā es dzīvoju.” (Intervija R5)

Tāpat ir jāizceļ cits gadījums, kurā respondents, kurš cieta no ilgstošas vardarbības ģimenē un šobrīd turpina saskarties ar vajāšanu, norāda, ka informāciju par sociālās rehabilitācijas pakalpojumu nav saņēmis, skaidrojot, ka, iespējams, pakalpojumu nevarētu saņemt savas dzīvesvietas tuvumā. Cits respondents, kurš informāciju par iespēju saņemt sociālās rehabilitācijas pakalpojumu saņēma ārpus kriminālprocesa, norāda, ka gribētu saņemt psihologa palīdzību. Līdz ar to informācija nav tikusi sniegta pietiekami skaidri. No šīm pieredzēm var secināt, ka **pastāv gadījumi, kuros cietušās personas kriminālprocesa ietvaros netiek informētas par iespēju saņemt sociālās rehabilitācijas pakalpojumu.**

“Īstenībā nē, jo man tāda neviens nekad neko tādu nav piedāvājis. Es saprotu, varbūt labāk piedāvā tādiem, kas kaut kādos tur griežas kaut kādos atbalsta centros, krīžu centros. Bet nu mums mazpilsētā tā īsti nemaz šeit nav tāda opcija, ka varētu kaut kur griezties. Rīgā, lielpilsētā, bet, nu, te.” (Intervija R20)

“Jā. Vairāk man vajadzīgs būtu psihologa atbalsts, lai es varētu izrunāties, izstāstīt savu situāciju, kas man uz sirds sakrāties. [...] Tad man varētu to psihologu, laikam, atrast un izrunāties, lai paliktu vieglāk man. Un jā. Tas būs vairāk noderīgs.” (Intervija R14)

Emocionālā atbalsta nozīmi izceļ arī respondents, kurš bija nepilngadīga cietušā pārstāvis krimināllietā, kas bija ierosināta par seksuālu vardarbību. Šajā gadījumā respondents norāda, ka ir **svarīgi, ja arī ģimenes locekļiem ir pieejams kāds atbalsts, ja tas ir nepieciešams**, jo notikušais ietekmē arī ģimenes locekļus, īpaši vecākus, kuriem attiecīgi ir jābūt spējīgiem nodrošināt nepieciešamo atbalstu cietušajam bērnam. Vienlaikus bez psiholoģiskā atbalsta respondents cietušās personas gadījumā izceļ arī citu terapijas veidu nozīmi, piemēram, reitertapijas un peldēšanas, ko izmantojuši par saviem līdzekļiem, lai mazinātu saspringumu un palīdzētu tikt galā ar bailēm.

Secinājumi par cietušo pieredzi, saņemot sociālās rehabilitācijas pakalpojumu

Kopumā sociālās rehabilitācijas pakalpojums ir nozīmīgs atbalsta mehānisms cietušajiem, nodrošinot psiholoģisko, juridisko un sociālo palīdzību krīzes situācijās. Psihologa konsultācijas, ko izmantojuši visi astoņi respondenti, kuri saņēma sociālās rehabilitācijas pakalpojumu, tiek vērtētas kā nozīmīgs atbalsta aspekts. Respondenti pozitīvi raksturo psihologa konsultāciju pieejamību, elastīgo formātu, savlaicīgu nodrošināšanu un apjomu. Savukārt jurista konsultācijas, ko izmantojuši četri no respondentiem, ir īpaši nozīmīgas procesa sākumposmā. Krīzes dzīvokļa pakalpojums, ko izmantoja trīs respondenti, tiek augstu novērtēts drošības aspektā, tomēr atsevišķs gadījums norāda nepilnībām krīzes dzīvokļu atrašanās vietā, kas saistīts ar anonimitātes nodrošināšanu.

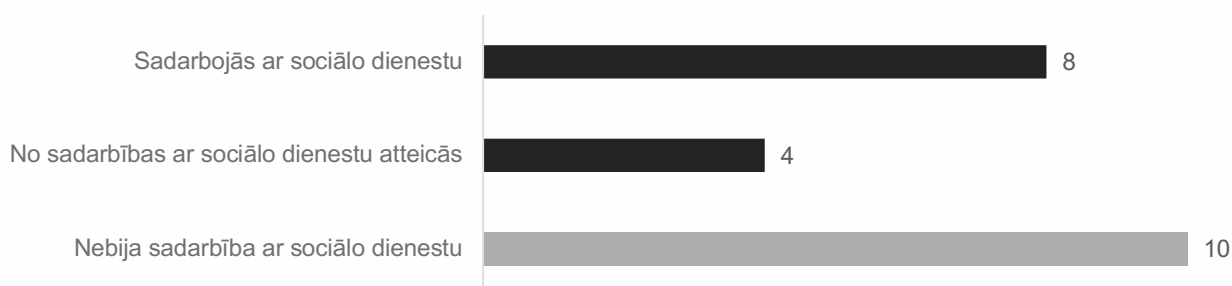
Arī attiecībā uz sociālās rehabilitācijas pakalpojumu var secināt, ka nepietiek tikai ar vienkāršu informēšanu, ka tāda veida atbalsts pastāv. Divos gadījumos respondenti bija saņēmuši informāciju par pakalpojumu, taču to neizmantoja, vēlākā posmā vērtējot, ka tomēr tas būtu bijis nepieciešams. Tas norāda, ka ir nepieciešams cilvēcis kontakts ar cietušo personu un individuālāka pieeja, lai paskaidrotu par pakalpojumu, tā galvenajiem ieguvumiem un, iespējams, pārliecinātu cietušo, ka šāda veida atbalsts viņam ir nepieciešams. Kā arī var identificēt vismaz četrus gadījumus, kad informācija par sociālās rehabilitācijas pakalpojumu netiek saņemta vispār vai par to tiek uzzināts citos veidos, nevis no policijas vai sociālā dienesta. Tas liecina, ka ne vienmēr no tiesībsargājošo iestāžu puses tie sniegta pilnvērtīga informācija par pieejamo atbalstu, kas ir īpaši nozīmīgs vardarbīgu noziedzīgu nodarījumu gadījumos.

4.3. Pašvaldību sociālo dienestu atbalsta pakalpojumi

Pašvaldību sociālie dienesti sniedz dažādus atbalsta pakalpojumus personām, kas cietušas vai cieš no vardarbības. Persona vēršas sociālajā dienestā, kur sociālais darbinieks, izvērtējot konkrēto gadījumu un situāciju, piemeklē atbilstošus pakalpojumus atbilstoši tam, kas pašvaldībā ir pieejams. Pakalpojumu klāsts var ietvert sociālā darbinieka konsultācijas, psihologa atbalstu, atkarību speciālistu, mentoru vecāku prasmju uzlabošanai un citus speciālistus, kuru palīdzība nepieciešama konkrētajā situācijā. Vienlaikus pašvaldībās var būt pieejami krīzes centri, kas var būt arī valsts apmaksātās sociālās rehabilitācijas pakalpojuma sniedzēji. Krīzes centri nodrošina izmitināšanu, rehabilitāciju, konsultācijas un dažādus atbalsta pakalpojumus. Izmitināšana krīzes centrā pieejama noteiktu termiņu, kas dažādās pašvaldībās var būt atšķirīgs. Papildu individuālajiem pakalpojumiem daži sociālie dienesti piedāvā arī atbalsta grupas vardarbībā cietušām pilngadīgām personām.

Pētījuma ievaros 12 no 22 respondenti norāda, ka ir bijuši informēti vai sadarbojušies ar sociālo dienestu (Attēls nr. 15). No tiem astoņi respondenti norādīja, ka sadarbojās ar sociālo dienestu, un visos šajos gadījumos ģimenē ir bijuši nepilngadīgi bērni. Savukārt četros gadījumos sociālais dienests ir piedāvājis atbalstu, taču no sadarbības respondenti bija atteikušies.

Attēls nr. 15. Respondentu sadarbība ar sociālo dienestu⁴¹

Avots: Civitta veikto interviju analīze, n=22

Sadarbības ar sociālo dienestu ietvaros respondenti ir saņēmuši gan sociālo darbinieku konsultācijas, gan tikuši informēti un novirzīti uz citiem atbalsta pakalpojumiem. Kā minēts iepriekš, vairākos gadījumos tieši sociālais dienests informēja par iespēju saņemt sociālās rehabilitācijas pakalpojumu vardarbībā cietušām personām.

⁴¹ Atbildēs ietverti arī divi respondenti, kas atzīti cietušajiem saskaņā ar KL 260.panta otro daļu, viens, kas atzīts par cietušo saskaņā ar KL 185.panta pirmo daļu, un viens gadījums, kur respondentam nebija ierosināts kriminālprocess. No tiem viens respondents sadarbojās ar sociālo dienestu, pārējos gadījumos respondentiem nebija sadarbības ar sociālo dienestu.

Kopumā respondenti savu **sadarbību ar sociālo dienestu vērtē kā apmierinošu**. Četri respondenti norāda, ka tieši sociālā dienesta pārstāvji ir snieguši galveno atbalstu, lai cietušās personas saņemtu nepieciešamo palīdzību. Jānorāda, ka divi respondenti īpaši pozitīvi vērtē individuālu pieeju, ka sociālais darbinieks turpina saziņu ar cietušo personu, pārliecinoties, vai viss ir kārtībā.

“Nu lūk, šodien man tieši zvanīja un jautāja, vai mēs ar bērnu esam vērsušies pie psihologa. Bērns it kā pats jau prasa, nezinu, kāpēc. Viņš domā, ka varbūt no tā kļūs vieglāk. Nu, tad mēs brauksim 13. datumā kopā, un tad jau arī, laikam, lūgsim, lai viņam arī piešķir.” (Intervija R2)

“Nu, es varu pateikt tikai vienu: ja, laikam, nebūtu sociālā dienesta – nebūtu variantu – mēs, laikam, vēl nebūtu izšķīrušies. Bet, teiksim tā, man, laikam, nekad nepietiktu drosmes.” (Intervija R5)

Tāpat vienā gadījumā respondents pozitīvi vērtē iestāžu darbu, norādot, ka visas **iesaistītās puses ir sadarbojušās**. Tas ir nozīmīgs aspekts, ņemot vērā, ka kriminālprocesa ietvaros ir iesaistītas vairākas iestādes un cietušajām personām var būt neskaidrības, kādu jautājumu gadījumā ir jāvērsas kādās iestādēs.

“Jā, nu jā, viss bija izskaidrots, viss bija pastāstīts, viss bija labi, viss bija palīdzēts. Visās situācijās bija pretimnākoši. Gan no jurista puses, gan no policijas puses, gan no psihologa. Un nu jā, visi bija pretimnākoši gan no sociālā. Visi bija, visi sadarbojās, var pat teikt tā - visi sadarbojās.” (Intervija R4)

Saistībā ar nodrošinātajiem atbalsta pakalpojumiem, kā minēts iepriekš, lielākoties tās ir bijušas sociālo darbinieku konsultācijas, sociālās rehabilitācijas pakalpojuma vai psihologu konsultāciju organizēšana. Vienā gadījumā respondents norāda, ka sociālais dienests ir informējis par iespēju saņemt jurista konsultācijas, kas netika izmantotas. Savukārt respondents, kurš sadarbojās ar sociālo dienestu krimināllietā, kur cietušais bija nepilngadīga persona, norāda, ka ir izmantojis tos pakalpojumus, kas ir bijuši vajadzīgi konkrētajā gadījumā. Papildus jānorāda, ka interviju **laikā respondenti nav norādījuši, ka trūktu kāda konkrēta atbalsta pakalpojuma veida**.

“Piedāvāja izmantot viņu juristu, bet, ņemot vērā, ka jurists jau bija noalgots, līdz ar to nebija tādas nepieciešamības. Atbalsta grupas par tādām nebija runas. Vismaz es uzreiz tā nevaru atcerēties.” (Intervija R7)

“Ar sociālo dienestu mēs izrunājām, un tie pakalpojumi, kas tā kā no viņu puses bija pieejami un piedāvājami mūsu gadījumā tos principā... Tur jau arī tikai psihologs bija, jo kaut kādi mentora atbalsti, jo paralēli viņai nevajadzēja. Vai mums nav nekādu maznodrošinātā statusu, kur varbūt kaut kādi citi pakalpojumi klāt. Līdz ar to tas, ko viņi varēja, to viņi arī piedāvāja tam atbilstoši mūsu vajadzībām.” (Intervija R22)

Vienā gadījumā respondents norāda, ka **sadarbība ar sociālo dienestu ir veiksmīga un nodrošinātie pakalpojumi ir noderīgi**. Tomēr respondents uzsver, ka **sociālā dienesta darbiniekiem trūkst informācijas gan par procesu kopumā, gan pieejamajiem atbalsta pakalpojumiem**. Šajā konkrētajā gadījumā, kur sadarbība ar sociālo dienestu nenotika kriminālprocesa ietvaros, respondents atzīmē, ka sociālais darbinieks nespēja sniegt pietiekamu informāciju par dienesta nodrošinātajiem pakalpojumiem. Turklāt respondents norāda, ka darbinieki nepietiekami pārzina kopējo cietušajiem pieejamo atbalsta sistēmu un ir kompetentāki tikai savas konkrētās jomas ietvaros. Līdz ar to respondents secina, ka pilnvērtīgu informāciju par pieejamo atbalstu nav saņēmis arī sadarbībā ar sociālo dienestu.

“Bet runājot par to, vēl trūkst sociālo darbinieku kompetences, viņi sekojoši ir kā sociālie darbinieki, bet viņiem ir tikai šaurs redzesloks un viņi par to, kas notiek apkārt, viņi nesaprot, nezina. [...] Pakalpojumi ir noderīgi, bet nu informācijas trūkums ir, un tieši to sociālo darbinieku kompetence... Ka viņi nepārzina varbūt visu, ko var piedāvāt. Un tas pats par to, ka es jautāju par psihoterapeiti, viņa pat nevarēja atbildēt, ar kuriem ir noslēgts līgums, kāds psihoterapeits tiks piedāvāts vai nebūs interešu konflikts, vai tas nav rads, vai tas, kas varētu skart to otro pusi. Viņi pat nevarēja to atbildēt. To zināšanu trūkums ir pamatīgs.” (Intervija R12)

Pētījuma ietvaros bija četri gadījumi, kuros sociālais dienests bija sazinājies, tomēr cietušie no tālākas sadarbības atteicās, piemēram, personīgu iemeslu dēļ vai tāpēc, ka ir bijis pietiekams atbalsts no apkārt esošajiem cilvēkiem. Papildus jānorāda, ka viens no šiem gadījumiem respondents intervijas ietvaros tomēr uzsvēra sociālo dienestu nozīmi, piekrītot, ka **nepieciešams ne tikai sniegt informāciju par pakalpojumiem, bet arī aicināt izmantot tos.**

“Viņi [policija] teica, ka par šo ziņos sociālajam dienestam, un sociālais dienests sazināšoties ar manīm. Jā, un tā arī notika. Jā, sazinājās, protams. Bet nu, sociālajam dienestam es atteicu savu iemeslu pēc.” (Intervija R10)

“Man zvanīja no bāriņtiesas, bija sociālā, bet tad es vēl slimnīcā biju. [...] Jā, pie sociālajam tur es nevērsos, jo es dzīvoju pie tantes un man tur ļoti, ļoti liels atbalsts bija no tantes, no viņas bērniem.” (Intervija R21)

Vienlaikus ir jāizceļ divi gadījumi, kur respondenti nav sadarbojušies ar sociālo dienestu. Lai arī respondenti zināja par iespēju sadarbīties ar sociālo dienestu, tomēr **no sadarbības uzsākšanas ir atturējuši aizspriedumi vai stereotipi, kas saistīti ar sociālo dienestu funkciju veikšanu.** Vienā gadījumā respondents norāda, ka vēlējās griezties iestādē pēc palīdzības, taču nobijās. Vienlaikus respondents norāda, ka vēlētos saņemt psihologa konsultācijas, ko attiecīgi varētu organizēt sociālais dienests. Cits respondents norāda, ka iespējas saņemt sociālo dienestu pakalpojumus ierobežo arī tas, ka mazākās pilsētās cilvēki ir savstarpēji pazīstami, līdz ar to var pastāvēt arī nedrošība par informācijas tālāku izpaušanu.

“Nē, nebija ne sociālā dienesta atbalsts, nē, nekādās... Es gribēju it kā vērsties tajā visā, kad man jau tur pavisam traki bija, bet es kaut kā apstājos. Nezinu, mani kaut kas nobiedēja varbūt, varbūt nē, un es nevērsos.[...] Jā. Vairāk man vajadzīgs būtu psihologa atbalsts, lai es varētu izrunāties, izstāstīt savu situāciju, kas man uz sirds sakrāties. Jo bērnībā, kad man bija problēmas ar tādu pašu, kā ar ģimeni, tad man bija tas psihologa kurss. Laikam, nu tā kā bērniem to dod [pašvaldības nosaukums]. Tad man varētu to psihologu, laikam, atrast un izrunāties, lai paliktu vieglāk man. Un jā. Tas būs vairāk noderīgs.” (Intervija R14)

“Mūsu rajonā nav tāda lieta [kā atbalsta grupas]. [...] Bet, nu, bet mazpilsētā tas ir īstenībā... Tur viens otru gandrīz pazīst.” (Intervija R20)

Vienlaikus jānorāda, ka respondents, kurš bija sadarbojies ar sociālo dienestu, ņemot vērā, ka ģimenē bija nepilngadīgi bērni, norādīja, ka pirms sadarbības uzsākšanas sociālais dienests saistījās tieši ar soda funkciju veikšanu. Līdz ar to pastāvošie stereotipi attiecībā uz dažādu iestāžu funkciju veikšanu vēl joprojām ir aktuāli un var atturēt no vajadzīgo atbalsta pakalpojumu saņemšanas. Arī šie gadījumi norāda uz to, ka **cietušajiem ir nepieciešams skaidrot gan pakalpojumu pieejamību, to mērķi, tādējādi arī mazinot aizspriedumus pret dažādu iestāžu darbu.**

“Es jums teikšu, manā gadījumā, jā, man arī bija bail, ka pie manis atbrauks sociālais dienests un būs jautājumi, varbūt problēmas un tā tālāk. Bet es jums teikšu – tas tikai tā likās. Principā, es uzskatu, ka sociālais dienests ne tāpēc brauc, lai mūs te sodītu vai, nezinu, atņemtu bērnu un tā tālāk.” (Intervija R5)

Divi respondenti norāda, ka tieši **sociālajam dienestam ir jābūt tam, kas galvenokārt sniedz informāciju**. Tas savukārt norāda un sociālo dienestu nozīmīgumu gan kriminālprocesa laikā, gan arī pēc tā.

“Nē, es domāju, ka nē. Ja uzreiz, piemēram, pēc policijas tu vērsies sociālajā dienestā, tad sociālais dienests tur izskaidro, ka tur būs jāveic tā izpēte ar psihologu, un tad tās konsultācijas tiek piešķirtas un ka ir iespējams izmantot jurista pakalpojumus. Es domāju, ka šajā jautājumā nē.”
(Intervija R5)

“Domāju tie paši sociālie. Jo viņi jau ir tie, kas rūpējās par ko vairāk par tiem cilvēkiem.” (Intervija R21)

Secinājumi par cietušo sadarbību ar sociālo dienestu

Kopumā var secināt, ka sociālais dienests ieņem būtisku lomu nodrošinot atbalsta pasākumus, īpaši gadījumos, kad ģimenē ir nepilngadīgi bērni. Respondenti sadarbību ar sociālo dienestu pārsvarā vērtē pozitīvi, izceļot individuālu pieeju, regulāru saziņu un praktisku atbalstu, kā arī atsevišķā gadījumā starpinstitucionālu sadarbību. Vienlaikus var secināt, ka ar informēšanu par pakalpojumu pieejamību vien nepietiek – ir nepieciešams aktīvāk motivēt cietušās personas izmantot piedāvātos atbalsta pasākumus. Tāpat var identificēt divus gadījumos, kuros cietušās personas ir atturējušās no vērsšanās sociālajā dienestā aizspriedumu un stereotipu dēļ. Tādēļ īpaši būtiski ir ne tikai sniegt informāciju, bet arī skaidrot pakalpojumu būtību, mērķi un nozīmi cietušo atlabšanas un drošības nodrošināšanas procesā.

4.4. Valsts apmaksātas juridiskās palīdzības nodrošināšana cietušajiem

Kriminālprocesa ietvaros cietušajām personām ir iespēja saņemt valsts nodrošinātu juridisko palīdzību gadījumos, ja persona:

- ir ieguvusi trūcīgas vai maznodrošinātas māsaimniecības statusu;
- pēkšņi nonākusi tādā situācijā un materiālajā stāvoklī, kas liedz nodrošināt savu tiesību aizsardzību;
- atbilst īpaši aizsargājamā cietušā statusam.⁴²

Pētījuma ietvaros seši respondenti norādīja, ka ir saņēmuši informāciju par valsts apmaksātu juridisko palīdzību (Attēls nr. 16). Trīs gadījumos respondenti norāda, ka šo pakalpojumu ir izmantojuši – divos gadījumos, kad tika saņemta valsts apmaksāta juridiskā palīdzība, cietušās personas bija nepilngadīgi bērni, un atbalsts tiks saņemts policijas posmā, un vienā gadījumā respondents norādīja, ka atbalsts ir ticis nodrošināts pēc izmeklēšanas noslēgšanas. Savukārt trijos gadījumos respondenti norāda, ka ir bijuši informēti par šo pakalpojumu, no tiem divos gadījumos respondenti norādīja, ka atbalsts nav bijis vajadzīgs, taču vienā gadījumā tas vēl nav ticis izmantots.

⁴² Tiesu administrācija. (2026). Pārstāvības un juridiskās palīdzības nodrošināšana cietušajiem. <[Saite](#)>

Attēls nr. 16. Respondentu informācija par valsts apmaksātu juridisko palīdzību

Avots: Civitta veikto interviju analīze, n=6

Respondentiem, kuri saņēmuši valsts apmaksāts juridiskās palīdzības atbalstu izmeklēšanas posmā, ir bijušas atšķirīgas pieredzes. Vienā gadījumā respondents pozitīvi vērtē procesa organizētību un sniegto atbalstu. Savukārt citā gadījumā respondents norāda, ka viņam netika sniegta advokāta kontaktinformācija, lai turpinātu sadarbību, līdz ar to arī nav saprotama advokāta turpmākā iesaiste un atbalsta sniegšana kriminālprocesā. Tādējādi, lai arī juridiskā palīdzība ir tikusi sniegta, tomēr atbalsts nav nodrošināts respondenta vajadzībām atbilstošā apjomā.

“Es jau nu gan.. pirmajā, gan otrajā bija regress, sliktas lietas... notika seksuālā vardarbība. Un nu jebkurā gadījumā tas ir [vīrieša vārds], kurš mums [y vietas nosaukums].. iebilst. Jo tur uzreiz bija advokāts. Nu viss bija ļoti korekti. Viss bija ļoti pareizi. Viss tika noorganizēts arī pie policijas - psihologs un viss bija izdarīts.” (Intervija R4)

“Turklāt mums bija arī advokāts, mūsu advokāts, bet mēs viņu redzējām tajā brīdī [lietības sniegšanas brīdī] pirmo reizi, un es pat neesmu saņēmusi viņas vizītkarti. Un es neatceros, kā viņu sauc. Šobrīd man principā liekas, ka man vairs nav advokāta. [..] Vai jā, mums bija piešķirts valsts, jo, nu, tā kā mēs savu atsevišķi nemaz nemeklējam un nemaksājam viņam. Līdz ar to ir valsts piešķirtais. Un es šobrīd esmu uzdevusi jautājumu izmeklētājam, kuru advokātu viņa mums piespēlēja toreiz, bet es atbildi neesmu saņēmusi jau otro nedēļu. Tā kā mēs domāsim, ko mums darīt ar šo jautājumu.” (Intervija R22)

Vēl citā gadījumā respondents norāda, ka valsts apmaksāta juridiskā palīdzība tika sniegta pēc izmeklēšanas pabeigšanas un informāciju respondentam sniedza prokuratūras posmā. Konkrētajā gadījumā respondents, lai arī līdz šim ir saņēmis drīzāk informatīvu atbalstu, ir apmierināts sniegto juridisko palīdzību.

“Man pazīstama teica, ka, tā kā, advokātu nozīmē vēl, tā kā... Lūk. Nu, tā lūk, jā. [..] [jautājot, kas sniedza informāciju] Prokuratūra. Vienkārši caur kādu lapiņu. Vai nu, kad beidzās izmeklēšana, man atsūtīja dokumentu, ka man ir advokāts. Jā, un tur bija uzvārds. [..]Bet tad, kad nozīmēja tiesu, es viņai uzrakstīju, pajautāju, ka man nav atnākusi pavēste. Viņa teica, ka tagad noskaidros. [..] Un viņa teica, ka, ja es negribu iet, tad tur nav tādas atzīmes, ka man obligāti jābūt. Ka mēs varam uzrakstīt iesniegumu, ka es, piemēram, nevaru... nu, nevis nevaru, bet vienkārši negribu. Nevis negribu, bet nav vēlmes, tā kā... nezinu, kaut kāds stress un viss.” (Intervija R2)

Trīs gadījumos respondenti norāda, ka ir bijuši informēti par valsts apmaksātu juridisko palīdzību, taču divos gadījumos atbalstu nebija nepieciešams izmantot, savukārt otrā gadījumā respondents norāda, ka juridisko palīdzību vēlētos saņemt tikai gadījumā, ja būs jāierodas tiesā.

“Nu, advokāta man nav, pagaidām advokāta man vēl nav, jā. Bet, ja man viņš būs vajadzīgs tiesai – [..]. Bet, ja mani aicinātu uz tiesu, es, protams, gribētu advokātu, jo advokāts tomēr labāk pārzina likumus..” (Intervija R1)

“Jā. Nebija aktuāli, jā. Es negriezos. Varbūt es būtu griezusies pēc šīs juridiskās palīdzības, kad es saņēmu to kompensāciju, ja tas viss būtu ieildzis. Varbūt tā tas būtu. Un vispār – kas man pienākas? Ja es par policiju neko nezināju, kas man pienākas. Varbūt es būtu piezvanījusi un pajautājusī. Varbūt tā arī būtu bijis. Bet, tā kā manā situācijā viss bija skaidrs, es neizmantoju. Nebija nepieciešamības.” (Intervija R11)

Papildus jāizceļ, ka vienā no intervijām respondents norāda, ka nebija informēts par valsts juridiskās palīdzības sniegšanu, taču būtu vēlējies šādu atbalstu saņemt tieši finansiālo apstākļu dēļ. Intervijas ietvaros respondents norādīja, ka atbilst trūcīgās māsaimniecības statusam, līdz ar to pēc būtības varētu saņemt arī valsts apmaksātu juridisko palīdzību. Vienlaikus jānorāda, ka policija cietušo persona informēja par citiem atbalsta veidiem, piemēram, sociālo rehabilitāciju, kuras ietvaros ietilpst arī jurista konsultācijas. Līdz ar to **arī šis gadījums norāda, ka sniegtajai informācijai ir jābūt mērķtiecīgai un tādai, lai cietusī persona varētu saprast pakalpojuma saturu un līdz ar to arī izvērtēt tā nepieciešamību.**

“Juristu nē. Ja es būtu zinājusi, tad jā. [..] Viņam [vardarbības veicējam] tikai bija valsts advokāts. Es pati par sevi. Jo, kā saka, man nav nevienas kapeikas. Es varēju noligt, man ir pazīstams jurists, bet jūs saprotat – tas maksā. Kā es bērnu uzturēju?” (Intervija R9)

Jānorāda, ka kopumā juridiskā palīdzība cietušajiem ir ļoti nozīmīga, ne tikai gadījumos, kad tā ir bijusi valsts apmaksāta, bet arī gadījumos, kad ir saņemtas jurista konsultācijas sociālās rehabilitācijas pakalpojuma ietvaros, juridisko palīdzību sniedza personīgi pazīstami juristi, vai par pakalpojumu respondenti maksāja paši. Jau iepriekš analizē ir norādīts, ka gadījumos, kad cietušie bija saņēmuši juridisko palīdzību, tas kopumā veicinājis izpratni par kriminālprocesu kopumā un ir palīdzējis orientēties procesā. Divi⁴³ respondenti norāda, ka papildu saņemtajiem pakalpojumiem būtu bijis **nepieciešams arī jurista vai advokāta atbalsts**, kas palīdzētu labāk noorientēties procesā un sniegt praktiskus ieteikumus un rekomendācijas.

“Laikam jau būtu labi, ja būtu vēl pieejams ne tikai jurists, bet arī advokāts. Pat manā situācijā vienkārši, lai labāk apzinātos to, kāda ir situācija un kāds patiesībā varētu būt potenciālās sekas cilvēkam, un kā tas viss izskatās no malas šobrīd?” (Intervija R3)

“Man pietrūka tieši jurista atbalsta, kas varētu varbūt pareizi korekti sastādīt dokumentus. Un klāt, protams, pietrūka psihologa.” (Intervija R12)

Arī šie gadījumi akcentē, ka cietušajiem kopumā ir nepieciešams nodrošināt mērķētāku informāciju par pieejamo atbalstu, piemēram, jau laicīgi informējot, ka jurista konsultācijas ir iespējams saņemt arī sociālās rehabilitācijas ietvaros. Informāciju par juridiskās palīdzības saņemšanas iespējām ir svarīgi saņemt jau kriminālprocesa sākumposmā.

⁴³ Vienā gadījumā šādu atbildi sniedza respondents, kuram netika ierosināts kriminālprocess par noziedzīgo nodarījumu.

Secinājumi par cietušo pieredzi, saņemot valsts apmaksātu juridisko palīdzību

Kopumā secināms, ka valsts apmaksātās juridiskās palīdzības pieejamība respondentu gadījumā ir bijusi atšķirīga. Pozitīva pieredze ir saistīta ar advokāta iesaisti un atbalsta sniegšanu. Vienlaikus divi no sešiem respondentiem norāda uz nepietiekamu sniegtās informācijas apjomu, piemēram, par advokāta kontaktinformāciju, kā arī par šāda atbalsta pasākuma pieejamību kopumā. Tāpat Pētījuma ietvaros var secināt, ka cietušās personas ne vienmēr pilnībā izprot sniegto informāciju par atbalsta veidiem. Līdz ar to būtu nepieciešams ne tikai nodrošināt juridiskās palīdzības piešķiršanu, bet arī skaidru, savlaicīgu un mērķtiecīgu informēšanu, lai cietušās personas varētu apzināti un pilnvērtīgi izmantot pieejamo atbalstu.

4.5. Pagaidu aizsardzības pret vardarbību saņemšanas pieredze cietušajiem civilprocesa ietvaros

Attiecībā uz tiesu, vēl viens process, kas ir saistošs cietušajām personām ir **pagaidu aizsardzība pret vardarbību**, kas tiek **noteikta civilprocesa ietvaros atbilstoši Civilprocesa likumam**. Pētījuma ietvaros seši⁴⁴ respondenti bija saņēmuši pagaidu aizsardzību pret vardarbību, vienā gadījumā respondenta pieprasījums netika apstiprināts.

Divi, kuru gadījumos pagaidu aizsardzība pret vardarbību bija apstiprināta, norāda, ka tas ir būtisks aspekts, lai cietusī persona justos droši. Tas arī palīdz sadarbojoties ar policiju, attiecīgi policija reaģē uz vardarbības veicēja pārkāpumiem.

“Un viņš ir spēkā, viņš šobrīd ir spēkā. Tas arī mani padara tādu drošāku, teiksim, ka šobrīd tomēr arī policija vairāk reaģē.” (Intervija R8)

“Un tad notika tā, ka tas jau bija vēl pēc dažiem mēnešiem. Tā kā šo dažu mēnešu ietvaros viņš man rakstīja. Viņš man rakstīja visur, kur vien tikai var rakstīt. Viņš tā kā man visur rakstīja tāpat - viņam ir liegums netuvoties un nerakstīt ziņas, bet to viņš pārkāpa. Viņš man raksta, viņš man seko. Viņš man visu tādā veidā pārkāpj. Es savukārt ziņoju uzreiz policijā. Un tā viņam tie punktiņi krājas.” (Intervija R3)

Vienlaikus **gadījumos, kad aizliegumi tiek regulāri pārkāpti, šī drošības sajūta pazūd**. Vienā gadījumā respondents norāda, ka vardarbību veikusī persona jau ilgstoši un regulāri pārkāpj noteiktos aizliegumus, lai arī persona tiek sodīta, uzvedība nemainās. Līdz ar to šobrīd esošais mehānisms attiecībā uz drošības nodrošināšanu nav pietiekami efektīvs, kā arī piemērotie sodi nav atturējuši personu turpināt pārkāpt noteikto aizliegumu tuvoties un kontaktēties ar cietušo personu. Cits respondents, kas saskārās ar vajāšanu, norāda, ka policija nespēj reaģēt uz pilnīgi visiem gadījumiem, tāpēc būtu bijis nepieciešams apsardzes pakalpojums, kas ļautu justies drošāk.

“Ir pagājuši vairāk kā septiņi gadi. Viņš joprojām pārkāpj un pārkāpj. Viņš ir vairākkārtīgi sodīts. Ir gan naudas sodi uzlikti, gan tā pati vairākkārtēja probācijas uzraudzība. Cietumsods ir bijis pat četri mēneši. Viņš ir nosēdējis cietumā par šiem te pārkāpumiem, par, par tuvošanos, par, par zvaniem, draudiem dzīvībai, bet sakot vajāšana ir notikusi. [...] Nu ir reizēm tādām tādām bezcerības, tādām bezspēcības, bezcerības tā tā sajūta, tomēr pārņem. Tas ir tas pirmais, kas te, tā. Jo redzi, vairākkārtīgi es to darīju, rakstīju. Un kā nu es saprotu, no viņa arī nav nekāda... Neviena iestāde nav nekādi brīnumdari nav. Ka nu likums ir likums, un attiecīgi katram nodarījumam ir savi soda

⁴⁴ Atbildēs ietverts arī gadījums, kur respondentam nebija ierosināts kriminālprocess

mēri, ka nu. Nu jā, es saprotu, nevar jau, nu, tur varbūt kādam liekas mazāk maznozīmīgs nodarījums pāri nodarījums, bet...” (Intervija R20)

“Nu, patiesībā man ļoti būtu vajadzīga kāda apsardze. Kā, ziniet... jo pat kad es zvanīju uz apsardzes firmām – nekādas palīdzības nebija. Policija jau nevar palīdzēt. [...] Jā. Man bija bail iet pa ielu. Es lūdzu, lai būtu kāda apsardze, es nezinu – kaut kāda aizsardzība, praktiska palīdzība.” (Intervija R1)

Attiecībā uz **lēmuma pieņemšanas laiku**, trīs respondenti norāda, ka gadījumos, kad visi vajadzīgie dokumenti tiek iesniegti, tad lēmums tiek pieņemts operatīvi. Viens no respondentiem kā papildu pozitīvu aspektu norāda, ka iesniegumu var iesniegt elektroniski un nav nepieciešams ierasties tiesā klātienē.

“Bet, protams, es saņēmu šo lēmumu. Tiešām paldies tiesai, kas... Es neatceros, kurā septembrī es iesniedzu ceturtajā un piektajā. Ļoti ātri vienas dienas laikā man atnāca šis lēmums. Tas bija tiešām ļoti operatīvi, bet arī tie iesniegumi un pats saturs, to iesniegumu saturs.” (Intervija R8)

“Jā, arī tur viss ļoti ērti, caur internetu, ļoti ērti, jā. Paldies Dievam, ir iespēja vispār nekur nebraukt – viss caur elektronisko parakstu, paraksti to, kas nepieciešams. Arī ļoti ērti un ļoti svarīgi.” (Intervija R2)

Vienlaikus pieci no sešiem respondentiem, kuriem bija noteikta pagaidu aizsardzība pret vardarbību, norāda, ka lai sagatavotu pieteikumu tiesai, ir saņēmuši papildu juridisko palīdzību, piemēram, sociālās rehabilitācijas ietvaros, algojot juristus, vai saņemot atbalstu no tuviniekiem, kam ir zināšanas juridiskajos aspektos. Līdz ar to **iesnieguma sagatavošana tiesai cietušajai personai var būt gana sarežģīts process un ir nepieciešams papildus atbalsts, lai to izdarītu korekti.**

“Man iedeva dokumentu, teica aizpildīt un nosūtīt. Es to aizpildīju. Es saku: pirmo reizi man atteica. Pēc tam jau ar savu juristu mēs aizpildījām otro reizi.” (Intervija R1)

“Sanāk, ja nebūtu jurista, tad man arī nebūtu tās aizsardzības pret vardarbību, jo tikai caur juristu, tas sanāk izņēmums, bija rakstīts uz tiesu, un tas ātrāk iestājas nekā policijas aizsardzība. Tas ir saistīts ar to, ka es pati vērsos policijā. Ja būtu policija saukusi uz vietas, tad tur nošķiršana būtu laikam bišķīt ātrāka iestājusies. [...] Es sniedzu visu nepieciešamo informāciju juristam, un jurists palīdzēja izveidot iesniegumu tiesai.” (Intervija R7)

Vienlaikus trīs **respondenti norāda uz negatīvu pieredzi, piemēram, saņemot daļēju vai pilnīgu atteikumu.** Respondentu pieredze liecina, ka atteikumi pagaidu aizsardzības pret vardarbību piemērošanā galvenokārt bijuši saistīti ar formāliem un juridiskiem kritērijiem. Tie bija saistīti, piemēram, ar kopīgas dzīvesvietas ar vardarbību veikušo personu neesamību, radniecības vai tiesisku attiecību neesamību, kā arī nepilnīgu vai sākotnēji trūkstošu dokumentāciju. Vienā gadījumā aizsardzība tika piemērota tikai daļēji, neaptverot visus ģimenes locekļus, kas no cietušo personu skatpunkta tika vērtēts kā nepietiekams atbalsts.

“Nebija skaidrs, jo viņi bija uzrakstījuši, ka mēs nedzīvojam kopā, mums nav kopīgas mantas, mums nav ko dalīt – tāpēc viņi atsaka. Nu, laikam, tā vēstule bija neskaidra... Šis atteikums nebija saprotams nevienam – ne centram “Marta”, ne kādam citam, kam es to rādīju. Nu, kopumā, jā, nebija skaidrs. Un policijā, kad mēs rakstījām – tas jau bija tad, kad atvēra kriminālprocesu, – arī tā meitene bija tādā, kā šokā, ka atteikts aizliegums tuvoties tikai tāpēc, ka mēs nedzīvojam kopā. [...] Visus sarunu ierakstus, visus draudus mēs salikām un ierakstījām uz zibatmiņas. Un tad, kad jurists

no "Martas" visu to pareizi noformēja ar visiem pierādījumiem, tikai pēc tam viņi iesniedza pieprasījumu, un man noteica aizliegumu." (Intervija R1)

"No tiesas tika saņemts atteikums, jo, nu nekas, ja nu ja būs kaut kas trakāks, tad lūdzu, tā tas ir sīkums. Nu uzskata, ka tie nav draudi, jo tie bija draudi veselībai un draudi mantai. Nu nekā traka. Tas arī, manuprāt, no tiesas nav pareizi. Viņi pat neuzmanīgi... nepalūdza nekādus dokumentus. Vienkārši atteikums un viss. Jo viņi saka, ja tas īsti nav radnieks, tad nekas. Es saku – bet, ja tas ir civillaulībā draugs. Civillaulība mūsu valstī īsti nav uzskatāma par laulību, tāpēc nē. Ja tas ir radnieks, ja tas ir vīrs, tad mēs izskatīsim lietu. A ja nē, tad nē. Tad arī tika saņemts atteikums. Lūk." (Intervija R12)

Vienlaikus minētie gadījumi netieši norāda uz to, ka tiesā nav iesniegta pilnvērtīga informācija un dokumentācija. Kas savukārt norāda uz to, ka arī šis process var būt gana sarežģīts un **cietušajām personām ir nepieciešama papildus palīdzība, lai attiecīgo iesniegumu sagatavotu**. Vienlaikus arī atteikuma gadījumā, iespējams, būtu jānodrošina mehānisms, kā cietušās personas var saņemt konsultāciju vai informāciju par to, kāda veida dokumenti vai pierādījumi trūkst, lai apstiprinātu pieprasījumu. Papildus jāņem vērā, ka respondenti norāda, ka aizsardzība pret vardarbību liek justies drošāk, līdz ar to arī katrs atteikums, īpaši gadījumos, kad tas nav pietiekami pamatots, var ietekmēt arī uzticību iestādēm un atbalsta sistēmai kopumā.

Secinājumi par cietušo pieredzi, piesakot pagaidu aizsardzību pret vardarbību

Kopumā var secināt, ka pagaidu aizsardzība pret vardarbību ir būtisks drošības mehānisms cietušajām personām, kas vairumā gadījumu tiek piemērots operatīvi un sniedz praktisku atbalstu. Vienlaikus atklājas, ka šī mehānisma pieejamību un efektivitāti būtiski ietekmē formālu juridisko kritēriju izpilde un iesnieguma sagatavošanas kvalitāte, kas nereti prasa papildu juridisko atbalstu. Identificētajos trīs gadījumos, kuros tika saņemts daļējs vai pilnīgs atteikums piemērot aizsardzību, respondentiem nesaņēma pietiekamu skaidrojumu un lēmuma pamatojumu. Tas savukārt pēc būtības var mazināt cietušo personu drošības sajūtu un uzticību institucionālajam atbalstam. Līdz ar to arī atteikumu gadījumā būtu nepieciešams cietušajiem nodrošināt iespējas konsultēties vai iegūt papildu informāciju, piemēram, par trūkstošo informāciju, lai saņemtu pagaidu aizsardzību un veicinātu cietušo drošības sajūtu.

4.6. Sadarbība ar Valsts probācijas dienestu

No visiem respondentiem 14 interviju ietvaros izcēla sadarbību ar VPD kā nozīmīgu kopējās pieredzes aspektu. Kopumā gandrīz visi **respondenti šo sadarbību vērtē pozitīvi**, norādot uz skaidri definētiem procesiem, atbalstošu komunikāciju un savlaicīgi nodrošinātu nepieciešamo informāciju.

"Viņi [VPD] man izskaidroju, kas, ko, kā. Un attiecīgi es pateicu ko, kā. Nu, vienīgais pluss bija tas, ka tas nebija, kā saka, piespiedu kārtā un to, ka es gāju uz to tikšanos, tas nenozīmēja to, ka man obligāti kaut kas jāparaksta vai kā. Tā kā brīva izvēle un varēja mainīt, kā saka, savas domas, kaut arī es nācu kā uz izlīgumu. Mazums kaut kas nepatika, tad varēja piecelties, tā kā mierīgi aiziet. Bet mums viss mierīgā atmosfērā norisinājās bez augstiem toņiem, bez nekā." (Intervija R16)

"Nu nekas jau daudz ar to probācijas dienestu nav bijis. Viņiem mēs vienkārši sazvanījāmies. Es viņiem pastāstīju manas domas par to pāri darītāju, un es vienkārši izstāstīju to visu situāciju, kādi ir mani uzskati par to, ka cilvēks šobrīd vēlās tikt ārā no cietuma. Un vai man būt kaut kādi iebildumi par to. Bet principā, tas viss process ir tik ļoti parasts un baigi neko arī neizprašņā." (Intervija R17)

Viens respondents, pārdomājot kopējo pieredzi kriminālprocesa ietvaros, kā **vienu no pozitīvākajiem aspektiem tieši izcēla izlīguma procesu**. Sadarbība ar VPD pēc viņa domām ir veicinājusi tālāku procesa

virzību, situācijā, kad nebija izveidojusies pietiekami regulāra sadarbība ar izmeklētāju, kā arī VPD organizēto sarunu ar vardarbības veicēju respondents vērtē kā nozīmīgu posmu turpmākai sadarbībai ar vardarbības veicēju.

“Manuprāt, vairāk šajā lietā palīdzēja probācija. Tas, ka uz probāciju tika aizsūtīta vēstule. Un tad tā lieta sāka iet ātrāk, jo viņa pārsvarā stāvēja uz vietas. Un jā, tad, kad man pazvanīja no probācijas un pateica, ka ir saņemta izziņa, nu vēstule no mana vīra, tad kaut kā sākās tā lieta iet uz priekšu un nestāvēt uz vietas.” (Intervija R14)

“Kas visspilgtākais tāds palicis? Nu, manuprāt, tā saruna, kura bija veikta caur zoom [izlīguma procesa ietvaros], to sarunu caur zoom sanāk. Un tas, ko teica it kā vīrs. Es ceru, ka tas arī būs tas tā, kā viņš teica, nevis tie būs tikai vārdi, bet arī uz darbībām.” (Intervija R14)

Savukārt cits respondents, kurš bija cietušā pārstāvis ar ceļu satiksmes negadījumu saistītā kriminālprocesā, norādīja, ka **būtu vēlējies agrāk saņemt informāciju par iespēju īstenot izlīguma procesu**, jo tas palīdzēja veiksmīgi noslēgt procesu, kur abas puses varēja vienoties par abpusēji apmierinošu rezultātu.

“Nē, nu to, ko es jau teicu, tā kā varbūt pašas pirmās ierosinātas krimināllietas, varbūt lai piedāvā izlīgumu, jo tad nevajadzēja, varbūt, tik tālu man iet, ja būtu uzreiz piedāvātu izlīgumu.” (Intervija R16)

Vairāki respondenti, runājot par sadarbību ar VPD darbiniekiem, **izceļ cilvēcīgu attieksmi, sapratni un sajūtu, ka tikuši uzklausi**. Viens respondents norāda, ka tieši tas ir patīkami pārsteidzis, ņemot vērā, ka VPD darbība ir vairāk orientēta uz personām, kuras ir apsūdzētas noziedzīgu nodarījumu izdarīšanā. Vienlaikus divi citi respondenti īpaši izcēla VPD darbinieku interesi par viņu labbūtību.

“Es biju pārsteigta par šo probācijas dienestu, kad viņu uzaicināja mani uz sarunu. Vai izteikt arī tur savu viedokli par visu situāciju un par kaut kādiem, varbūt maniem ieteikumiem par tiem piemērojamiem sodiem viņam. Jā, ka viņi arī mani sadzirdēja. Milzīgs paldies viņai par to! Un par arī par viņas ieteikumiem, ka tie īstenībā... Tā kā es saprotu, nu, ka tas ir dienests, kas tas strādā tā kā tās otras puses labā, mēģinot kaut ko viņu labā darīt, uzlabot. Bet tanī pašā laikā es redzu tādu tīri saprotošu, tādu cilvēcisko, tādu attieksmi un ieinteresētību. Un tas, tas baigi forši likās.” (Intervija R20)

“Man ļoti patīk, ka man vienmēr pajautā, vai viss kārtībā. Tas ir tieši konkrēti no probācijas dienesta. Visu laiku – vai viss ir kārtībā? Vai nav nekā bijis? Aizsargā. Nu visu laiku, jā, pazvana, tad pajautā, vai tiešām visi ir.” (Intervija R21)

“Nu un, kad iznāca ārā. Ko es varu pateikt par iznākšanu ārā. Probācijā nstartēja [z vietas nosaukums] ļoti korekti. Tas bija otrajā gadījumā, ja . Pilnīgi. Cepuri nost! Tā bija zvanīšana, prasīšana, uzpasēšana. Kad pilnīgi detalizēti un secīgi notiek viņu iesaistīšanās dzīvē. Nu labi strādā [z vietas nosaukums] probācija.” (Intervija R4)

Vienlaikus vairāki respondenti norāda, ka tieši **VPD ir nodrošinājis informāciju par pieejamo atbalstu**, piemēram, par iespēju saņemt kompensāciju, pieteikt aizsardzību pret vardarbību vai rekomendējis saņemt atbalsta pakalpojumus. Savukārt viens respondents norādīja, ka detalizētu informāciju par vardarbības veicējam piemērotajiem soda līdzekļiem sākotnēji uzzināja tieši no VPD – lai gan saņemtajā lēmumā par piemēroto sodu bija norādīts, ka tiek piemērota probācijas uzraudzība, konkrēto saturu respondents saņēma tikai komunikācijā ar VPD.

“Mūsu rajonā nav tāda lieta [atbalsta grupa]. Tad vienkārši izskanēja ziņa, kad biju probācijas dienestā uz sarunu, ka nu, ka privātā grupā painteresēties, ka kaut kāds privātas grupiņas varbūt ka ir.” (Intervija R20)

“Vai, kad nu kaut vai painformēt par to pašu, kur atrodas vainīgā persona, vai arī, teiksim, to, ko man piedāvāja probācijas dienests, noteikt viņam aizliegumu komunicēt ar cietušo. Šo es būtu gribējusi arī no policijas puses, lai viņi šādu iespēju piedāvātu, jo pirms tam. Nu labi, šajā gadījumā palaimējās par to, ka viņš nav mēģinājis komunicēt, bet gadīties var arī visādi.” (Intervija R22)

“No visa šī tad es vairāk informācijas esmu uzzinājusi no probācijas dienesta nekā no pašas policijas.” (Intervija R14)

“Nekas netiek teikts, ko es jau vispār kā uzzināju, kas varētu būt [ietverts probācijas uzraudzībā]. Tas ir tikai tad, kad es ierados probācijas dienestā. Un, kad es aizgāju, lai kā, kāds tad bija tas iemesls, kāpēc es gāju. Ā, nu principā tas bija, lai sniegtu vēl kaut ko, kaut kādu ierosinājumu kādam, kas būtu labāk priekš viņa probācijas, ņemot vērā manas intereses.” (Intervija R3)

Viens respondents īpaši izceļ **VPD darbinieka iesaistīšanos un iniciatīvu, meklējot situācijai atbilstošus risinājumus**, sniedzot ne tikai emocionālu atbalstu un izpratni, bet arī praktisku palīdzību kompensācijas par radīto kaitējumu pieteikšanas procesā, kā arī papildus meklējot informāciju, kas cietušajai personai bija svarīga, bet sākotnēji nebija VPD darbinieka rīcībā.

“Es pie viņas [VPD darbinieces] atbraucu, lai gan biju pārsteigta. Ļoti patīkami pārsteigta. Ne slikti, bet tiešām patīkami pārsteigta, ka viņai vispār kaut kas interesē. Inspektorei vai kas viņa tur skaitās...Ka viņai vispār vēl kaut kas interesē. Toreiz es vēl nezināju, bet jau bija prokurora lēmums... nu, par to, uz kuru bija kriminālatbildība. Viņai viss jau bija rokās. Bet viņu vēl kaut kas interesēja, viņai vēl kaut kas nebija skaidrs. Un es uzskatu, ka tas ir pluss, ka viņa man piezvanīja, ka viņa iedzīljinājās mūsu ar viņu vēsturē. [...] Jā, man tas bija patīkami. [...] Pēc sarunas ar mani viņa nosūtīja viņu uz alkoholisma ārstēšanas kursiem. [...] Es saku: “Viņam man jāatbildzina kaut kāda morālā, naudas kompensācija”. Un viņa man palīdzēja, jā. [...] Es saku: “Bet gadījumā, ja tomēr viņš man to summu, ko prokurors noteica, nepārskaitīs?” Viņa meklēja, meklēja. Bet viņa vismaz kaut ko man pateica, kur man vērsties šādā gadījumā.” (Intervija R11)

Vienlaikus vienā gadījumā respondents, kurš saskārās ar situāciju, kad vardarbības veicējam nevar pilnvērtīgi piemērot probācijas uzraudzību izbraukšanas no valsts dēļ, intervijā norādīja, ka, neskatoties uz sajūtu, ka persona nesaņem atbilstošo sodu, no VPD darbinieka pret šo situāciju ir izrādīta sapratne un sniegts emocionālais atbalsts. Tomēr šī situācija respondentam joprojām ir atstājusi rūgtumu, jo, neskatoties uz pārdzīvoto, vainīgā persona ir izvairījusies no piemērotā soda.

“Probācijas dienestā [x vietas nosaukums] mēs tieši runājām par to, ka būtu svarīgi ņemt vērā nākotnē cilvēkiem neļaut to. Un tā darīt tādas lietas, ka viņi tur paņem, pārvācas un visi viņiem nekādas atbildības nav, jo tas tiešām ļoti, ļoti labi spēlē viņiem par labu, un palīdz it kā neiesaistīties tajos savos pienākumos.” (Intervija R3)

Četri respondenti, kuri **VPD darbu ir vērtējuši kritiskāk**, to lielākoties saista ar **noteiktajiem ierobežojumiem vardarbības veicējam, kā arī to uzraudzību**. Vienā gadījumā respondents norāda, ka būtu vēlējies, lai VPD darbinieki sazinātos ar cietušo pēc vardarbības veicēja atbrīvošanas no apcietinājuma, lai pārliecinātos, vai nav pārkāpti pagaidu aizsardzības pret vardarbību noteikumi. Savukārt citā gadījumā respondents neuzskata, ka vardarbības veicējam tiktu atbilstoši kontrolēti noteiktie

probācijas uzraudzības pasākumi, tādējādi vairojot sajūtu, ka vardarbības veicējs nesaņem atbilstošo sodu.

“Nu jokaini. Es, protams, nezinu, ko tā probācija, kādā veidā viņa izpilda savas vispār... Bet, es domāju, ka šinī gadījumā zinot, ka viņam ir kaut kādas psihiskas, vispār kaut kādas psihiskas noslieces un nepiezvanīt nevienu reizi un neuzjautāt, kādā veidā vispār, kā notiek aizsardzība...” (Intervija R4)

“Nu, nekas, vienkārši nekas netiek pārbaudīts. Tāpēc jau cilvēks to dara, ka viņš jūtas nesodīts, ka viņš vienkārši izlokās, izlien cauri. Zin, ka viņam noticēs viens, noticēs otrs, noticēs desmitais. Viņš jūtas vienkārši nesodīts un tā probācija, nu piedošanu. Nu tas nav nekas. Izņemot to, ka viņš tur aizbrauc, atzīmējas vienreiz nedēļā. Nu, viņš netiek pārbaudīts.” (Intervija R10)

Savukārt viens respondents, kurš atzīts par cietušu ar ceļu satiksmes negadījumu saistītā kriminālprocesā, norāda, ka, viņaprāt, no VPD puses **netiek pietiekami operatīvi nodrošināta informācija par tālāko kompensācijas procesu**. Jāatzīmē, ka respondents kopumā bija vīlies nodrošinātajā informācijas apjomā kriminālprocesa laikā un cerēja, ka VPD nodrošinās trūkstošo informāciju, taču tas nav noticis tik ātri kā gaidīts, radot vilšanos par kopējo situāciju.

“Probācijā pirmdien biju un tagad jau ir ceturtdiena. Nekas nav izdarīts. Varbūt ir laiciņš vajadzīgs, saprotat tur daudz visādas lietas. Nu labi saprotams, es varu pagaidīt līdz nākamajai nedēļai. Bet vajadzētu, ka izdara uzreiz. Un tad zvanīt, teikt visu, ko darīt tālāk. Lai atkal nav teikts, ka tur tās kompensācijas, nekas netiek darīts, nekas nav. Un no tā [valsts piederība apsūdzētajam] paša arī tur nekas nav darīts. Man vienkārši šis viss jau ir apnicis. Sanāk, ka [valsts piederība apsūdzētajam] jau ir atzinies, atzinis savu vainu. Es nekāds naudas, neko neesmu saņēmis. Man jau ir apnicis.” (Intervija R19)

Savukārt citā gadījumā, kur respondents ar VPD sadarbojas izlīguma procesa ietvaros par noziegumu, kas noticis pirms ilga laika, un šobrīd VPD ir vienīgā iestāde ar ko cietusī persona ir saziņā, var secināt, ka **informācija ne visos gadījumos tiek izskaidrota pietiekami skaidri**. Konkrētajā gadījumā var secināt, ka respondents nav saņēmis pietiekami detalizētu informāciju par iespējamās kompensācijas pieteikšanu vai informāciju par iestādēm, ar kurām varētu sazināties.

“Es pajautāju [par kompensācijas pieteikšanu], bet es īsti nesaprotu visus tos gudros terminus, ko viņi man sacīja. Bet nav ne mazākās nojausmas, bet gan jau, ka jāiet uz to pašu prokuratūru vai tieslietu iestādi. Vai jājautā, lai to lietu atjauno? Kaut kā tā.” (Intervija R17)

Secinājumi par cietušo sadarbību ar VPD

Kopumā respondenti sadarbību ar VPD vērtē pozitīvi, īpaši izceļot cilvēcīgo attieksmi, sapratni un profesionālo komunikāciju. VPD nozīmīgākā loma cietušo atbalstā ir bijusi informācijas nodrošināšana par atbalsta iespējām, kā arī izlīguma procesa koordinēšana. Respondenti augstu novērtē VPD darbinieku ieinteresētību, iniciatīvu un praktisku atbalstu, kas vairākos gadījumos kompensē citu tiesībsargājošo iestāžu sniegto nepilnīgo informāciju. Tomēr četros gadījumos respondenti ir snieguši arī negatīvāku novērtējumu par sadarbības aspektiem. Šajos gadījumos tiek paustas bažas par probācijas uzraudzības efektivitāti attiecībā uz vardarbības veicējiem, īpaši gadījumos, kad respondenti neuzskata, ka uzraudzība tiek pietiekami stingri īstenota, kā arī respondenti norāda uz trūkumiem informācijas apmaiņā ar VPD.

5. Secinājumi par cietušo atbalsta sistēmu

Vērtējot cietušo personu pieredzi gan kriminālprocesā, gan saņemot atbalsta pakalpojumus, var secināt, ka **galvenā sistēmiskā problēma ir tā, ka, lai gan formāli informācija par tiesībām un atbalsta pasākumiem tiek sniegta, tās kvalitāte, individualizācija un koordinācija ir nepietiekama.** Pašreizējā sistēma lielā mērā paļaujas uz individuālu speciālistu iniciatīvu un motivāciju, nevis uz strukturētu pieeju, kas nodrošinātu visiem cietušajiem vienlīdzīgu piekļuvi informācijai un atbalstam. Lai gan lielākā daļa respondentu subjektīvi vērtē savu pieredzi kā apmierinoši vai labu, padziļināta analīze atklāj vairākas nepilnības, kas ietekmē cietušo spēju pilnvērtīgi izmantot savas tiesības un pieejamos atbalsta mehānismus.

Viens no identificētajiem trūkumiem atbalsta sistēmā ir koordinējošas personas vai iestādes trūkums. Tikai deviņi no 21 respondenta spēja identificēt konkrētu personu vai iestādi, kas viņuprāt ir palīdzējusi koordinēt kopējo atbalstu – procesa virzītājus policijā, piesaistītos juristus, biedrības "Centrs MARTA" speciālistus vai sociālos darbiniekus. Šī koordinējošā funkcija bija atkarīga no individuāla speciālista personiskās motivācijas un cilvēciskās iesaistes, nevis no sistemātiski organizētas atbalsta sistēmas. Vienlaikus gandrīz puse jeb desmit respondenti skaidri norāda, ka viņiem būtu nepieciešama konkrēta persona vai iestāde, kas pārraudzītu visu procesu, palīdzētu tajā orientēties, sniegtu rekomendācijas par tālākajiem soļiem un koordinētu dažādu atbalsta pasākumu saņemšanu.

Koordinējošo un informatīvo aspektu var attiecināt arī uz tiesas procesu. Respondenti tiesas procesā pozitīvi vērtē informāciju par tiesas organizatoriskiem aspektiem, piemēram, laiku un vietu, norādot, ka informācija tiek sniegta laicīgi un saprotami. Taču izaicinājumus rada izpratne par tiesas procesa norisi, piemēram, sagaidāmajām rīcībām no cietušo puses. Arī šajos gadījumos būtu nepieciešams informatīvs atbalsts, kas izskaidro tiesas procesa būtību un palīdz orientēties pašā procesā.

Būtisks trūkums tiesību realizācijā un atbalsta pakalpojumu izmantošanā ir informācijas sniegšanas formālā pieeja, kas nav vērsta uz cietušo personu individuālo situāciju. Gandrīz pusei respondentu jeb 10 gadījumos informācija par cietušā tiesībām tika sniegta tikai rakstveidā, bez papildu skaidrojumiem un individualizētas pieejas. Lai gan respondenti bieži norāda, ka saņemtā informācija bijusi saprotama, viņiem trūkst pilnvērtīgas izpratnes par kriminālprocesa specifiku un to, kādi atbalsta veidi būtu attiecināmi uz konkrēto situāciju. Respondentiem ir grūti objektīvi novērtēt informācijas kvalitāti, ja viņiem nav zināšanu par to, kas viņiem pienākas. Vairākos gadījumos respondentu sniegtā informācija apliecina, ka, lai gan saņemta rakstveida informācija, viņi nesaprata, ka konkrētais atbalsts attiecas uz viņu situāciju, vai nebija skaidrs praktiskais process tā saņemšanai.

Vienlaikus veiktā analīze apliecina, ka ar vienkāršu informēšanu par atbalsta pakalpojumu pieejamību nepietiek – nepieciešama aktīva motivēšana un individualizēta pieeja. Divos gadījumos respondenti bija saņēmuši informāciju par pieejamo atbalstu, piemēram, sociālās rehabilitācijas pakalpojumu vai psiholoģisko palīdzību, taču to neizmantoja, vēlākā posmā atzīstot, ka tas būtu bijis nepieciešams. Tas norāda uz nepieciešamību ne tikai informēt, bet arī skaidrot pakalpojuma būtību, galvenos ieguvumus un nozīmi cietušā atlabšanas procesā. Būtisks ir cilvēcisks kontakts ar cietušo personu, lai motivētu izmantot pieejamo atbalstu. Turklāt, kā norāda respondenti, informācija par atbalsta pasākumiem būtu jāsniedz atkārtoti, ņemot vērā, ka tūlīt pēc notikušā persona var nebūt emocionāli gatava vērsties pēc palīdzības, taču atbalsts var kļūt nepieciešams vēlākā procesa posmā.

Attiecībā uz informēšanu par atbalsta pakalpojumiem, 13 respondenti skaidri norāda, ka par pieejamajiem atbalsta pasākumiem būtu jāinformē policijai, jo tā ir pirmā iestāde, ar kuru cietušajiem rodas saskarsme, un ar to ir ciešāka sadarbība salīdzinājumā ar citām iestādēm. Tomēr Pētījuma dati

atkļāj, ka informācija par papildu atbalsta pakalpojumiem tiek sniegta nepietiekoši – piemēram, šāda informācija policijā tika sniegta tikai septiņos gadījumos. Respondentu ieskatā informācija būtu jāsniedz pēc iespējas drīz – pirmās komunikācijas laikā, izmantojot kombinētu pieeju (gan mutisku, gan rakstisku), un atkārtoti, jo sākotnējā emocionālā stāvokļa dēļ informācija var netikt pilnībā uztverta.

Divpadsmit respondenti kā būtisku problēmu identificē vienvirziena komunikāciju un informācijas trūkumu par kriminālprocesa norisi. Lai gan respondentiem gandrīz visos gadījumos bija zināms procesa virzītājs, pie kura vērsties jautājumu gadījumā, trūka regulāra un abpusēja komunikācija par procesa virzību. Tas respondentiem rada iespaidu, ka lieta netiek aktīvi virzīta, veicina neapmierinātību ar procesa norisi un rada nedrošības izjūtu. Respondentiem trūkst arī visaptverošas informācijas par kriminālprocesa kopējo gaitu – lai gan viņi saņēma informāciju par konkrētajā brīdī veicamajām darbībām, viņiem nebija skaidrs kopējais process un sagaidāmās darbības visos posmos (policijā, prokuratūrā, tiesā). Divi respondenti intervijās uzsvēra, ka būtu noderīga vizuāla procesa karte un iespēja sekot līdzi lietas statusam, piemēram, izmantojot latvija.gov.lv potenciālu.

Pozitīvie aspekti, ko respondenti izceļ pieredzē kriminālprocesā, saistīti ar individuālu, cilvēcīgu un uz cietušo vērstu attieksmi. Gadījumos, kad izveidojusies produktīva sadarbība ar konkrētu izmeklētāju policijā (astoņiem respondentiem) un šī persona pildījusi kontaktpersonas funkciju, respondenti pozitīvi vērtē ne tikai profesionalitāti, bet arī emocionālo atbalstu un empātiju. Līdzīgi pozitīvi tiek vērtēta sadarbība ar VPD, sociālo dienestu un prokuratūru gadījumos, kad cietušie saņēma savlaicīgu, skaidru un pietiekami detalizētu informāciju, izjuta ieinteresētu attieksmi un saņēma praktisku atbalstu. Respondenti vairumā gadījumu ir bijusi pozitīva pieredze arī ar saņemtajiem atbalsta pakalpojumiem. Augstu tiek vērtēts sociālās rehabilitācijas pakalpojums, ko izmantoja astoņi respondenti, īpaši psihologa konsultācijas, arī jurista konsultācijas un krīzes dzīvokļa pakalpojums tika atzīti par nozīmīgiem.

Negatīvākie vērtējumi par pieredzi kriminālprocesā saistīti ar situācijām, kad personas vairākkārt vērsušās tiesībsargājošajās iestādēs bez tālākas procesa virzības, kas radījis sajūtu par policijas nevērēšanos nodrošināt lietas virzību un netaisnības un bezspēcības izjūtu, jo nav ticis saņemts nepieciešamais atbalsts situācijas risināšanai. Šajos gadījumos respondentiem trūkst skaidru pamatojumu par to, kādēļ tālāka virzība nav nodrošināta. Atsevišķi respondenti kā nevēlamu aspektu izceļ arī izmeklētāju mainību, kas liek atkārtoti stāstīt par pieredzēto un atkārtoti pārdzīvot traumatisko situāciju. Trīs respondenti nebija informēti par lietas nodošanu prokuratūrai, bet atsevišķos gadījumos saņemtā informācija bija formāla, juridiski sarežģīta un grūti uztverama.

Kopumā var secināt, ka, lai gan pieejamie atbalsta mehānismi tiek vērtēti pozitīvi, to pieejamību un efektivitāti būtiski ietekmē informācijas sniegšanas kvalitāte un koordinācija starp iesaistītajām institūcijām. Nepieciešama ne tikai formāla iepazīstināšana ar tiesībām, bet padziļināti, individualizēti skaidrojumi par tiem pakalpojumiem un tiesībām, kas būtu noderīgi konkrētajā situācijā. Būtiska ir arī atkārtota informācijas sniegšana procesa gaitā, regulāra komunikācija par lietas virzību un mehānisms, kas nodrošinātu vienotu koordināciju starp dažādām iestādēm un atbalsta pakalpojumiem. Pašreizējā sistēma nespēj vienlīdzīgi nodrošināt visiem cietušajiem piekļuvi informācijai un atbalstam, kas ir atkarīga no individuālu speciālistu padziļinātas iesaistes, nevis no strukturētas un standartizētas pieejas.

6. Rekomendācijas kopējās atbalsta sistēmas uzlabošanai cietušajiem

Cietušie kopumā saņemto informāciju kriminālprocesa laikā vērtē apmierinoši, tomēr, pamatojoties uz Pētījuma ietvaros veikto analīzi, ir identificējamās vairākas jomas, kurās nepieciešami uzlabojumi, lai nodrošinātu efektīvāku un atbalstošāku sistēmu vardarbībā cietušajām personām.

1. Rekomendācijas cietušo atbalsta sistēmas koordinācijas, informācijas sniegšanas un komunikācijas pilnveidei

Šīs rekomendācijas ir paredzētas Tieslietu ministrijai, Iekšlietu ministrijai kā atbildīgajām institūcijām un Labklājības ministrijai kā sadarbības partnerim par cietušo atbalsta sistēmas politikas izstrādi un starpinstitutionālās sadarbības koordinēšanu.

1.1. Informācijas sniegšanas sistēmas pilnveidošana:

- Izstrādāt **standartizētus informatīvos materiālus** – bukleti, infografikas un vizuālas procesa shēmas ar skaidru informāciju par kriminālprocesa gaitu, cietušo tiesībām un pieejamajiem atbalsta pakalpojumiem.
- **Nodrošināt gan mutisku, gan rakstisku informācijas sniegšanu** katrā saskarsmes reizē ar procesa virzītāju, papildinot rakstisko informāciju ar individuālu skaidrojumu.
- **Ieviest individualizētu pieeju informācijas sniegšanā**, pielāgojot komunikāciju konkrētās situācijas vajadzībām un uzsverot tieši tos pakalpojumus, kas būtu visnepieciešamākie konkrētajam gadījumam.
- **Popularizēt esošos informatīvos resursus**, kā mājas lapu www.cietusajiem.lv, atbalsta tālruni noziegumos cietušām personām, skaidrojot to praktisko pielietojumu.
- **Nodrošināt pilnīgu informāciju par kompensāciju iespējām**, skaidrojot atšķirības starp valsts kompensāciju un kompensāciju par radīto kaitējumu, pieteikšanās procesu un iestādēm, kurās ir jāvērsas.

1.2. Proaktīvas un regulāras komunikācijas nodrošināšana:

- **Ieviest regulāru divvirziena komunikāciju par procesa virzību**, nosakot konkrētus termiņus, ar kādu procesa virzītājs informē cietušo par izmeklēšanas gaitu.
- **Pirmajā kontaktā ar policiju sniegt informāciju par paredzamajām darbībām**, lai cietušās personas būtu labāk sagatavotas turpmākajam procesam.
- **Informēt par vardarbību veikušās personas atrašanās vietu un statusu** gadījumos, kad tas ir būtiski cietušā drošībai.
- **Ieviest periodisku atgādinājumu sistēmu par atbalsta pakalpojumiem**, regulāri painteresējoties, vai cietušais ir izmantojis pieejamos pakalpojumus.
- **Izvērtēt vietnes www.latvija.gov.lv potenciālu** informācijas apmaiņas un uzkrāšanas nodrošināšanai, ļaujot cietušajiem sekot līdzi procesa virzībai digitālā formātā.

1.3. Koordinējošās funkcijas izveide atbalsta sistēmā:

- **Izveidot mehānismu, kas nodrošina katram cietušajam identificējamu kontaktpersonu vai iestādi**, kas uzņemas kopējā atbalsta koordinēšanas funkciju.
- **Noteikt koordinējošās personas pienākumus**: informēšana par pieejamajiem atbalsta pakalpojumiem, palīdzība orientēties kriminālprocesa gaitā, regulāra kontakta uzturēšana visā procesa laikā.

2. Rekomendācijas sadarbības uzlabošanai ar tiesībsargājošām iestādēm

Šīs rekomendācijas ir paredzētas Valsts policijai, prokuratūrai un tiesām, kā arī Iekšlietu ministrijai un Tieslietu ministrijai kā šo iestāžu pārraugošajām institūcijām.

2.1. Sadarbības ar policiju uzlabošana:

- **Nodrošināt konsekventu un profesionālu attieksmi no** visu policijas darbinieku puses, kas strādā ar vardarbībā cietušajām personām, īpaši gadījumos, kad persona pirmo reizi vēršas pēc palīdzības.
- **Stiprināt skaidrojošo darbu vardarbības ģimenē gadījumos**, palīdzot cietušajai personai apzināties, ka piedzīvotais ir klasificējams kā vardarbība, un informējot par pieejamo sociālo atbalstu, īpaši gadījumos, kad cietusī persona ir finansiāli atkarīga no vardarbības veicēja.
- **Nodrošināt skaidru un saprotamu pamatojumu** pieņemtajiem lēmumiem, ja tiek pieņemts lēmums neierosināt kriminālprocesu vai izbeigt to agrīnā stadijā.
- **Nodrošināt pieejamu kontaktpersonu izmeklēšanas laikā**, kura aktīvi uztur komunikāciju un iedrošina cietušos griezties ar jautājumiem.

2.2. Sadarbības ar prokuratūru uzlabošana:

- Nodrošināt savlaicīgu un skaidru **informāciju cietušajiem par lietas nonākšanu prokuratūrā, prokuratūras lomu kriminālprocesā, kā arī turpmākajiem procesa posmiem.**
- **Turpināt uz cietušo vērstu pieeju**, pēc iespējas izmantojot saudzīgākus un ērtākus saziņas veidus (piemēram, telefonisku vai attālinātu komunikāciju), un iesaistot cietušos tikai tad, kad tas ir objektīvi nepieciešams.

2.3. Sadarbības ar tiesu uzlabošana:

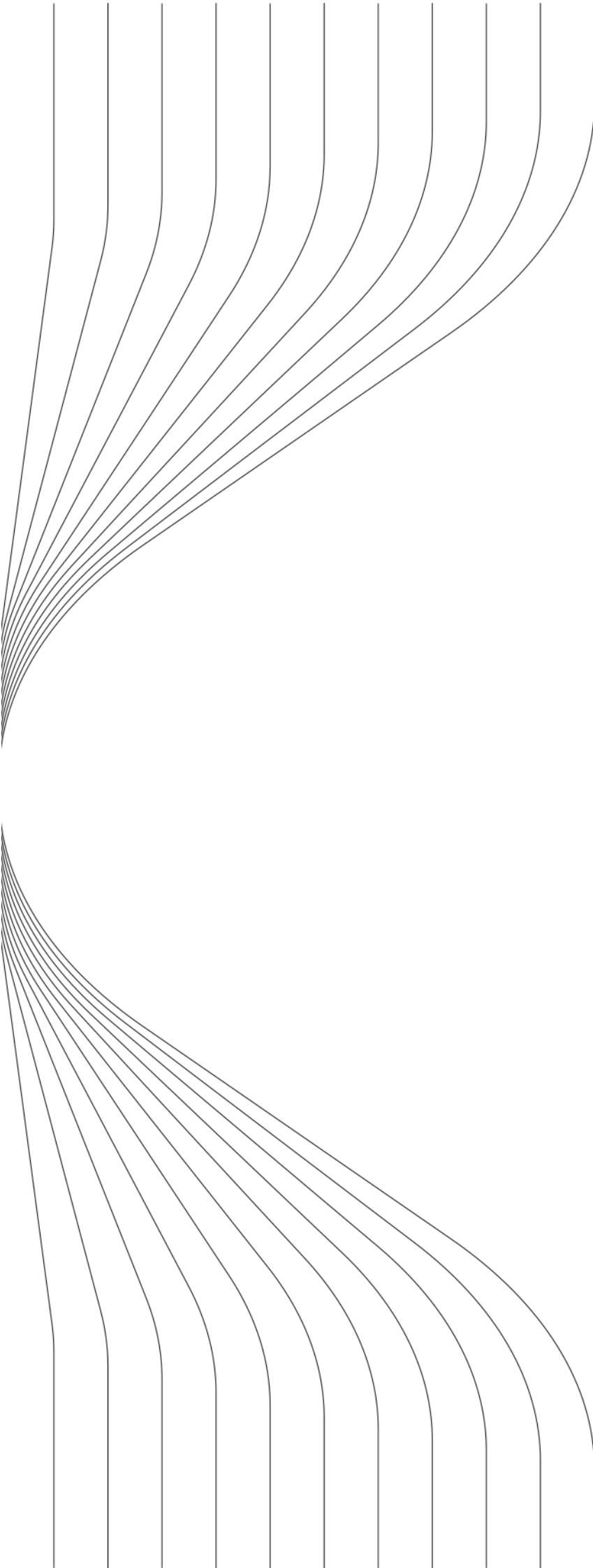
- **Nodrošināt strukturētu informāciju par tiesas procesa norisi** gan rakstiski, gan mutiski pirms tiesas sēdes, skaidrojot procedūras, cietušā tiesības un pienākumus.
- **Sniegt skaidrojumus par iepriekšējo nodarījumu izvērtēšanu tiesas procesā**, paskaidrojot, kā tiek vērtēta iepriekšējā sodāmība un kā tā var vai nevar ietekmēt spriedumu.

3. Rekomendācijas atbalsta pakalpojumu pilnveidošanai

Šīs rekomendācijas ir paredzētas Tieslietu ministrijai, Labklājības ministrijai, Valsts policijai, pašvaldību sociālajiem dienestiem.

- 3.1. Uzlabot **juridiskā atbalsta pieejamību**, informējot cietušos par valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības pieejamību un citiem juridiskā atbalsta avotiem, tai skaitā sociālās rehabilitācijas pakalpojuma ietvaros, īpaši sākotnējā krimināllietas izmeklēšanas posmā.
- 3.2. **Nostiprināt psiholoģiskā atbalsta lomu**, skaidrāk akcentējot tā nozīmi un nodrošinot iespēju vērsties pēc palīdzības arī vēlākā laika posmā pēc vardarbības gadījuma. Izvērtēt psihoemocionālā atbalstu nodrošināšanu ģimenes locekļiem.
- 3.3. **Stiprināt informētību par pakalpojumu pieejamību neatkarīgi no dzīvesvietas**, informējot par iespējām saņemt pakalpojumus arī ārpus dzīvesvietas pašvaldības vai attālināti, un mazinot aizspriedumus par vēršanos sociālajā dienestā.

- 3.4. Piedāvāt konsultācijas tiesas atteikuma gadījumā pagaidu aizsardzībai pret vardarbību,** skaidrojot, kādi pierādījumi vai dati trūka un ko persona var darīt, lai atkārtoti iesniegtu pieteikumu, un kur vērsties pēc palīdzības dokumentu sagatavošanā.

Question the answer